

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra české literatury

ŠUMAVA – PŘÍRODA A LIDÉ –
OČIMA KARLA KLOSTERMANNA

(Se zaměřením na frekvenci jednotlivých
barev, způsoby a možnosti jejich využití)

ŠUMAVA – NATURE AND PEOPLE –
THROUGH THE EYES OF KAREL KLOSTERMANN
(with special attention to the frequency,
ways and possibilities of individual colours' usage)

Diplomová práce
(magisterská)

Vedoucí práce: PhDr. Anna Stejskalová

Autor práce: Ladislav Žaba
Podlesí 408, Svatava
Český jazyk – společenské vědy
Prezenční studium

Rok dokončení práce: 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze diplomové práce je identická s její tištěnou podobou.

Praha

30. 11. 2011

Rád bych na tomto místě poděkoval za pečlivé vedení práce, poskytnutí cenných rad, důvěru a trpělivost PhDr. Anně Stejskalové.

Obsah

Obsah.....	4
Úvod	6
Metoda práce.....	8
1 Karel Klostermann.....	10
1.1 Život.....	10
1.2 Dílo.....	12
2 Lidé v Klostermannových šumavských prózách (způsob života, zvyky, obyčej, mravy)	15
2.1 Život na Šumavě	15
2.1.1 Svět šumavských obyvatel.....	15
2.1.2 Determinace lidského jednání	16
2.1.3 Role a postavení ženy.....	19
2.1.4 City a strohost.....	20
2.2 Otázky víry a problematika konce života	22
2.2.1 Zbožnost	22
2.2.2 Smrt.....	26
2.2.3 Pověřčivost	29
2.3 Mravy a mravnost šumavských lidí.....	32
2.3.1 Vztahy v rodině a vztahy mezigenerační	32
2.3.2 Noční návštěvy u dívek.....	34
2.3.3 Porušování práva	35
2.3.4 Alkohol a alkoholismus.....	37
2.4 Geografický posun dějiště.....	39
2.5 Skuteční lidé Šumavy	41
2.5.1 Historické postavy.....	41
2.5.2 Odysea soudního sluhu a jméno Josef Voldřich.....	44
3 Příroda.....	46
3.1 Kompoziční zapojení popisů přírody	46
3.2 Dokument i líčení.....	48
3.3 Popisy v obrazech	50
3.4 Barvy Klostermannova fikčního světa.....	51
3.4.1 Metodika analýzy četnosti.....	51
3.4.2 Analýza četnosti barev v prózách Karla Klostermanna	53

3.4.3	Četnosti jednotlivých druhů barev.....	55
3.4.4	Barvy v přírodě a u lidí	56
3.4.5	Užití barev v popisech přírody	58
3.4.6	Užití barev v popisech světa lidí.....	62
3.4.7	Kombinování barev a jejich kontrast	64
3.5	Ticho a zvuky v přírodě	65
3.5.1	Ticho.....	66
3.5.2	Zvuky	68
3.6	Ostatní vjemy	70
3.7	Proměny přírody dle duševního rozpoložení postav	71
3.8	Příroda jako kulisa i činný prvek.....	72
3.8.1	Vztah člověk – příroda.....	74
3.8.2	Orientace a rozhled v přírodě.....	75
4	Jazyk literárních postav	78
4.1.1	Němčina	78
4.1.2	Dialekty české a češtinou vyjádřené	79
5	Klostermannovo místo v kontextu české literatury	82
6	Klostermannův odkaz.....	84
	Závěr.....	86
	Seznam použité literatury.....	88
	Primární literatura.....	88
	Sekundární literatura	89
	Elektronické zdroje	91
	Resumé	92
	Summary.....	93
	Resümee	95
	Klíčová slova.....	97
	Key Words.....	97
	Schlüsselworte	97
	Příloha č. 1 – Graf Odyssea soudního sluhy.....	98

Úvod

Tato práce si klade za cíl pojmenovat a popsat charakteristické rysy lidí obývajících centrální část Šumavy a atributy tamější přírody tak, jak je ve svých románech a povídkách zobrazil spisovatel Karel Klostermann (1848–1923). Tematiky lidí a přírody jsou každá sama o sobě velmi široké. Domníváme se však, že v případě Klostermannovy Šumavy se tyto dva motivy natolik proplétají a vzájemně ovlivňují, že je nutné podrobit je zkoumání současně.

V první části práce se zaměříme na vlastnosti šumavských lidí, které pramení ve specifičnosti života v drsné šumavské krajině. V Klostermannových dílech budeme věnovat pozornost opakujícím se prvkům v charakterových kresbách jedinců, zvyklostech rodin i obyčejích celého lidského společenství. Pokusíme se najít odpověď na otázku, zda byli lidé obývajcí Šumavu ve druhé polovině devatenáctého století něčím výjimeční a co pro ně podle Klostermanna bylo charakteristické.

V druhé části práce budeme věnovat pozornost způsobu, jakým autor zobrazuje přírodu a jakou roli v příbězích jeho próz příroda sehrává. Opět se zaměříme na opakující se atributy, ale i na vyznění jednotlivých popisných celků. Budeme hledat motivy, které prostupují Klostermannovy popisy přírody a to na úrovni užitých prostředků nebo na úrovni zobrazených dějů a jevů. Nabídneme odpověď na otázky, zda Klostermann vidí a popisuje šumavskou přírodu takovou, jakou ji může vidět běžný člověk, a jaký Klostermannův obraz šumavské přírody vlastně je.

Při zpracování tematického okruhu lidí a tematického okruhu přírody nebudeme přehlížet jejich vzájemné vztahy a vlivy. Každému z okruhů bude vyčleněna vlastní kapitola, ale předpokládáme, že se v nich objeví podkapitoly čerpající z obou oblastí. Souvislosti mezi lidskými postavami a povahou přírody budeme hledat mezi jazykovými prostředky i životními osudy postav.

Nechceme opominout ani problematiku českoněmeckého prostředí Šumavy. Budeme tedy sledovat způsoby zobrazení a prezentace národnostní a jazykové různorodosti šumavských obyvatel.

Na základě zjištěných výsledků analýz jednotlivých próz se pokusíme vymezit přesněji Klostermannovo místo v kontextu české literatury. Zhodnotíme Klostermannovo postavení na začátku druhého desetiletí 21. století.

Metoda práce

Zmíněné analýzy uplatníme na vybraných Klostermannových románech a povídkách. Rozhodli jsme se naše analýzy provést jak na románech, tak i povídkách. Obojí jsme vybírali z děl stojících na počátku Klostermannovy tvorby, neboť jeho pozdní fáze uměleckého vývoje bývá považována za méně úspěšnou¹. Jelikož je naším tématem obraz Šumavy, nemohly jsem pominout romány, kterými Klostermann teprve plně vstoupil do české literatury. Základem našeho výběru je tak volná šumavská trilogie sestávající z románů *Ze světa lesních samot* (časopisecky 1891, knižně asi 1894), *V ráji šumavském* (1893) a *Kam spějí děti* (1901). Především v těchto románech budeme sledovat vývojové tendence šumavské společnosti i změny v přírodě.

K této trilogii připojíme ještě další prózy s šumavskou tematikou, jejichž vznik spadá do počátků Klostermannovy tvorby. Jde o román *Skláři* (časopisecky pod názvem *Majitelé hutí* 1893, knižně 1896 nebo 1897) a soubor povídek *V srdci šumavských hvozdů* (1896). Román *Skláři* volíme pro prostředí, v kterém se jeho děj odehrává, a které se od zmiňované trilogie liší. Povídkový soubor *V srdci šumavských hvozdů* volíme jako zástupce kratších prozaických útvarů.

K těmto dílům připojujeme ještě jednu z nejznámějších Klostermannových povídek, „*Odyseu soudního sluhy*“ (časopisecky 1907, knižně, ve stejnojmenném souboru povídek pak knižně 1910). Pro její zařazení jsme se rozhodli proto, že se domníváme, že v ní autor mnohdy přímo vyjádřil to, co v ostatních prózách našeho výběru pouze naznačoval.

Pro snadné porovnávání jednotlivých próz je vhodné využívat vydání spadající do jedné edice k jednomu editorovi. Proto jsme pro potřeby práce zvolili vydání z edice *Vybrané spisy*, jejímž editorem byl Vítězslav Tichý a která vycházela v letech 1956–1959. Jedinou výjimkou je soubor povídek *V srdci šumavských hvozdů*, který v uvedených *Vybraných spisech* nevyšel. Šestý svazek *Vybraných spisů* složený z Klostermannových povídek obsahuje pouze šest z celkového počtu jedenácti próz zařazených do souboru *V srdci šumavských hvozdů*. Pro diplomovou práci jsme v případě povídkového souboru

---

¹ VŠETIČKA, František. *Možnosti Meleté*. Olomouc: Votobia, 2005. ISBN 80-7220-218-9. S. 24.

zvolili vydání z roku 1971 editované Rudolfem Skřečkem. Jde o poslední vydání tohoto souboru, které zřetelně vykazuje editorskou práci. Pro přehlednost ještě uvedme, že tento soubor je složen z povídek „Čaroděj“, „Schovanec“, „Vodní supové“, „Nová křídlovka“, „Červené srdce“, „Oční nákaza“, „Dva chytráci“, „Poručík“, „Rychtářův syn“, „Spravedlnost lidská“ a „Vánoce pod sněhem“.

Doslovné citace označujeme uvozovkami a uvedením zdroje v poznámce pod čarou. Je-li citovaná pasáž většího rozsahu, vydělujeme ji navíc – abychom zachovali textu přehlednost – do samostatného odstavce s upraveným formátováním (odsazení, řádkování).

Není-li uvedeno jinak, čerpáme informace o vydávání Klostermannových děl z bibliografické publikace *Karel Klostermann (1848-1923): Soupis díla* (autorky Tamara Pršíňová a Libuše Straková)², vydané v roce 2008 Jihočeskou vědeckou knihovnou. V současné době jde o nejnovější a nejkompletnější soupis díla Karla Klostermanna.

Doplňující překlady tehdy užívaných místních názvů jsme převzali z *Nejúplnějšiho místopisného slovníku staré Šumavy* od Ondřeje Fibicha³, pokud u překladu není uvedeno jinak. Jako doplňující zdroj se osvědčily internetové stránky věnující se historii a literatuře Šumavy, například web *Kohoutí kříž*⁴, či webové stránky místních obcí a zájmových sdružení.

Kompletní bibliografické údaje použitých pramenů se nacházejí v kapitole Seznam použité literatury. V textu odkazujeme na jednotlivé publikace průběžnými poznámkami pod čarou. V nich pro přehlednost zpravidla uvádíme zkrácený bibliografický zápis, který však stále obsahuje veškeré potřebné údaje.

---

² PRŠÍŇOVÁ, Tamara; STRAKOVÁ, Libuše, a kol. *Karel Klostermann (1848-1923): Soupis díla*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2008. 241 s. ISBN 978-80-86559-88-9.

³ FIBICH, Ondřej. *Nejúplnějši místopisný slovník staré Šumavy: Od Adámků po Žumberk*. 1. vyd. Strakonice: Hrad, 2009. 295 s. Stará Šumava. ISBN 978-80-901372-4-0.

⁴ MAREŠ, Jan. *Kohoutí kříž: Šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, 2001 [cit. 2011-10-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.kohoutikriz.org/index.php>>.

1 Karel Klostermann

1.1 Život

Karel Klostermann se narodil v hornorakouské obci Haag am Hausruck. Jeho otec Josef Klostermann zde pracoval jako lékař, matka pocházela ze sklářské rodiny Abèlé. Literárněhistorické publikace se shodují, v měsíci a roku jeho narození – únor 1848, liší se však v určení přesného data. Starší publikace, například *Přehledné dějiny literatury české*⁵ či životopis Karla Klostermanna⁶ od Maxe Regala, uvádějí 15. únor, publikace novější, například *Lexikon české literatury*⁷ či kniha *Klostermannové na Šumavě*⁸, se však shodují na 13. únoru. K tomuto datu, jako údaji novějšímu se přikloníme i v této diplomové práci. To ovšem nejsou jediné rozpory v literárněhistorických publikacích popisujících život a dílo Karla Klostermanna.

Dětství prožil Klostermann především v Žichovicích a Štěkni na Strakonicku. Během návštěv u svých příbuzných v centrální části Šumavy trávil mnoho času bez dozoru v lesích a na pastvinách. Otec mu dopřával volnost „nemaje zbytečné úzkostlivosti o zdraví dítěte“.⁹ Zde měl tedy příležitost dále se seznamovat s životem prostých obyvatel Šumavy.

V *Lexikonu české literatury* se dočteme, že „zprvu se učil pod matčiným dozorem doma (1855-1857), později chodil do školy v Stříbrných Horách; gymnázium studoval první rok v Písku, 1858-1861 pokračoval v Klatovech“¹⁰. Z této formulace vyplývá, že na gymnáziu v Písku studoval ve školním roce 1857–1858. Tím však mohou být zpochybněny první věty tohoto tvrzení, neboť nezbývá čas na docházku do školy ve Stříbrných Horách. Klostermannův životopisec a překladatel jeho děl do němčiny Max

---

⁵ NOVÁK, Jan Václav; NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. 5. vyd. Brno: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-105-1. S. 788.

⁶ REGAL, Max. *Život a dílo Karla Klostermanna*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1926. S. 11.

⁷ FORST, Vladimír; OPELÍK, Jiří, a kol. *Lexikon české literatury*. Díl 2. 1. vyd. Svazek 2. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6. S. 729.

⁸ MAGER, Jan Antonín; FENCL, Pavel. *Klostermannové na Šumavě*. Prachatice: Prachatické muzeum, 2009. ISBN 978-80-902990-8-5. S. 16.

⁹ REGAL, Max. *Život a dílo Karla Klostermanna*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1926. S. 14–15.

¹⁰ FORST, Vladimír; OPELÍK, Jiří, a kol. *Lexikon české literatury*. Díl 2. 1. vyd. Svazek 2. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6. S. 729.

Regal uvádí, že Klostermann navštěvoval školu ve Stříbrných Horách od května 1855 do srpna 1857 a že domácí vzdělávání jí předcházelo.¹¹

Jak již bylo uvedeno, gymnaziální studia konal nejprve rok v Písku (1857–1858), následně v Klatovech (1858–1861), kde češtině vyučoval Alois Vojtěch Šmilovský, a ukončil je opět v Písku (1861–1865).¹²

Klostermannův otec, lékař, si přál, aby ho syn ve vysokoškolském studiu následoval. To budoucí spisovatel skutečně učinil. Studia medicíny ve Vídni (1865–1869) však nedokončil a v r. 1870 se stal na dva roky soukromým vychovatelem v Žamberku.¹³ Jako možné vysvětlení nedokončení studií se nabízí nepříliš dobrá finanční situace Klostermannova otce nebo silná spisovatelova krátkozrakost.¹⁴

Ze Žamberka se roku 1872 vrátil zpět do Vídně, kde nastoupil jako redaktor v pročeském německy psaném časopise *Wanderer*.¹⁵ Toto místo mu zajistil pozdější univerzitní profesor Eduard Albert, rodák ze Žamberka. Klostermann patřil vedle Tomáše Garrigua Masaryka či Františka Ladislava Riegra mezi Albertovy přátele, kteří se později – od devadesátých let devatenáctého století – scházeli v jeho žamberské vile.

Hned v dalším roce (1873) bylo ale vydávání časopisu *Wanderer* z finančních důvodů zastaveno a Klostermann přijal jako provizorium místo suplenta, pevně neustanoveného učitele, na německém reálném gymnasiu v Plzni, kde vyučoval němčinu a francouzštinu. Po pěti letech, roku 1878, získal definitivu, a zmíněné jazyky vyučoval už jako profesor, a to až do r. 1908.¹⁶ Klostermann byl jazykově velmi nadaný, během studií ve Vídni a pobytu v Žamberku se zdokonaloval ve francouzštině, italštině,

---

¹¹ REGAL, Max. *Život a dílo Karla Klostermanna*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1926. S. 21.

¹² REGAL, Max. *Život a dílo Karla Klostermanna*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1926. S. 24–31.

¹³ REGAL, Max. *Život a dílo Karla Klostermanna*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1926. S. 32, 46.

¹⁴ DVORAK, Gerold. *Několik dat a poznámek ke Karlu Faustinu Klostermannovi (1848-1923), k jeho životu a dílu* [online]. 1998, [cit. 2011-10-17]. Dostupné z WWW: <http://www.kohoutikriz.org/data/w_klost.php>.

¹⁵ REGAL, Max. *Život a dílo Karla Klostermanna*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1926. S. 47–48.

¹⁶ REGAL, Max. *Život a dílo Karla Klostermanna*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1926. S. 50–54.

ruštině, španělštině, srbochorvatštině, zčásti i v angličtině, rumunštině, polštině a později v novořečtině.¹⁷

Roku 1875, po dvou letech působení ve školství, se oženil s Němkou Marií Carmine. V lednu 1898 ovdověl a v prosinci téhož roku¹⁸ se oženil podruhé. Jeho druhou ženou se stala Betty Juránková, zámožná vdova po českém továrníkovi, což ho finančně zajistilo a umožnilo mu více se věnovat literární práci.¹⁹

S rostoucím věkem trávil stále více a více času ve Štěkni. Od knížete Windischgrätze, kterému patřil tamní zámek, získal dokonce roku 1919 svolení doživotně v něm pobývat.²⁰

Ve Štěkni Karel Klostermann zemřel na rozedmu plic 16. července 1923 a pohřben byl slavnostně v Plzni. Náhrobek, jenž mu zřídilo město Plzeň, „má připomínat Klostermannovu milovanou Šumavu a jeho dílo“²¹.

1.2 Dílo

V počátcích tvorby vycházel Klostermann z dokumentárně pojatého fejetonu a cestopisné črty. Tyto své německy psané prvotiny uveřejňoval ve staročeském časopise *Politik*. Dle publikace *Česká literatura od počátků k dnešku* přispíval Klostermann do tohoto německy psaného listu vycházejícího v Čechách od roku 1862.²² Autorky Klostermannovy personální bibliografie²³ uvádějí, že do tohoto časopisu přispíval až od roku 1872, a Gerald Dvorak v doslovu k německému překladu souboru povídek s názvem *Ze světa lesních samot* dokonce udává, že Klostermann

---

¹⁷ FORST, Vladimír; OPELÍK, Jiří, a kol. *Lexikon české literatury*. Díl 2. 1. vyd. Svazek 2. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6. S. 729. a REGAL, Max. *Život a dílo Karla Klostermanna*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1926. S. 47.

¹⁸ DVORAK, Gerold. *Několik dat a poznámek ke Karlu Faustinu Klostermannovi (1848-1923), k jeho životu a dílu* [online]. 1998, [cit. 2011-10-17]. Dostupné z WWW: <http://www.kohoutikriz.org/data/w_klost.php>.

¹⁹ REGAL, Max. *Život a dílo Karla Klostermanna*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1926. S. 58.

²⁰ DVORAK, Gerold. *Několik dat a poznámek ke Karlu Faustinu Klostermannovi (1848-1923), k jeho životu a dílu* [online]. 1998, [cit. 2011-10-17]. Dostupné z WWW: <http://www.kohoutikriz.org/data/w_klost.php>.

²¹ KAISEROVÁ, Kristina. *Karel Klostermann a Alexander Marian*. Ústí nad Labem: Albis international, 1997. ISBN 80-86067-12-2. S. 43.

²² LEHÁR. *Česká literatura od počátků k dnešku*. S. 359.

²³ MIKUŠKOVÍČOVÁ, Jiřina; SAKOVÁ, Jitka. *Karel Klostermann: Personální bibliografie*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1976. 71 s.

publikuje v *Politik* své německy psané povídky až v roce 1885.²⁴ Kristina Kaiserová v biografii *Karel Klostermann a Alexander Marian* popisuje příhodu, která Klostermann potkal v roce 1885 v Praze redaktora *Politik* Václava Nedomu, který ho požádal „o nějaké fejetony“.²⁵ Tolik na okraj k rozmanitosti údajů v odborných publikacích.

V roce 1890 vychází jeho první kniha, německy psaný soubor próz *Böhmerwaldskizzen*. Nesetkává se ale s příliš velkým ohlasem. Následně publikuje v českém překladu povídku „Rychtářův syn“.²⁶ Klostermann však odmítal, že by pro české čtenáře začal psát proto, že u čtenářů německých neuspěl. Opakovaně prohlašoval, že je spisovatelem českým a pro německého čtenáře psát nikdy nechtěl.²⁷

Plně tedy Klostermann do literatury vstupuje až jako čtyřicátník. Jako znalec Šumavy byl zajímavý pro českou kulturní politiku osmdesátých let devatenáctého století, která stála o hlubší začlenění Šumavy do Čech.²⁸ Klostermann začal spolupracovat s českými časopisy, v nichž pak na pokračování vycházely jeho romány a povídky (nejedna z nich byla přepracováním původní německé verze). Přestože do německých listů přispívat nepřestával, věnoval se po r. 1890 převážně českým čtenářům.

Pět z celkového počtu čtrnácti Klostermannových románů získalo výroční cenu České akademie.²⁹

V roce Klostermannovy smrti (1923) byl publikován první výbor z jeho díla s názvem *Klostermann mládeži* (v *Lexikonu české literatury* chybně jako *K mládeži*).

---

²⁴ DVORAK, Gerold. *Několik dat a poznámek ke Karlu Faustinu Klostermannovi (1848-1923), k jeho životu a dílu* [online]. 1998, [cit. 2011-10-17]. Dostupné z WWW: <http://www.kohoutikriz.org/data/w_klost.php>.

²⁵ KAISEROVÁ, Kristina. *Karel Klostermann a Alexander Marian*. Ústí nad Labem: Albis international, 1997. ISBN 80-86067-12-2. S. 14.

²⁶ DVORAK, Gerold. *Několik dat a poznámek ke Karlu Faustinu Klostermannovi (1848-1923), k jeho životu a dílu* [online]. 1998, [cit. 2011-10-17]. Dostupné z WWW: <http://www.kohoutikriz.org/data/w_klost.php>.

²⁷ KAISEROVÁ, Kristina. *Karel Klostermann a Alexander Marian*. Ústí nad Labem: Albis international, 1997. ISBN 80-86067-12-2. S. 14.

²⁸ LEHÁR. *Česká literatura od počátků k dnešku*. S. 360.

²⁹ DVORAK, Gerold. *Několik dat a poznámek ke Karlu Faustinu Klostermannovi (1848-1923), k jeho životu a dílu* [online]. 1998, [cit. 2011-10-17]. Dostupné z WWW: <http://www.kohoutikriz.org/data/w_klost.php>.

V následujících šedesáti letech pak vychází dalších sedm různých výborů, např. *Paní Meluzina* (1946), *Drobné povídky* (1959) či *Lístky ze šumavské epike* (1983).³⁰

Jako souborné vydání vycházely na začátku dvacátého století „Spisy Karla Klostermanna“. Zatímco *Ottův slovník naučný* zmiňuje v této souvislosti 35 svazků vycházejících od roku 1894,³¹ *Lexikon české literatury* představuje „Spisy Karla Klostermanna“ jako soubor 38 svazků z let 1904–1928³² a autorky publikace *Karel Klostermann: Personální bibliografie* dokonce jako soubor 40 svazků, které vycházely v letech 1904–1941.³³ Druhé vydání Spisů z let 1919–1934 nebylo dokončeno (pouze 23 svazků), třetí vydání (1940–1941) se skládá ze svazků dvaceti.³⁴ Druhým souborným vydáním byly „Vybrané spisy“, jež sestávají ze šesti svazků vycházejících v letech 1956–1959.³⁵

Karel Klostermann se okrajově rovněž věnoval překladatelské činnosti. Přeložil knihu *Manžel* od spisovatelky italského romantismu Bruno Speraniové a je podepsán i pod překladem historického dramatu Maurice Maeterlincka *Monna Vanna*.³⁶

---

³⁰ FORST, Vladimír; OPELÍK, Jiří, a kol. *Lexikon české literatury*. Díl 2. 1. vyd. Svazek 2. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6. S. 730.

³¹ dle MIKUŠKOVIČOVÁ; SAKOVÁ. *Karel Klostermann: Personální bibliografie*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1976.

³² FORST, Vladimír; OPELÍK, Jiří, a kol. *Lexikon české literatury*. Díl 2. 1. vyd. Svazek 2. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6. S. 730.

³³ MIKUŠKOVIČOVÁ; SAKOVÁ. *Karel Klostermann: Personální bibliografie*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1976.

³⁴ FORST, Vladimír; OPELÍK, Jiří, a kol. *Lexikon české literatury*. Díl 2. 1. vyd. Svazek 2. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6. S. 730.

³⁵ FORST, Vladimír; OPELÍK, Jiří, a kol. *Lexikon české literatury*. Díl 2. 1. vyd. Svazek 2. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6. S. 730.

³⁶ FORST, Vladimír; OPELÍK, Jiří, a kol. *Lexikon české literatury*. Díl 2. 1. vyd. Svazek 2. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6. S. 730.

2 Lidé v Klostermannových šumavských prózách (způsob života, zvyky, obyčeje, mravy)

Karel Klostermann už ve své románové prvotině *Ze světa lesních samot* představil čtenáři postavy svérázných charakterů. Jedno z témat, které z tohoto románu zaznívá nejsilněji, je neschopnost lidí přicházejících z kraje (budeme jím rozumět úrodnější oblasti Čech) nebo města plně přivyknout životu na Šumavě. Paní Zdenička velkou část pobytu zde doslova protrpí, příručí Svijanský se se zdejším světem poměrně sžil, přišel by však o život, pokud by ho neopustil. I na postavě samotného revírníka Kořána jsou znatelné prvky vnějšího světa, které do rázu života v pürstlinské myslivně nezapadají a ve svém důsledku vedou k jeho postřelení. Čím jsou tedy výjimeční lidé, kteří v této krajině žít dokážou? Některé z jejich charakteristik představíme v následujících kapitolách.

2.1 Život na Šumavě

Život na Šumavě je fyzicky i psychicky náročný. Tento fakt se pak pochopitelně projevuje na zdejších obyvatelích. „Udržet! Pořád jen udržet!“³⁷ zní heslo ve zdejším oboru kuchyňském, my bychom si ho ale dovolili rozšířit na celou lidskou existenci. Udržet své hospodářství přes zimu, udržet si svou obživu, ale i udržet se na živu ve sněhové bouři, to je smyslem života místních. Klostermann ve svých prózách zastává názor, „že lidé jsou vychováni poměry a podmínkami životními“³⁸ a tak by na ně měli ostatní pohlížet.

2.1.1 Svět šumavských obyvatel

Všední starosti a povinnosti místní obyvatele plně zaměstnávají, po okolí cestují jen v případě nutnosti. Jejich svět je tak rozsahem území malý a oni jeho hranice rozšiřují jen velmi málo. Příkladem může být paní Malá z románu *Ze světa lesních samot*, která se v podroklanské myslivně narodila, vyrostla a nyní v ní vychovává své četné potomstvo. „Rehberk byl její Prahou a Kašperské Hory, kam snad dvakrát za svého

---

³⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 64.

³⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 174.

života přišla, byl její Paříží.“³⁹ Představy o světě jako takovém a o poměrech v něm panujících pak bývají často velmi jednostranné. I moudrý Sepp Rankl z románu *V ráji šumavském* má o světě nejasnou představu:

„Viděl v něm moře všeliké nepravosti a protivenství, moře, jehož vlnám poctivým lidem leda s velikou námahou a s přispěním Božím bylo lze odolat; široširou tuň, jejíž černé propasti pohlcovaly velké zástupy po ní plujících lidí.“⁴⁰

Strach z neznámého je patrně jedním z důvodů, proč se šumavští lidé nevydávají takzvaně do světa. Jejich vztah k rodnému kraji zaznívá nejjasněji ve slovech Marie Podílské v románu *Kam spějí děti*: „Domov je domov, a cizina je studená. Raděj skývu tvrdého chleba zde než med a maso tam.“⁴¹ Vypravěč později dodává, že Marie, která byla nucena se s rodinou vystěhovat k řece Rýn, „není s to zapomenouti na starý domov, na rodné lesy své; každého večera vzpomíná a pláče“⁴².

V pozdějších Klostermannových prózách však nacházíme také postavy, které život v centrální Šumavě považují za trest a snaží se ji opustit. Setkat se s nimi můžeme zvláště v románu *Kam spějí děti*. Martin-Francal hrdě odchází na studia do Plzně, Fanny Podílská ho chce následovat, ale své štěstí nakonec hledá ve Vídni a žebračka Justina opět odchází do Chorvatska. Martin-Francal se skutečně stane stavitelem a zapojí se do vyšší společnosti, Fanny se ve Vídni uchytila a vrací se jako vážená slečna. Justinin život žebračky bude v Chorvatsku pravděpodobně pokračovat. Vedle těchto postav jsou čtenáři krátce představeny i příběhy neznámých potomků šumavských hvozdů, kteří své štěstí hledali ve světě – jsou to příběhy se smutnými i šťastnými konci.

2.1.2 Determinace lidského jednání

Chování románových a povídkových postav je vždy zobrazeno v souvislosti s prostředím, v němž se nacházejí. Můžeme říci, že lidské bytosti vždy jednají pod vlivem okolností. Tak činí i lidé, jež Klostermann zvěčnil ve svých dílech. Význam jednotlivých okolností, dopad jednotlivých prvků konstituujících životní prostředí

³⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 67.

⁴⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 282.

⁴¹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 329.

⁴² KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 332.

postav se však v jeho dílech proměňuje. S tím, jak se posouvá dějiště jednotlivých románů a povídek v čase a prostoru (o tom více v kapitole Geografický posun dějiště) a jak se mění či doplňuje jejich ústřední téma, mění se i význam faktorů určujících běh lidského života na Šumavě.

Tento posun můžeme ilustrovat na lesních pracích. V prvním románu, *Ze světa lesních samot*, se doba svážení dřeva odvíjí pouze od stavu okolní přírody. Nepřeje-li počasí a přírodní podmínky, není možné v lese pracovat, ani se věnovat jiné práci mimo stavení:

„Čtyři neděle uběhly, zima nastoupila vládu; po celé dni stála myslivna uprostřed bílého víru vloček sněhových, tak hustě padajících, že na dvacet kroků nebylo lze ji viděti. (...) V takový čas s nebezpečím jest na sto kroků od obydlí svého se vzdáliti. (...) Vše kolem tebe vře, není vzduchu, není světla, neslyšíš, nevidíš; vous ti mžikem přikryjí bílé spousty, spekou se, zacpou ti ústa i nozdry, celého tě zavějou.“⁴³

Všem obyvatelům Pürstlinku tedy nezbyvá, než vyčkat lepších podmínek. Těch pak bez ohledu na cokoliv jiného okamžitě využívají.

„Ihned použili dřevorubci pohody, vyšli z chat s rýči a lopatami, spojili se mezi sebou (...). Jen co se našli, bez průtahu se mužové v poradu sestoupili. Pohody třeba užítí dle možnosti; na svahu Malého Špicberka bylo narubáno několik set sáhů dříví, pokáceno tolikéž set kmenů; to vše musí se dopraviti dolů k potoku, odtud k nádržkám. Perná, strašná práce, avšak Bůh dal světlo! (...) Vše, co má nohy a ruce, musí do díla, i ženy a děti od desíti do čtrnácti let.“⁴⁴

V románu *V ráji šumavském* je představena determinace nová: finanční.

„Vzdor svému pobízejícímu křiku Podhamerský stanul, rozmýšleje se, co by měl činiti. Bylo věru co uvažovat: doma hrozila pohroma sklizni; nevyhoví-li zde v lese závazkům ve smlouvě vytčeným, stihne ho pořádná pokuta.“⁴⁵

---

⁴³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 80.

⁴⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 83.

⁴⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *V ráji šumavském*. S. 284.

Počasí a přírodní děje nutí sedláky sklízet zavčasu, naproti tomu je finanční výnos práce v lese láká (v případě smluv je nebezpečí finanční ztráty přímo nutí) práce na statku odkládat. V poslední části trilogie, románu *Kam spějí děti*, je patrná jasná převaha finanční motivace nad vlivy přírody. Krejčí Venca nařizuje Karlovi Podílskému, aby začal kácet stromy hned druhý den poté, co mu stromy upíše proti směnce na půjčku 200 zlatých. Navíc předpokládá, že stromy bude bez přestání kácet po všechny následující dny. Podílský tak skutečně činí:

„Konec února. Po celou tu dobu Podílský se svými pomocníky kácel drva ve svém lese. Pohoda – nepohoda, nové sněhy, deště, mrazy a tu a tam slunný den se vystřídaly, ale úmorná, strašná lopota zůstala táž.“⁴⁶

Přestože se i zde postavy pohybují v prostředí nemilosrdné šumavské přírody, je její působení na chování člověka postupně upozadováno ve prospěch finanční motivace. Jak jsou peníze důležité, ukazuje na příkladu Podílského i vypravěč:

„Pomyšlení na tuto směnku jej vůbec čím dále tím děsivěji soužilo a veškery jiné starosti zatlačovalo do pozadí, ba i strach o jeho zdraví, jež povážlivě scházelo.“⁴⁷

Jedním z rysů šumavského obyvatelstva byla ochota vzájemně si vypomoci v případě potřeby. Schopnost spolupráce byla nepostradatelná a mnohdy podmiňovala udržení hospodářství. V Klostermannových románech se také opakuje scéna odklizení sněhu z cest spojujících jednotlivé usedlosti i vesnice⁴⁸, kterého se často účastní všichni obyvatelé dotčených míst. Vzájemná pomoc se ale týkala i prací v hospodářství, jak prokazuje Rankelský Sepp v románu *V ráji šumavském*, když se svým vnukem Václavem pomohou staré Girglové se sklizením otavy⁴⁹. Zatímco Sepp a Václav se ženě dobrovolně nabídli, o několik let později je Podílskému v románu *Kam spějí děti* jasné, že s kácením stromů, jež slíbil krejčímu Václavovi, mu zadarmo nikdo nepomůže, ani kdyby prosil.⁵⁰ Že však peníze ani v době po konci „broučkového ráje“, době

⁴⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 149.

⁴⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 151.

⁴⁸ např. KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 95.

⁴⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 276.

⁵⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 119.

nejkritičtější, nevládnou životem všech, dokazují postavy Fanny Podílské a Floriána Reeba. Ona tak dá najevo, když vyžene Floriána i s penězi, kterými jim chtěl přilepšit,⁵¹ a on se v tomto duchu vyjadřuje v následném rozhovoru s matkou⁵².

2.1.3 Role a postavení ženy

Ačkoliv není postavení žen v Klostermannových prózách výrazně akcentováno, můžeme i zde nalézt jisté specifické znaky. Tím hlavním je opakovaný rozpor mezi očekáváním (i vlastním) spojeným s rolí ženy a konkrétními ženskými postavami. Jaké jsou ženy obecně, se dozvídáme prostřednictvím jednání postav i promluv vypravěče především v prvním ze šumavských románů *Ze světa lesních samot*. Povoláním ženy jest „těšiti v zármutku, slzy plačících utírat, v nemoci a utrpení pomáhati“⁵³, přirozený pud jí v tomto ohledu říká, co má činit. Takto o ženách smýšlí například i kašperskohorský lékař, který k ošetřování Kořána doporučuje ženu: „není nad ženskou ruku v takových případech“⁵⁴. Opakovaně v románu zaznívá, a to i z úst vzdělaného a dobrých způsobů znalého Kořána, že žena by se měla podřídit muži a být mu poslušná⁵⁵. Muži pak na ženu patří jako na stvoření slabé a její nerozvážné chování omlouvají tím, že „ženy srdcem myslí“⁵⁶. V tomto duchu smýšlejí i samy ženy. Například v románu *Kam spějí děti*. Marie Podílská zdůvodňuje, proč nemůže ona jít do Kašperských Hor zaplatit splátku dluhu slovy „moje místo je zde, já neumím mluvit s pány“⁵⁷. Obdobně se několikrát obhajuje, že je jen hloupou ženou. Matka krejčího Venci a sestra Podílského se vyjadřuje k tomu, jak se Podílská ke svému muži chová: „Já bych na Lukáše nesměla tak štekát jako ona na tebe; ten by mi dal přes hubu...

---

⁵¹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 126.

⁵² KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 133.

⁵³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 93.

⁵⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 154.

⁵⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 83 a 125–126.

⁵⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 124 a 125.

⁵⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 122.

jóó!“⁵⁸. K tomu jsou šumavské ženy zvyklé na těžkou práci, dokonce pomáhají při lesních činnostech, nakládají dříví na sáně⁵⁹.

Velkou část ženských postav ale představují osobnosti, které zmíněným charakteristikám neodpovídají. Jsou to ženy silné, v mnohém dominující nad svým okolím. Jmenujme například dcery Podhamerského, Rezlu a Nany nebo Fanny Podílskou a její matku. Vůdcem davu se v povídce „Spravedlnost lidská“ stává Kavka z Čepic. Ani Katy z románu *Ze světa lesních samot* se takovému pojetí nevymyká. Tato dominance bývá někdy hodnocena negativně, například u Marie Podílské, ale jinak proti němu autor nijak nevystupuje. Zvláštnost přístupu samotného spisovatele k otázkám postavení ženy zmiňuje publikace *Karel Klostermann a Alexander Marian*:

„Ačkoliv při teoretickém rozjímání nesouhlasil se zasahováním církve do světských záležitostí, ve spontánních, emocionálních reakcích se projevoval jeho velice konzervativní až starosvětský pohled například na rozvod či ženskou emancipaci.“⁶⁰

Na Šumavě druhé poloviny devatenáctého století už ale bývaly ženy mužům zdatnou konkurencí například ve vulgárnosti mluvy⁶¹, nebo v náklonnosti k alkoholu⁶².

2.1.4 City a strohost

Již v prvním Klostermannově románu *Ze světa lesních samot* se setkáváme se zvláštnostmi citového prožívání šumavských lidí. Paní Zdenička se pozastavuje nad stroze racionálním chováním Katy, když její milý, příručí Svijanský, musí narychlo opustit zdejší kraj. Paní Zdenička Katy pozoruje a klade si otázky:

„A ona tak chladně, rozumně mluvila, tak jak by odvrácení v tu chvíli hrozícího nebezpečí jedinou bylo její starostí. Zda to rekovně odříkání, zda nedostatek všelikého cit?“⁶³

⁵⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 108.

⁵⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 88.

⁶⁰ KAISEROVÁ, Kristina. *Karel Klostermann a Alexander Marian*. Ústí nad Labem: Albis international, 1997. ISBN 80-86067-12-2. S. 14.

⁶¹ „Směsice divých, surových nadávek a výčitek vytryskla z úst té mladé, pěkné dívčiny.“ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 108.

⁶² „(...) máte pravdu, sprostáctví je to! Špatný vkus, opíjetí ženské (...).“ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 119.

Revírník Kořán znalý povahy místní lidí pak své manželce vysvětluje: „Kdyby citem ovládat se dávali, jakž by obstáli? Vidí jasně povinnost svou; třeba srdce teplé bylo, hlavu chladnou zachovávají.“⁶⁴ Jasně tak odkazuje na nadbytečnost přílišného oplývání city v prostředí šumavské divočiny. Nejde však o nedostatek citu, Katy Svijanského miluje, stejně jako Fanny Podílská Floriána Reeba a on ji. Netradiční je pouze způsob, jakým své niterné emoce dávají, nebo spíše nedávají, lidé obývající Šumavu najevo. Projevuje se to dokonce v dopisech milenců, které, jak říká vypravěč:

„(...) bývají nadmíru střízlivé, nerozbírají city, neznají velkých slov ani obrátů, ba, prosty bývají i slov ‚srdce‘, ‚láska‘, ‚krása‘, ‚oči‘, ‚růže‘, ‚slunce‘, ‚hvězda‘ atd.“⁶⁵

Jako přecitlivělý se tak hajnému Vavruchovi jeví i sám Kořán, který nechce přistoupit na jeho nekompromisní jednání s pytláky. Postupně Vavruch dospívá až k názoru, že bude lépe, když Kořán odejde, neboť „sem patřil jiný, tvrdý, bezohledný“⁶⁶. Avšak i mezi rodilými Šumavany se objevují jedinci s odlišným duševním prožíváním. Jejich krajané na ně však hledí podobně, jako na přecitlivělé cizince. Na rodného syna šumavského kraje je až příliš citlivý zmiňovaný Florián Reeb. Sám jeho otec Andrýs se podivuje synově povaze: „Ten jako by nebyl z našich... Kde jen tu měkkost sebral a to věčné přemýšlení?“⁶⁷

Ochota pomoci je, či alespoň byla před nástupem kůrovcové kalamity a s ní spojené honby za výdělkem, šumavským lidem vlastní. Jak čtenáři sděluje sám vypravěč, spíše svému sousedovi pomohou s prací, než by k němu promluvili laskavé slovo útěchy:

„(...) dobrá slova ozvou se vůbec zřídka kdy v ústech pošumavských horalů. Porozprávějí si, pozastesknou, pozasmějí i popláčou druh s druhem, ale dobrá slova k srdci, slova opravdové útěchy, kde že by jich vzali v tom svém úporném boji

---

⁶³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 189.

⁶⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 189.

⁶⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 333.

⁶⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 168.

⁶⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 183.

s přírodou, která je slitování neučí! – I dobrý skutek učiní stokrát spíše, než by řekli dobré slovo. Neumějí toho prostě, ani rodiče s dětmi, ani děti s rodiči.“⁶⁸

2.2 Otázky víry a problematika konce života

V životě obyvatel Šumavy hrají velkou roli iracionální stránky lidské existence. Předně jde o všeobecnou víru v Boha, k němuž se lidé obracejí zvláště ve chvílích ohrožení, nebo ho naopak chválí a slaví o poutích a svátcích. S vírou se pojí i poslední věci lidského života včetně smrti. Ta se jeví na Šumavě druhé poloviny devatenáctého století jako všudypřítomná. Přestože je křesťanská víra v obyvatelích hluboce zakořeněná, prostředí, v němž žijí, dává vzniknout rozličným pověrám, které vždy znovu přiživuje.

2.2.1 Zbožnost

Šumavští obyvatelé jsou velmi zbožní. V Klostermannových dílech můžeme najít několik způsobů zobrazení víry. Především jsou to modlitba a znamenání se křížem. Lidé se modlí doma, například před jídlem⁶⁹, nebo se vydávají na svatá místa, například k Hauswaldské kapli⁷⁰, kde se často modlí společně.

O postoji místních lidí k víře a Bohu vypovídají též motivy, jež je k modlitbě vedou. Postavy se k ní uchylují především ve chvílích strachu a ohrožení jich samých nebo lidí jim blízkých. Toto ohrožení a strach vycházejí zprvu z přírody, z toho, co se v ní děje. Hajný Vavruch se křížuje a zbytek jeho rodiny se modlí při noční bouři,⁷¹ kmet a hoch se modlí v lesní boudě poté, co je tam zahrnala vichřice,⁷² při stejné bouři se modlí i Nany,⁷³ na Wastalhofu se při bouři modlí ženy a odříkávají takzvaná svatá čtení,⁷⁴ k modlitbě při bouřce vyzývá Špagáta rychtářův syn ve stejnojmenné povídce⁷⁵.

---

⁶⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 257.

⁶⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 277.

⁷⁰ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Červené srdce. S. 59.

⁷¹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 145.

⁷² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 194.

⁷³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 196.

Jak se však mění sociální podmínky obyvatel Šumavy, mění se i prameny jejich strachu a s nimi se mění i účel modlitby, to, oč svatého či přímo Boha žádají. Václav pozbývá důvěry ve svou mravní sílu, bojí se, že podlehne kouzlu Rezly, a tak žádá svoji nastávající Annamirlu, aby se modlila k nebeské Panně za to, aby byli v budoucnu svoji.⁷⁶ Dva opilci se začnou modlit, když se proberou z opilosti vyhození před hospodu a netuší, jak se tam dostali,⁷⁷ Marie Podílská se modlila, aby jim Reebovi půjčili peníze na splacení úroků z jejich dluhů,⁷⁸ děd Podílský se modlí za Fanny hledající lepší život ve Vídni,⁷⁹ už jen starci se modlí při život ohrožujících stavech počasí,⁸⁰ soudní sluha Mastílek se modlí za rychlé nalezení adresáta obsílky, kterou mu nese,⁸¹ matka Holubovská se modlí, aby zažehnala kletbu vrženou na hlavu jejího syna Františka⁸². Víra v sílu modlitby je opravdu velká, v povídce „Červené srdce“ uvěří Anežka dokonce i tomu, že modlitba může odejmout otrušiku jeho otravné účinky⁸³.

Účelnost modlitby použité jako řemeslný nástroj či babský recept, od něhož se očekává okamžitý účinek, ukazuje Klostermann ve scéně z Wastalhofu. Tamější ženy se snaží utišit bouři modlením a odříkáváním svatého čtení: „To čtení, maminko, to čtení (...) uvidíte, že to pomůže...“ Když hromobití a déšť neustávají, praví jedna z žen: „Čti něco jiného, Máry, (...) tohle nepomáhá...“⁸⁴ Takto zaměřené modlitby nalezneme především v příbězích odehrávajících se za „broučkového ráje“ nebo po jeho skončení, takto je především směřují postavy podléhající rozvolněným mravům a nové společenské situaci. V románu *Ze světa lesních samot*, jehož děj spadá před zmiňované období, se postavy modlí pokorně a zpravidla i důstojně (výjimkou je snad jen Nany, která uvítala

---

⁷⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 242.

⁷⁵ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Rychtářův syn. S. 117.

⁷⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 364.

⁷⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 36.

⁷⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 82.

⁷⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 295.

⁸⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Skláři. S. 406.

⁸¹ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 210.

⁸² KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Spravedlnost lidská. S. 188.

⁸³ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Červené srdce. S. 68.

⁸⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 242–243.

Bavoráky, kteří se vydali na trestnou výpravu na Pürstlink, „nejvybranějšími“ nadávkami a „střídavě Boha i všechny svaté na pomoc volala“⁸⁵).

Snadno viditelným vnějším znakem zbožnosti jsou takzvané svaté obrázky, jež zdobí stěny v mnoha šumavských staveních. Visí doma u hajného Vavrucha,⁸⁶ v čeledníku Kořánovy myslivny,⁸⁷ Girglová se k nim doma modlí, když jí umírá syn,⁸⁸ až fanatickou pozornost jim věnoval Fricek Podílský,⁸⁹ v románu *Kam spějí děti* se pod svatými obrazy modlí děd, který v příběhu vysvětlujícím původ nedostavěné kaple ukončil šílenství svého vnuka⁹⁰, na skle malované obrázky svatých má ve svém domku sklář Haslinger,⁹¹ pod svaté obrazy zasedl i rychtář Wurm písící vězněnému Špagátovi vysvědčení mravnosti v povídce „Rychtářův syn“⁹². Někdy bývají svaté obrázky přibity i venku na stromy.⁹³

Okázale dávají šumavští horalé najevo svou zbožnost při poutích, jež jsou celospolečenskou událostí. Jejich průběh, význam a oblibu mezi lidmi vysvětluje Klostermann v románu *Kam spějí děti* při popisu rehberské pouti:

„Se všech stran, po všech cestách sbíhajících se k rehberskému kostelu táhli poutníci, v procesích, ve skupinách i potroušení jednotlivci. Na silniče od Rejstějna přijížděl povoz za povozem, fůry, bryčky i různotvárné karky a káry kramářů a bídnymi herkami tažené kočovné domy komediantů. Skvostná, bohatá pouť v dohledu, potvrvá-li pohoda. Den ten je předmětem čáky a touhy všech, jimž osud velel žít a být v těchto zapadlých končinách, na něj se střádá, na něj se pamatuje celý boží rok. Zdaleka přicházejí lidé, až hluboko z Bavor, pomodlit se, obětovat Bohorodičce v Prosté kapli hauswaldské, radovat se, pohovořit si, sejít se kde s kterým vzdáleným příbuzným a přítelem, kupovat, prodávat, zatančit si,

---

⁸⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 187.

⁸⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 145.

⁸⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 145.

⁸⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 263.

⁸⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 162.

⁹⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 134.

⁹¹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Skláři. S. 406.

⁹² KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Rychtářův syn. S. 127.

⁹³ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 163.

popít a – poprat se. Ve všech stáncích se vaří, peče a smaží maso, pekou se koblihy a koláče, i v poslední chatrči podružné se těmito častují.“⁹⁴

Rankelský Sepp v románu *V ráji šumavském* vyjmenovává, kde všude se kdy konají poutě – o svatém Štěpánu na Kvildě, na Nanebevzetí Panny Marie v Rehberce, na den svatého Bartoloměje v Rejštejně a na den Narození Panny Marie v Strašeni⁹⁵. Pavlina s podučitelem Slivkou se vydávají ve svátek Panny Marie Sněžné na pouť do Kašperských Hor.⁹⁶ Kromě citované pasáže o pouti rehberské se v románu *Kam spějí děti* objevují též zmínky o pouti ve Strašeni a v Kašperských Horách⁹⁷. Klostermannovi jako spisovateli jsou poutě příležitostí ukázat, že se při jejich konání alespoň nakrátko vracejí domů šumavští vystěhovalci. Na uvedenou rehberskou pouť se tak vrací Fanny Podílská, ale i Josef Wurm v povídce „Rychtářův syn“⁹⁸.

Poutě jsou poměrně časté, hojně navštěvované (jak je patrné z citované pasáže i popisu kašperskohorské pouti v románu *V ráji šumavském*). Nejsou to však hlavní církevní svátky jako Vánoce či Velikonoce, ale i o poutích se rozptýlené příbuzenstvo schází, aby společně strávilo několik dní. Jak je patrné ze vzpomínání Seppa-Rankla, které doprovodil zmiňovaným výčtem poutí,⁹⁹ nebyla to rozmařilost, touha po zábavě nebo novém zboží, které poutě v době „broučkového ráje“ nabízely ve velké míře, co lidi na poutě táhlo. Jak jiné byly poutě staré Šumavy před příchodem ničivé vichřice roku 1870, na ty staří lidé vzpomínají – na poutě pokorných a zbožných Šumavanů vděčných Bohu za obživu pro sebe, své rodiny a skrovné hospodářství.

S pokorou zdejší lidé světili i sváteční dny, hlavně Vánoce. Revírník Kořán ukončuje lesní práce vzdor dobrému počasí se slovy: „(...) ještě jednou dolů s nákladem, potom domů! Ani minuty více se nezdržíme, svatý je čas...“¹⁰⁰ Jsou to Vánoce skromné a často smutné, jak je patrné z povídky „Vánoce pod sněhem“. S trochou nadsázky můžeme

⁹⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 334.

⁹⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 282.

⁹⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 337.

⁹⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 275 a 294.

⁹⁸ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Rychtářův syn. S. 159.

⁹⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 282.

¹⁰⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 158.

konstatovat, že Štědrý den je pro hrdiny Klostermannových próz asi nejnebezpečnějším dnem roku. Jako by byla v tento čas hranice mezi životem a odchodem do věčného království Kristova tenčí než jindy. V řečené povídce je o Štědrém večeru přivolán lékař ke zraněnému sedlákovi. Ten ale i přes veškeré lékařovo snažení zemře a lékař s pozůstalými i zemřelým je nucen v domku prožít celé Vánoce. V románu *Ze světa lesních samot* se o Štědrém dnu zraní dřevorubec Matýsek. Po několika dnech také umírá. Blízko smrti se ocitá i hlavní hrdina povídky „Odyssea soudního sluhu“ Mastílek, když o Štědrém večeru málem umrzne mezi Churáňovem a Zadovem. Na specifičnost vánočního času v Klostermannových prózách upozorňuje ve své knize *Možnosti Meleté* František Všeticka. Podle něj je vánoční čas „časem dramatickým, vzrušeným a v lidském bytí často rozhodujícím“¹⁰¹.

Ve víře nacházejí obyvatelé drsného a nelítostného šumavského kraje útěchu a jistotu. Výsledkem jejich zbožnosti je důvěra v boží vůli, v souladu s ní se děje vše na světě. „Vyššímu řízení“ pak přisuzují příčiny vzniku nejrůznějších událostí, které život přináší. Nebezpečí pocházející z přírody je často přiměje k tomu, aby se obraceli k Bohu. Kritické situace, často způsobené přírodním děním, však mohou lidskou víru v Boha posílit i oslabit, stejně tak i časy klidné a příznivé. Revírník Malý pronáší po oné nechvalně známé vichřici ke Kořánovi tato slova: „Ale takhle to přijít nemuselo... člověk by víru v Boha ztratil... čímpak se ten les provinil?“¹⁰²

2.2.2 Smrt

Obraz smrti v realistické tvorbě není nic výjimečného, neboť je přirozeným ukončením života. Obraz smrti tragické, které se postava mohla vyhnout či smrti zaviněné okolnostmi, ale i člověkem samým, je ovšem volbou spisovatele. Klostermann tragickou smrtí nešetří. Objevuje se ve všech analyzovaných románech i v části povídek. Vychází zpravidla ze způsobu života v těchto končinách, k němuž člověka nutí přírodní poměry (dřevařství), lidé mnohdy nalézají konec života přímo v lůně přírody (ať dobrovolně či nedobrovolně).

---

¹⁰¹ VŠETIČKA, František. *Možnosti Meleté*. Olomouc: Votobia, 2005. ISBN 80-7220-218-9. S. 22.

¹⁰² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 196–197.

Svým zraněním, jež utrpěl při svážení dřeva, podlehne dřevař Matýsek;¹⁰³ syn Girglové Franc se udře při lesních pracích, onemocní a zemře;¹⁰⁴ starý Gregr v noci uteče na Mrtvou slat' a ačkoliv je zachráněn, několik dní na to umírá;¹⁰⁵ katastrofy vršíci se jedna na druhou a zakončené požárem lesa přivedou na onen svět i sedláka Podhamerského¹⁰⁶. Z boudy ve Weitfälském močálu se podaří zachránit dvě děti žebračky Justiny, nejmladší však zemřelo žízni.¹⁰⁷ Stejně tak než se pan Jahoda zachrání při sněhové bouři v jedné z chat, umírá v ní malá dívenka¹⁰⁸. Lucilie Jahodová rozená Chablé nalezne smrt na břehu zrádného jezera (patrně jezero Laka) a umírá v týž den jako její choť¹⁰⁹. Ani v kratších prozaických příbězích se Klostermann příběhům s prvky tragiky nevyhýbá. Schovanec Matýsek je před umrznutím zachráněn, ale musí mu být odňaty obě nohy nad kotníky;¹¹⁰ v povídce „Vodní supové“ zmiňuje autor oběti z řad rybářů a prámařů, které si čas od času Vydra vyžádá;¹¹¹ slabomyslná Anežka málem otráví otrušíkem pana Adama a jeho milou;¹¹² otec budoucího poručíka umrzne poblouzněn příšernými lesními silami;¹¹³ u Weitfälského močálu je nalezen polomrtvý člen finanční stráže;¹¹⁴ dva „vodní supové“ naleznou konec života ve vlnách své řeky¹¹⁵ a lékař už nemůže a nedokáže o Štědrém večeru pomoci hospodáři, který se vážně zranil při svážení dřeva¹¹⁶. Soudní sluha Matýsek uniká umrznutí jen díky velkému štěstí.¹¹⁷ Vedle těchto případů je vědomí možné smrti nablízku vždy, když některá z postav zbloudí v bouři nebo když se setkají pytlák či pašerák se strážcem revíru nebo

---

¹⁰³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956.

Ze světa lesních samot. S. 91.

¹⁰⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 260.

¹⁰⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 381.

¹⁰⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 408.

¹⁰⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 234.

¹⁰⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Skláři. S. 406.

¹⁰⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Skláři. S. 501.

¹¹⁰ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Schovanec. S. 28.

¹¹¹ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Vodní supové. S. 33.

¹¹² KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Červené srdce. S. 69.

¹¹³ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Poručík. S. 102.

¹¹⁴ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Rychtářův syn. S. 118.

¹¹⁵ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Spravedlnost lidská. S. 275.

¹¹⁶ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Vánoce pod sněhem. S. 285.

¹¹⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhu. S. 226.

hranice. Můžeme tedy konstatovat, že tragická smrt je nedílnou součástí Klostermannových próz a tedy i života obyvatel centrální Šumavy, jak jej Klostermann zobrazuje.

Okolo fenoménu smrti vznikla řada zvyků. Patrně tím nejznámějším je vznik tradice takzvaných umrlčích prken. Na takové prkno je položen Fricek a po jeho pohřbu je prkno odevzdáno přírodě, v níž funguje jako memento mori: „Prkno, třemi hrubě vrytými kříži znamenané, na němž mrtvola byla spočívala, leželo pohozeno na rozcestí silničky schattenwaldské, kde setlí a se rozpadne.“¹¹⁸ Totožně je ozdobeno i umrlčí prkno zesnulého rychtáře Wurma, jež také končí pohozeno u nejbližší křižovatky.¹¹⁹

S dalším zvykem seznamuje čtenáře přímo vypravěč:

„Jest totiž obyčejem, že v případě úmrtí kteréhokoli obyvatele, bohatého nebo chudého, příbuzenstvo a známí i neznámí z blízka i z daleka se scházejí a že tráví noc u lůžka nebožtíkova.“¹²⁰

Tak se u lože zemřelého syna Girglové scházejí sousedé z okolí.¹²¹ Při úmrtí příbuzné Václava, Seppova vnuka, využívá tohoto obyčeje Rezla, aby se s Václavem setkala. Vypravěč neopomene poukázat na povrchnost jejího jednání:

„(...) dobrá Rezla tak žalostně plakala a tak zkroušeně se modlila nad mrtvolou staré ženy chudičké, s kterou snad nikdy nemluvila, o kterou se naprosto nikdy nestarala.“¹²²

Blížkost smrti se projevuje podobou vztahu, který si k ní horalé vytvořili. Zranění a nemocní jsou často rovnou považováni za umírající. Když Svijanský s Vavruchem objeví postřeleného Kořána, první z nich bez okolků pronese: „Tak chudák bídne zhyнул!“¹²³ Stará Girglová jde přesvědčovat svého staršího syna, aby se vrátil domů, se

---

¹¹⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 172.

¹¹⁹ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Vánoce pod sněhem. S. 143–144.

¹²⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 228.

¹²¹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 280.

¹²² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 228.

¹²³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 151.

slovy že jeho bratr umírá.¹²⁴ Smrt pro obyvatele Šumavy není všední věcí, která by je nezasáhla (což je zřejmé z reakcí na úmrtí nejmladší Justyniny dcery¹²⁵), přijímají ji však poměrně snadno jako logickou součást svých životů, jejich završení. Fricek Podílský je oplakáván, ale projevy ryzího smutku překrývá strach, že okolí odsoudí jeho dobrovolné ukončení života.¹²⁶ Neprojevují svým chováním nedostatek lásky k Frickovi, ale spíš pokoru před smrtí, která je na Šumavě častá a všudypřítomná. V takové atmosféře vyznívají až mrazivě slova zachraňované starší dcery Justiny, která na svého zachránce křičí: „(...) řeknu to tátovi, on tě zabije!“ a následně však svého zachránce prosí „nezabíjej mě!“¹²⁷. Vzhledem k tomu, kdo byl její otec a v jakém prostředí vyrůstala, není pro ni smrt už nesrozumitelným pojmem.

Stejně důležitý jako lékař, možná ještě důležitější, je ve chvílích ohrožení života kněz. Nemůže-li první z nich pomoci k setrvání na tomto světě, může druhý pomoci usnadnit cestu na onen svět. Volání po knězi (faktické či vnitřní) je vyjádřením smíření se s neodvratností smrti, a to jak ze strany umírajícího, tak i lidí, kteří ho ve chvílích umírání obklopují. Dřevař Matýsek nevolá ze svého lože po lékaři, ale po knězi.¹²⁸ Hříchy, které by neměly zůstat neodpuštěny, mu způsobují větší bolest než samo zranění. O kněze žádá i starý Gregr, když je přiveden ze slatí, kde chtěl ukončit svůj život.¹²⁹ Scéna z povídky „Červené srdce“, kdy se lidé z okolí otráveného Adama vypravili pro kněze,¹³⁰ dokazuje, že lékař mnohdy ani povolán být nemusel.

2.2.3 Pověřčivost

Pověřčivost obyvatel Šumavy, jak jsme ji poznali v Klostermannových prózách, je částečně spjatá s právě uvedenými mimorozumovými momenty jejich životů. Křesťanskou zbožnost, jeden z charakteristických rysů Šumavanů oné doby, u mnoha postav doplňuje až pohanská pověřčivost. Pavlina jdoucí s podučitelem Slivkou na pouť do Kašperských Hor mu sděluje, že se za něj pomodlí „k Panně Marii Sněžné, která je

¹²⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 270.

¹²⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 239.

¹²⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 163.

¹²⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 233.

¹²⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 92.

¹²⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 384.

¹³⁰ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Červené srdce. S. 69.

mocnější než druhé Panny Marie¹³¹. Slivku pak žádá, aby si umyl ruce a oči v kašniče pod Grantlem, aby jeho ruce byly čisté a jeho oči „viděly čistě a samou radost“¹³². Pavlinino chování cestou na pouť je jedním z příkladů přežívajících pohanských zvyků, které trvají paralelně s křesťanskou vírou.

Mezi stále živé pohanské obyčeje patřila také víra v čáry a čaroděje. Osoby, kterým byla moc čarovat přisuzována, nebyly mezi místními obyvateli v oblibě. Strach, který tyto lidé vzbuzovali, byl ale také důvodem, proč jim jen málokdo dokázal něco odmítnout nebo jednat proti jejich vůli. Klostermann tomuto tématu věnoval samostatnou povídku s příznačným názvem „Čaroděj“¹³³, ale zapracoval ho i do jiných svých próz, především do povídek. Slabomyslná Anežka z povídky „Červené srdce“ se ptá krejčího Krahuřlíka, zda „Jsou v tom snad čáry?“¹³⁴, v tom, co jí radí vykonat; různé druhy čar a „vědy“ vyjmenovává vedlejší postava v povídce „Rychtářův syn“ a jeho slova mají takový účinek, že nikdo se v nastávající licitaci nechce domnělé čarodějnici znelíbit¹³⁵.

Na pomezí víry a pohanství se pohybuje proklínání, kterého se především šumavské ženy občas dopouštějí. Bezmocná Girglová například proklíná svého staršího syna Wilibalda a Podhamerského, který ho nechce pustit ze služby.¹³⁶

Víra v Boha a úcta ke svatým znamenají pro šumavské obyvatele i víru v ďábla a jemu sloužící nečisté síly. Osoby, které se nějak od ostatních odlišovaly a místním obyvatelům neprospívaly, mohly být snadno dostat obvinění (obvinění nebylo vyřčeno nahlas, ale probíráno jen potichu v kruhu známých) ze spolčení s ďáblem. Jistý finanční strážník nebyl, patrně pro svou přísnost, mezi lidmi příliš oblíben, a z tohoto

---

¹³¹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 338.

¹³² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 338.

¹³³ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Čaroděj. S. 7–17.

¹³⁴ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Červené srdce. S. 68.

¹³⁵ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Rychtářův syn. S. 137-138.

¹³⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 271.

spojenectví byl potichu obviňován: „Říkalo se o něm, že byl ve spolku s ďáblem, jenž mu pomáhal při pátrání po podloudnících.“¹³⁷

S koncem života šumavských horalů, se smrtí, se pojí víra v duchy, v bloudící duše zemřelých. Tu můžeme ilustrovat na příkladu již zmiňovaného člena finanční stráže. Ten jednoho dne zmizel neznámo kam, a až po drahné době byla náhodou nalezena v lese jeho kostra. Vypravěč příběhu končí poněkud sarkasticky vyznívající větou: „Rozumí se samo sebou, že po své smrti finančník v těch místech strašil (...).“ Když pak v těchto místech zahyne krejčí Václav, sousedka Podílských praví s vážnou tváří: „(...) já myslím, že od nynějška na oněch místech se budou objevovat strašidla dvě.“¹³⁸ Že víra v nečisté síly a zbloudilé duše není nic směšného, potvrzuje i sám vypravěč, když tragický konec krejčího Venci doplňuje poznámkou, jak se Venca smával „tvrzení moudrých lidí, že zlý duch má vykázaná sobě místa, kde má plnou moc nad těmi, kdož mu propadli“¹³⁹.

Dalším předmětem pověrčivosti jsou záhadná noční světla. Mívají barvu modravou, zelenavou nebo žlutou, poskakují po zemi i ve větvích stromů; mizí znenadání, stejně jako se objevila.¹⁴⁰ V románu *Kam spějí děti* o nich vypravěč říká:

„Lid je zná a jsou mu předmětem hrůzy; pokládá je za bludné, klidu zbavené duše v lese zahynulých, jež vedou příšerný rej svůj a povedou ho na čas nebo na věky, vedle viny, jež na sebe uvalily za pozemského bytí.“¹⁴¹

Jejich původ se i snaží vysvětlit: „Snad plyny, jež dýše půda pokrytá věkovitou trouchelí a jež samoděk se vzněcují, pojíce se s kyslíkem.“¹⁴² Tento názor však Klostermann žádnou z postav svých románů a povídek nenechá pronést.

Už trochu v nadsázce se Klostermann zmiňuje o skrývání se Šumavanů „před domněle nejnebezpečnějším škůdcem a nepřítelem svým, před čistým svěžím horským vzduchem“¹⁴³.

¹³⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 300.

¹³⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 300.

¹³⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 300.

¹⁴⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 134.

¹⁴¹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 136.

¹⁴² KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 136.

¹⁴³ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 271.

2.3 Mravy a mravnost šumavských lidí

Klostermannovy prózy zachycují období převratných změn Šumavy. Ušetřena jich nebyla ani mravní stránka života místních lidí. Změny můžeme pozorovat na krizi rodinných vztahů i na vztazích mezigeneračních. Snadný výdělek v době kůrovcové kalamity svede mnohé na scestí alkoholismu.

Takzvanému broučkovému ráji bychom křivdili, pokud bychom mu přičítali vinu ve všem. Mravnost a způsoby jednání Šumavanů již v době před rokem 1870, kdy Šumavu zasáhla nechvalně známá vichřice a nepřímo zapříčinila kůrovcovou kalamitu, měly některé specifické rysy.

2.3.1 Vztahy v rodině a vztahy mezigenerační

Tuto stránku života na Šumavě můžeme ilustrovat na dvou rodinách. Jsou jimi rodina Podhamerského sedláka z románu *V ráji šumavském* a širší rodina Karla Podílského z románu *Kam spějí děti*. Podobně jako je román *Kam spějí děti* volným pokračováním románu *V ráji šumavském*, můžeme stav příbuzenských vztahů rodiny Podílského považovat za příklad toho, jakým směrem by se ubíraly osudy a vztahy potomků Podhamerského.

Bohatý Podhamerský sedlák svým potomkům zdůrazňoval, že jsou výjimeční a platí pro ně jiná pravidla, než pro ostatní¹⁴⁴, dával jim nahlédnout, kterak si v nových poměrech prosazovat svou¹⁴⁵. Odvrácenou stranu takové výchovy hořce okusil ve chvíli, kdy své dcery žádal o pomoc v hospodářství¹⁴⁶. Žádná z nich se nechce v hospodaření na rodném statku uvázat a dávají přednost svým vlastním životním plánům. Synovi Vinckovi Podhamerský statek dát nechce a plánuje ho pro jeho neposlušnost vydědit.¹⁴⁷

---

¹⁴⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 295.

¹⁴⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 235.

¹⁴⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 394–395.

¹⁴⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 392.

Morální hodnocení přichází v románu *V ráji šumavském* v první řadě od Rankelského Seppa. Ten v jenom ze svých monologů kritizuje i panující rodinné vztahy:

„Dočkáš se toho, jaká z této nemoudré setby vypučí žeň, jak synové budou proklínat v hrobě tlící rodiče, s jakou nenávistí se budou navzájem potírat, nenávistí tím větší, čím bezohlednější, ježto doma viděli jen lakotu, pachtění se po penězích, nestřídmé užívání nyní ze všech stran plynoucího výdělků, nepomyšlení na budoucnost a ke všemu slepou tvrdošijnost. Nynější otcové neváží si svých předků, nevážnost synův dostane se jim v úděl.“¹⁴⁸

V románu *Kam spějí děti* už můžeme pozorovat plody takové výchovy. Potomci Hiesel-Hannesa, jednoho z nejbohatších sedláků v okolí, se k sobě chovají podle nejpřísnějších zákonů kapitalismu. Čtenář situaci sleduje z pohledu Hannesova syna, Karla Podílského. Ten pro svoji dobrotu a patrně i neschopnost doplácí na ústrky od svých příbuzných. Začneme například Karlovou sestrou, hospodskou Monikou. Ta svému bratrovi podstrkuje jednu směnku za druhou, aby se jí upsal jako ručitel, což on i s ohledem na příbuzenské vztahy, činí. Odměnou mu je v závěru románu hrubě odhadnutý účet za veškeré pivo, které u své sestry vypil a nezaplatil¹⁴⁹ – především tedy to, na které ho sama zvala, když si ho chtěla naklonit pro účast na jejích dluhách.

Nejsilněji vyznívá vztah Podílského a jeho synovce, krejčího Václava. Podílský byl správcem jeho dědictví, o němž se mu příkladně staral. Václav se mu odvděčí tím, že mu sice půjčí na zaplacení úroků z jeho dluhů, ale žádá za to prakticky celý strýcův les. Jejich vztah už není určován příbuzenstvím, nýbrž penězi, ze strýce a synovce se stávají dlužník a věřitel¹⁵⁰. Václav Podílskému odmítá platit za práci při kácení¹⁵¹ a snaží se v něm udržovat úzkost a strach z možného soudního vymáhání, což přeroste až v situaci, kdy mu nechce splacenou směnku vydat¹⁵². Charakter Václavův vyjevila už dříve jeho matka, kterou Podílský nejprve žádal o přimluvu, aby mu půjčil. Ta tvrdí, že jí na truc by mu nic nepůjčil, a pokud by půjčil a o peníze přišel, snad by ji, vlastní matku,

¹⁴⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 282.

¹⁴⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 289.

¹⁵⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 117.

¹⁵¹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 145.

¹⁵² KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 246.

i dokonce zabil¹⁵³. Když pak Podílský není s to odradit svou dceru od odchodu do Vídně, lamentuje i nad svými potomky: „Svět se zvrhl, děti neposlouchají více rodičů.“¹⁵⁴

Je nepopiratelné, že rodinné vztahy se počaly proměňovat především v souvislosti s celospolečenskými změnami, jež nastaly v souvislosti s kúrovcovou kalamitou. Rodinné vztahy šumavských obyvatel však nesly jistá specifika i v době dřívější. Důkazem může být podiv příručního Svijanského, nad jednáním matky a dcery v románu *Ze světa lesních samot*: „Mladík cítil, jak mu krev do tváří skočila. Takhle mluvila matka – jaký to zde svět?!“¹⁵⁵

2.3.2 Noční návštěvy u dívek

Dle šumavského obyčeje spí dospělá děvčata na půdě, kde se uschovává seno, a hoši zpravidla v komoře¹⁵⁶. Zdejší mrvům nikterak neodporuje, když dívky na půdách přijímají návštěvy. Příručí Svijanský, původem z Lounska, se v úvodu románu *Ze světa lesních samot*, zamiluje do Katy, dcery hajného Vavrucha. Svou lásku si oba vyjeví a Svijanský brzy počne na půdu za Katy docházet, tyto návštěvy se odehrávají až za hluboké noci. Svijanský, jako rodák z jiného kraje, se však nemůže zbavit obav z toho, jak by jeho návštěvy byly přijaty Vavruchem či revírníkem Kořánem, jeho nadřízeným. Uklidňuje ho sám Kořán, který tak i čtenáři sděluje, jak jsou takové návštěvy běžnou součástí života na Šumavě:

„Že vy tam v noci docházíte, nepřičí se rovněž zdejšímu mrvu; tohoť vám zazlí tak málo jako paní správcová v Lounsku toho, že jste o besedách s její dcerou tančival, jak sám jste nám vypravoval onehdy.“¹⁵⁷

Stejně jsou podána tato noční dostavení i v ostatních Klostermannových prózách. Dospělé dívky požívají obecně zvláštních práv, jak vyplývá z vypravěčových slov

---

¹⁵³ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 108.

¹⁵⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 279.

¹⁵⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 51.

¹⁵⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 60.

¹⁵⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 78.

v románu *Kam spějí děti*: „zákony zálesácké etikety nedovolují naprosto rodičům ani sourozencům dospělých děvčat, býti svědky, jak tato se baví s mladými muži“¹⁵⁸.

Všeobecně panující zvyky však nemusí být vlastní všem. Příkladem je Fanny Podílská, která na návštěvy tohoto druhu nepřistupuje. Odmítání hochů je něco „v análech staroslavné královské rychty nevidaného a neslýchaného“¹⁵⁹ a poctivé Fanny vyslouží nehezkou pověst. Obdobně o nočních schůzkách smýšlí i Fannina matka, Marie Podílská – jak je jejím zvykem, s uhlazeností své řeči si starosti nedělá: „Jak ti nectní chlapi obcházejí po domech, a ty děvky jako by na nic jiného nečekaly.“¹⁶⁰

Odsuzují-li noční návštěvy u dívek jen jedinci, chování dívek v takzvaných soustruhárnách už budí odpor a odsouzení u většiny obyvatel. V románu *V ráji šumavském* jsou představeny čtenáři následovně:

„Tyto soustruhárny, v nichž děvčata ve dne pracovala a v noci, pokud nespala, dávala pikantní causerie, byly opravdové Sodomy a Gomorhy v kapesním vydání.“¹⁶¹

V soustruhárnách pracovaly téměř výhradně dívky a většinou zde i přespávaly. Mladí muži za nimi tedy docházeli sem. K jakým výjevům (a s jakými důsledky) v soustruhárnách docházelo, není ani v silách vypravěče popsat:

„stávalo se prý, že kavalíři ve tmách nočních se dostavující, mámeni sluchem, vedeni jsouce pouze hmatem, se mýlívali. Člověk by musil vládnouti pérem Zolovým, aby vystačil vypisovati výjevy, plynoucí z těchto často osudných omylů (...).“¹⁶²

2.3.3 Porušování práva

Klostermannova Šumava druhé poloviny devatenáctého století je kraj plný pytláků a pašeráků. S tím autor seznamuje své čtenáře už ve svém prvním románu *Ze světa lesních samot*, kde souboje s bavorskými pytláky představují jedno z hlavních témat.

¹⁵⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 60.

¹⁵⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 63.

¹⁶⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 264.

¹⁶¹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *V ráji šumavském*. S. 255.

¹⁶² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *V ráji šumavském*. S. 255–256.

Brisil je „šňupavý tabák, z Bavor pašovaný“¹⁶³, tak zní vysvětlivka samotného autora ve zmiňovaném románu (a opakuje ji i v románu *Skláři*¹⁶⁴). V povídce „Rychtářův syn“ je jednou z hlavních postav pašerák Špagát a jedním z problémů, které postavy řeší, je od kterého z pašeráků budou tabák kupovat¹⁶⁵. Pytláctví i pašeráctví za jistých okolností mohou vést i ke zločinu nejtěžšímu, k vraždě. Poznal to na vlastní kůži revírník Kořán¹⁶⁶ i finanční strážník z uvedené povídky¹⁶⁷.

Další poměrně běžným prohrěškem je krádež dříví. Dokud les neměl cenu, nebo ji měl velmi nízkou, tedy před kůrovcovou kalamitou, nikdo dřeva nepotřeboval. Situace se však začala pomalu měnit, hospodáři si nechávali odhadovat hodnotu svých lesních porostů a postupně je kácet. Šumavský lid poznal cenu dřeva a výrobků z něj. Po odeznění „broučkového ráje“ je tak dřevo cennou surovinou. Způsobů obživy na konci druhé poloviny devatenáctého století na Šumavě bylo jen malé množství a mnozí si na živobytí vydělávají domácí výrobou zátek či krabiček, činí tak po odchodu ze soustruhárny i Fanny Podílská¹⁶⁸. K takové výrobě je ovšem potřeba materiálu. Ti, co mají ještě svůj les, mohou těžit z něj, ostatní se po něm musí poohlédnout jinde a jeho kupování není příliš rentabilní.

Zvláštní skupinou získávající dřevo nelegálním způsobem jsou takzvaní vodní supové. Tak Klostermann nazývá obyvatele poříčních krajů, které živí sama řeka. Tito lidé „kalkulovali jako v dřívějších dobách obyvatelé ostrovů Severního moře, že vše, co voda přináší, po právu jim patří (...).“¹⁶⁹ Největší podíl na jejich úlovku tvoří plavené dřív, jehož prodejem si přilepšují¹⁷⁰.

Jedním z nových způsobů porušování práva bychom mohli označit jako neoprávněné nakládání se zastaveným majetkem. S tím, jak ze Šumavy mizela doba snadného výdělků spojeného s likvidací kalamity kůrovce, místní lidé začali hledat pomoc

¹⁶³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 56.

¹⁶⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Skláři. S. 403.

¹⁶⁵ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Rychtářův syn. S. 121.

¹⁶⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 150.

¹⁶⁷ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Rychtářův syn. S. 118–119.

¹⁶⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 264.

¹⁶⁹ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Vodní supové. S. 31.

¹⁷⁰ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Vodní supové. S. 32.

v půjčkách a podepisovali směnky, za jejichž včasné zaplacení se zaručili svým majetkem. Příkladem je rodina Karla Podílského, který podepisoval směnky a ručení nejen za své dluhy, ale i za dluhy své sestry Moniky. Při nesplacení si měl věřitel škodu, kterou tím utrpěl, nahradit na jeho majetku. Tohoto vztahu však dlužníci vesměs málo dbali. Karel tak nabízí svůj les tomu, kdo mu poskytne další půjčku, z níž by uhradil úroky starších dluhů. Na nemorálnost takového jednání upozorňuje Andrýs Reeb Marii Podílskou, která za ním s nabídkou prodeje lesa přišla¹⁷¹.

2.3.4 Alkohol a alkoholismus

Některá z forem alkoholu je zmiňována ve všech knihách našeho výběru. Běžnou záležitostí je popíjení piva, je zmiňováno ve všech románech i v části povídek. Víno je naopak Šumavě cizí, sebou ho přiváží žid Rosenduft v povídce „Rychtářův syn“ a dále je zmiňováno jen u panské společnosti (v rodině pana Chablého v románu *Skláři*¹⁷² a v panské společnosti, u níž se na začátku povídky „Vánoce pod sněhem“ nalézají hlavní hrdina¹⁷³). Takzvaný tvrdý alkohol je v různých formách užíván postavami Klostermannových próz také poměrně často: Hajný Vavruch a s ním dřevorubci popíjejí pálenku při svých pravidelných setkáních,¹⁷⁴ U Tří sluk se pije kmínka,¹⁷⁵ dvě lahve rumu do čaje si poroučí krejčí Václav v Kamenném domě¹⁷⁶.

Sociálním problémem není alkohol jako takový, jako spíše alkoholismus, který s sebou mnohým přináší. Je to především doba „broučkového ráje“ a let po něm následujících, kdy se mnozí občané šumavských hvozdů bez alkoholu nemohli obejít. V románu *V ráji šumavském*, jenž popisuje právě dobu „broučkovou“, opakovaně zaznívá, jak bývaly hospody naplněny a kolik tanečních zábav se v nich pořádalo. Tehdejší oblibu alkoholu dává vypravěč najevo, když čtenáře informuje o nově vystavěné pile a vedle ní hospodě, kterým „se oběma dařilo výtečně, hospodě snad ještě lépe“¹⁷⁷. Alkohol se

¹⁷¹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 81.

¹⁷² např. KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Skláři. S. 381.

¹⁷³ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Vánoce pod sněhem. S. 281.

¹⁷⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 36.

¹⁷⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 118.

¹⁷⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 28.

¹⁷⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 220.

stal symbolem vzestupu, jeho požívání znakem majetnosti. Mnozí si však oblibu alkoholu přenesli i do doby pozdější.

Tuto situaci popisuje román *Kam spějí děti* a v něm je nejjasnějším příkladem Karel Podílský. Ten je schopen v hospodě u své sestry Moniky zůstat několik dní, a to i ve chvílích (nebo možná právě proto), kdy je ho doma zapotřebí¹⁷⁸. Na jeho osobně můžeme ilustrovat cesty, kterými se místní lidé k alkoholismu dostávali. Podílskému pivo velmi chutná a je na něj zvyklý, pouhá představa, že se brzy napije, ho dokáže nabít energií¹⁷⁹. Jeho život v době likvidace kůrovcové kalamity není v románu popsán, ale můžeme usuzovat na to, že právě v době snadného výdělků si Podílský, jako mnozí jiní, piva hojně dopřával, až si na něj prakticky navykl. V románu opakovaně zaznívá, že příčinou Podílského dlouhých pobytů mimo domov je jeho žena, jež je proslulá svou hubatostí¹⁸⁰. Její hubatost je dosti nepříjemná a Karlovi působí nemalé potíže, hlavním důvodem je ale spíš neustálá reflexe a připomínání problémů, do nichž se rodina Podílských dostala po odeznění doby „broučkové“ a které jsou připomínány právě skrze hubaté řeči Marie Podílské. Není to jeho žena, na koho chce nad sklenicí piva zapomenout, jsou to závažné problémy, které mu jsou v jejích výtkách připomínány: „Sklenice piva! Jaké očerstvení, jaké zapomenutí v tom jeho bolu, v tom víru starostí, jež v hlavě mu bouřily.“¹⁸¹ Když jeho dcera Fanny odchází do Vídně a on ji nedokáže zastavit, žádá dokonce po své sestře hospodské kořalku¹⁸². Na závěr pouze podotkněme, že Karel Podílský není nevzdělaným horalem, ale umí číst¹⁸³ a jako jeden z mála německy mluvících Šumavanů umí česky¹⁸⁴.

Obě příčiny Podílského nezdravého vztahu k alkoholu mají kořeny v době „broučkového ráje“. Ten sebou přinesl místním lidem dosud neznámé možnosti i rozmary. Z předchozích odstavců ovšem nemůžeme usuzovat, že se alkohol nepil před vznikem kůrovcové kalamity. V románu *Ze světa lesních samot* konstatuje příručí

---

¹⁷⁸ např. KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 175.

¹⁷⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 169.

¹⁸⁰ např. KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 185.

¹⁸¹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 169.

¹⁸² KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 288.

¹⁸³ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 160.

¹⁸⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 200.

Svijanský nedlouho po svém příjezdu na Pürstlink, „že bez piva tu nebude“¹⁸⁵ a hajný Vavruch má svou prachatickou samožitnou vždy u sebe¹⁸⁶. I v románu *Skláři*, próze z trochu jiného sociálního prostředí, nalezneme stín alkoholismu: Jahodovi nechtějí svěřit výchovu svého potomka kantorovi, jímž „vládla kořalka“¹⁸⁷.

Naším úkolem není hodnotit mravnost šumavských obyvatel. Můžeme však poukázat na problematiku rozvolněných mravů, která je spojena především s příchodem takzvaného broučkového ráje. K tradičnímu pašeráctví a pytláctví tak přibývají krádeže dříví či podvodné vyhýbání se finančním závazkům. Morální úpadek některých jedinců má pak tvář alkoholismu.

2.4 Geografický posun dějiště

Ve volné románové trilogii *Ze světa lesních samot – V ráji šumavském – Kam spějí děti* je zřetelně patrných několik posunů. Především jde o posun časový a s ním spojenou změnu životních podmínek (sociálních, finančních i přírodních), z nichž postavy vyrůstají. Pro významnou roli přírody a množství prostoru věnovanému jejímu popisu je důležitý posun geografický.

Hlavním dějištěm prvního románu, *Ze světa lesních samot*, je Pürstlink (od druhé poloviny dvacátého století nazývaný Březník)¹⁸⁸, lesní polosamota sestávající z myslivny, hajnovny a několika stavení dřevařů. Uprostřed nekonečné lesní houštiny¹⁸⁹, jižně od Mádru (Modravy) vzdálené „dvě dobré hodiny“¹⁹⁰ cesty, pravidelně sněhem odlučován od všeho světa¹⁹¹, navštěvován pouze jednou za rok

---

¹⁸⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 44.

¹⁸⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 44.

¹⁸⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Skláři. S. 523.

¹⁸⁸ COUFALOVÁ, Iveta. Zázraky ze světa lesních samot. *Dějiny a současnost*. 2006, č. 12, s. 11. Dostupný také z WWW: <<http://dejiny.nln.cz/archiv/2006/12/zazraky-ze-sveta-lesnich-samot>>. ISSN 0418-5129.

¹⁸⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 190.

¹⁹⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 71.

¹⁹¹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 30.

smluvenými dřevorubci, obdobně pány lovicími tetřevy a snad méně často četníky¹⁹² je skutečným koncem světa¹⁹³.

V románu *V ráji šumavském* sledujeme paralelně příběhy několika postav, které obývají různá místa centrální Šumavy, ale žádné z nich už nelze označit jako samotu. Zmiňme alespoň sídla dvou hlavních rodin, Podhamerských a Rankelského Seppa. Statek Rankelského Seppa se nacházel uprostřed Rankelské planiny, mezi Innergefildem (Horská Kvilda) a skelnou hutí Goldbrunnskou (Zlatá Studna). Místo, kam Klostermann zasadil statek Podhamerského naproti tomu není v románu přesně určeno. Usuzovat můžeme pouze z popisu onoho místa a určení cest, kterými se postavy na statek vydávaly nebo od Podílského odcházely. Pavel Fencl, ředitel Prachatického muzea, uvádí v knize *Příběhy z Plání* některé teorie určující předobraz statku. S odkazem na úryvky z románu se pak kloní k výkladu, že statek Podhamerského Klostermann umístil na tzv. Puchingerův Dvůr (někdy též Buchingerův Dvůr).¹⁹⁴ Tento se nachází na pravém břehu řeky Vydry, západně od Srní, asi jeden kilometr severně od Turnerovy chaty.

Určit přesně, kde bychom měli hledat statek Podílského Karla z románu *Kam spějí děti*, není jednoduché. „Na jihozápadním svahu zmíněné hory Schlösselwaldské, trochu níže chat schätzenwaldských, na sklonu k potoku stojí několik potroušených chalup (...), jako by mžourala k lesům protějšího svahu Steinigberka a k chatám schätzenreitským.“¹⁹⁵ Zhruba můžeme jeho polohu tedy vymezit Schlösselwaldem (Hrádky), Schätzenwaldem (Schätzův les) a Schätzenreitem (Schätzova mýt). Pravděpodobně se tedy nacházel západně, severozápadně nebo severně od dnešní Rokyty. Statek Andryse Reeba se nacházel na svahu Spálené hory na straně Sattelberku (Sedlo).¹⁹⁶ Tedy ještě severněji, než leží Srní.

---

¹⁹² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 130.

¹⁹³ „U nás je les a nikoli svět.“ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 36.

¹⁹⁴ FENCL, Pavel; MAGER, Jan Antonín. *Příběhy z Plání*. Prachatice: Prachatické muzeum, 2008. Skutečnost a fikce v Klostermannově románu *V ráji šumavském* aneb *Kde stával statek sedláka Podhamerského*. ISBN 978-80-254-3457-4. S. 3–9.

¹⁹⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 13–14.

¹⁹⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 39.

Z textu plyne, že hlavní místa děje se stále posouvají k severu. Tak se dostáváme z pürstlinkské samoty na tzv. kvildské pláně a následně pak k jedné z hlavních cest centrální Šumavy vedoucí ze Srní na Modravu. Dostáváme se tedy stále blíže k civilizaci a ke „kraji“. Se změnou prostředí se pojí i jiné problémy, které lidé řeší a které je ohrožují. Tedy i témata a obrazy, kterým se Klostermann věnuje, se liší. Popisy přírodních podmínek stále mají v románech své místo, přenechávají však je postupně jiným prvkům (pásmu postav či jejich vztahům).

Obdobně můžeme sledovat posun v románu *Skláři*. Přestože Klostermann zde změnil místní jména, můžeme usuzovat, že sklářská rodina Chablé sídlila tam, kde ve skutečnosti žil její předobraz, rodina Abèlé, tedy na Hůrce mezi Železnou Rudou a Prášily. Opět se ocitáme severněji, a tentokrát i blízko Železné Rudy, kterou tenkrát, roku 1877,¹⁹⁷ spojila s okolním světem železnice.

Na závěr doplníme krátkou zajímavost: v poslední části šumavské trilogie, románu *Kam spějí děti*, jsou v jednu chvíli na ploše dvou po sobě následujících odstavcích zmíněny dějiště románů předchozích: Pürstlink a Rankelské pláně.¹⁹⁸ Jako by Klostermann chtěl ocenit svého pozorného čtenáře.

2.5 Skuteční lidé Šumavy

Klostermann své šumavské příběhy zpravidla pevně zakotvuje do skutečně existujících míst, do stavení, v nichž se opravdu žilo, případně do jejich těsného sousedství. Výskyt opravdu existujících míst a objektů v jeho románech a povídkách kontrastuje s výjimečným vypořádáním reálně žijících postav. V této kapitole se zaměříme na charakteristiku těch postav, které skutečně na Šumavě žily.

2.5.1 Historické postavy

Ačkoliv Klostermann čerpá inspiraci z příběhů skutečných obyvatel Šumavy, jsou postavy jeho próz v naprosté většině případů fiktivní. Částečnou výjimku představuje sklářská rodina Chablé; předlohami pro řadu jejích členů byli Klostermannovi předkové

---

¹⁹⁷ LESKOVJAN, Martin. Zrcadlení epochální proměny vztahu člověka ke světu v díle Karla Klostermanna. In *Člověk mezi rozprostraněností a krajinou*. 1. vyd. Praha: Togga, 2008. ISBN 978-80-87258-04-0. S. 145.

¹⁹⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 110.

z matčiny strany, ze sklářské rodiny Abèlé. I jim však autor změnil jména a obrazy svých předků pravděpodobně dál tvůrčím způsobem upravoval.

Přesto ale můžeme mezi postavami najít několik takových, které bychom mohli označit za postavy historické. Především jsou to Schwarzenbergové, kterým patřila značná výměra lesů a pozemků v centrální Šumavě. V románu *Ze světa lesních samot* se často setkáme se zmínkami o knížeti Schwarzenbergovi jako o srdečném a štědrém majiteli panství, který na svatbu Kořána a Zdeničky přispěl výbavou a tisíci zlatými věna.

Klostermannovi takové vypoodobnění patrně nestačilo, a tak nejpochvalnější věty o knížeti Schwarzenbergovi vložil do úst přímo vypravěči, a to i s oslovením čtenáře:

„Jdi do širých hvozdů pošumavských, milý čtenáři; projdi je na všechny strany a ptej se. Krutá je práce, nemilosrdná je příroda, ale není člověka poctivého, jehož by kníže Schwarzenberg v hladu a bídě byl zůstavil, když člověk ten v jeho službách pracoval.“¹⁹⁹

Následně se Schwarzenbergové objeví v románu přímo. Nejprve je to „mladý kníže“ Schwarzenberg, který s několika dalšími šlechtici zavítá na Pürstlink s úmyslem ulovit několik tetřevů. Na Pürstlinku všichni kavalíři stráví několik dní. Mladý kníže (jeho identita není blíže určena) Kořánovi „po patriarchálním způsobu schwarzenberském tykaje“²⁰⁰ chválí, jakou si sobě vybral manželku. Komplimentů se od něj a jeho přátel dostává i přímo Zdeničce. Klostermann ani při této příležitosti neopomine zmínit štědrost hostů vedených Schwarzenbergem: „ (...) hajnému diškrece jen přšely“²⁰¹.

V závěru románu²⁰² je před čtenáře uveden i samotný „kníže pán“ Schwarzenberg (opět bez přesnějšího určení identity). Kořán ho potká, když s nepořízenou odchází z krumlovského zámku, kde byl žádat o přeložení. Kníže ho pozná, pamatuje si jeho jméno, sám ho osloví, sdělí mu, jak je rád, že ho vidí a že se doslechl o jeho postřelení. Nemůžeme zde zhodnotit, nakolik v této scéně jde o idealizaci Schwarzenberga

---

¹⁹⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 99.

²⁰⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 102.

²⁰¹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 102.

²⁰² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 169–170.

a nakolik on byl skutečně obeznámen s osudy svých revírníků i s nimi samotnými. Čtenáře už snad ani nepřekvapí, že kníže „vyslechl pozorně“²⁰³ Kořánovu žádost o přeložení a že v samotném závěru románu je této žádosti vyhověno.

Vedle Schwarzenbergů můžeme zmínit ještě několik dalších postav, které v centrální Šumavě druhé poloviny devatenáctého století prokazatelně žily. Jednou z nich je Franz Bienert, tehdejší majitel pily na rezonanční dřevo v Modravě. Zmínku o něm najdeme opět v románu *Ze světa lesních samot*. Příručí Bártovec se Svijanskému při jejich prvním setkání zmiňuje o Bienertových návštěvách v hospodě U Tří sluk, kde majitel pily (vzdálené od hostince jen několik desítek metrů) mnohdy štědře hostí místní ochotnické hudebníky.²⁰⁴ V závěru románu je postava Franze Bienerta připomenuta znovu, když mu na příkaz svého šéfa jde Svijanský zastřelit srnce.²⁰⁵

V románu *V ráji šumavském* je jednou z prvních čtenářům představených postav hostinský Polauf. Takzvaný Polaufův hostinec stojí v západní části Horské Kvildy a dnes nese název Hotel Rankl. Starý Polauf vytýká Podhamerskému jeho pýchu a vyzývá ostatní k pokoře a úctě k Bohu.

Historicky doloženou postavou je Rankelský Sepp, skutečným jménem Josef Klostermann (1819–1888)²⁰⁶. Ze všech skutečně žijících osob se postavě Seppa dostává největšího prostoru, spolu se sedlákem Podhamerským jsou hlavními aktéry děje románu *V ráji šumavském*. Protože právě jejich prostřednictvím vypráví Klostermann příběh o proměnách života a přírody v době „broučkového ráje“, přizpůsobil si svým potřebám postavu Seppovu. Podrobné srovnání fikčního a skutečného Rankl-Seppa podávají v knize *Příběhy z Plání* Pavel Fencl a Jan Antonín Mager²⁰⁷. Poukazují především na úpravy věku. V době, kdy se román odehrává, Sepp nebyl na výminku, ale hospodařil. Jeho nejstaršímu synovi v té době nebylo ještě ani deset let (ve fikčním

---

²⁰³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 170.

²⁰⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 110.

²⁰⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 178.

²⁰⁶ MAGER, Jan Antonín; FENCL, Pavel. *Klostermannové na Šumavě*. Prachatice: Prachatické muzeum, 2009. ISBN 978-80-902990-8-5. S. 3.

²⁰⁷ MAGER, Jan Antonín; FENCL, Pavel. *Klostermannové na Šumavě*. Prachatice: Prachatické muzeum, 2009. ISBN 978-80-902990-8-5. S. 24–25.

světě má Sepp dvacetiletého vnuka (!) Václava). Pro vypořádání konfliktu starých a nových mravů byli kmet Sepp a jeho vnuk jistě nosnější dvojicí, než otec a syn, jak tomu bylo ve skutečnosti. Dodejme ještě, že v době vydání románu (1893) byl Rankelský Sepp již pět let po smrti.²⁰⁸

Románový výminkář Sepp je zastáncem starých mravů spojených s pokorou, vzájemnou pomocí a úctou k tradici. Se sedlákem Podhamerským tvoří hlavní kontrastní dvojici románu. Zatímco Sepp, který z románu vychází jako kladná postava, má svůj stejnojmenný předobraz, sedlák Podhamerský, odstrašující příklad hamižnosti a pýchy, je postavou čistě fikční. Tento Klostermannův přístup koresponduje se zobrazením předcházejících reálných postav. Obrazy skutečně žijících lidí, které ve svých prózách využil, jsou charakterizovány pouze pozitivními vlastnostmi. Můžeme tedy říci, že Klostermann skutečné osoby nezobrazuje pro jejich výjimečnou povahovou charakteristiku či zkušenosti, ale pouze jimi posiluje autentické vyznění svých próz²⁰⁹. Jejich význam pro poznání charakteristických vlastností šumavského lidu se tedy výrazně neliší od významu čistě fiktivních postav.

Výjimku představují Schwarzenbergové v románu *Ze světa lesních samot*, jejichž kladné hodnocení ukazuje až na projevování osobních sympatií spisovatele. V dílech následujících už ale například postavy kritizují zákaz letní pastvy v panských lesích.

2.5.2 Odysea soudního sluhy a jméno Josef Voldřich

Snahu o posílení autenticity příběhu prostřednictvím vhodně zvolené postavy můžeme pozorovat i v povídce „Odysea soudního sluhy“. V této povídce se soudní sluha vydává v poledne o Štědrém dnu do Stachů (dnes v katastru pověřené obce Vimperk) hledat Josefa Voldřicha. Postupně se dovídáme, že pod název „Stachy“ spadá vedle městečka Stachy asi patnáct osad patřících ke stachovské rychtě²¹⁰. Autor mohl asi jen stěží najít lepší místo, kde by nechal bloudícího soudního sluhu doručovat obsílku.

²⁰⁸ MAGER, Jan Antonín; FENCL, Pavel. *Klostermannové na Šumavě*. Prachatice: Prachatické muzeum, 2009. ISBN 978-80-902990-8-5. S. 25.

²⁰⁹ Výjimku představují Schwarzenbergové v románu *Ze světa lesních samot*, jejichž kladné hodnocení ukazuje až na projevování osobních sympatií spisovatele. V dílech následujících už ale například postavy kritizují zákaz letní pastvy v panských lesích.

²¹⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 204.

Čtenář se spolu s hlavním hrdinou dozvídá, že nositelů jména Josef Voldřich je na Staších mnoho. Lze se proto domnívat, že ani jméno konkrétního z nich, hledaného obyvatele Stachů, nebylo zvoleno náhodně. Jméno Josef totiž vždy patřilo v Čechách k nejfrekventovanějším, Voldřichů je v této oblasti dodnes mnoho. Josef Voldřich, řezník a hostinský ze Stachova, panu sudímu v Kašperských Horách potvrzuje: „Naše obec má přes dva tisíce obyvatelů a z těch je dobrá třetina Voldřichů,“²¹¹.

Klostermann pravděpodobně tedy použil jedno ze zdejších nejrozšířenějších příjmení i křestních jmen v této oblasti. Podle údajů Ministerstva vnitra ČR²¹² ještě dnes vykazuje trvalé bydliště nejvíce Voldřichů a Voldřichových z celé České republiky (v přepočtu na počet obyvatel) právě v katastrech pověřených obcí Vimperk (151 Voldřichů a Voldřichových z necelých 18 000 obyvatel), Sušice (54 z 25 000 obyvatel) a Strakonice (49 z 46 000 obyvatel). Pro srovnání uvedme, že v Praze s více než 1 286 000 obyvateli je k trvalému pobytu hlášeno 209 Voldřichů a Voldřichových.

Bez zajímavosti není ani to, že rodina Voldřichových z Haidlu (Zhůří) je zmíněna i v románu *V ráji šumavském*.²¹³

---

²¹¹ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 184.

²¹² Ministerstvo vnitra České republiky. *Četnost jmen a příjmení* [online]. REV. 2011-10-03, [cit. 2011-10-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/soubor/leden-w-zpob-zip.aspx>>.

²¹³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 218.

3 Příroda

Příroda je vedle města a vesnice jedním z nejčastějších exteriérových prostředí, v nichž se může odehrávat děj literárního díla. Velká část děje Klostermannových šumavských románů a povídek se odbývá právě v přírodě – na cestách, po nichž se místní obyvatelé přesouvají mezi vesnicemi a usedlostmi či v lesích, které jsou místem, kde vykonávají svou práci dřevorubci, hajní či pasáči.

Stručnou charakteristiku Šumavy podává ve sborníku *Člověk mezi rozprostraněností a krajinou* Martin Leskovjan²¹⁴. Šumava je pohraniční horská oblast pásovitého charakteru, kterou obklopuje krajina výrazně zemědělská. V kontrastu se svým okolím se Šumava jeví jako divoká a iracionální.²¹⁵

3.1 Kompoziční zapojení popisů přírody

Klostermann ve svých šumavských příbězích věnuje značný prostor popisům přírody. Kompozičně bývají tyto popisy zapojeny do celku díla několika způsoby.

Popisy přírody tvoří jednak samostatné celky – odstavce i skupiny za sebou následujících odstavců – zobrazující přírodu i dění v ní, člověka a vztahy člověk–příroda i člověk–člověk. Vzhledem k absenci děje by vypuštění takových pasáží nenarušilo faktickou srozumitelnost příběhu a postupu postav.

„Nazejtří onoho šeredného podzimního dne déšť ustal a mlhy se poněkud protrhly. Nad zamklými lesy a močály vysokých planin sice dotud visely jako hustý plášť, okrouhlou bář Antiglu a dlouhý, kostrbatý jezerní hřbet nad Grünberkem, Kaltenbrunnem a chalupami drvařských osad halily v neprostupný, špinavě šedý háv, z něhož jen tu a tam kus černého lesa prostupoval; nad hlubokými stržemi, jež Vydra a Křemelná si vyryly odvěkým bojem s drsnými skalami, jimiž Bůh vodám dráhu vykázal, valily se v bělavých kotoučích a chuchvalcích a dusily třesk a jakot vzteklych peřejů v temný, jednotvárný šum.

---

²¹⁴ LESKOVJAN, Martin. Zrcadlení epochální proměny vztahu člověka ke světu v díle Karla Klostermanna. In *Člověk mezi rozprostraněností a krajinou*. 1. vyd. Praha: Togga, 2008. ISBN 978-80-87258-04-0. S. 135–147.

²¹⁵ LESKOVJAN, Martin. Zrcadlení epochální proměny vztahu člověka ke světu v díle Karla Klostermanna. In *Člověk mezi rozprostraněností a krajinou*. 1. vyd. Praha: Togga, 2008. ISBN 978-80-87258-04-0. S. 137.

Avšak na Spálenou horu, na lysý Geigerberk, na stráně, jež mírně se kloní na levý břeh Vydry a prudce spadávají na pravý bok Křemelný, než obě řeky pod Čeňkovo pilou se slévají v Otavu, chvílkami i boží slunko zaskvítilo a jasné paprsky si pohrávaly v malých oknech potroušených dřevěných dvorců a chat, vchodem obrácených vesměs k východu, kde na protějších stráních vystupovaly ze zelených pažitů, ze skrovných rolíček, z houštin a skupin listnatých stromů jim podobné chaty a dvory osad Hirschensteinu.²¹⁶

Tohoto druhu je i popis bavorské strany Šumavy v úvodu druhé kapitoly románu *Skláři*. Třiodstavcová, téměř odborná charakteristika přírodních poměrů je vyslovena při cestě skláře Haslingera a jeho pomocníka z Řezna a není do okolního textu prakticky nijak zapojena:

„Pak se loudali pomalounku dále v té ustavičné nepohodě.

(Následují tři odstavce popisu bavorské strany Šumavy – pozn. L. Ž.)

Teprve čtvrtého dne povoz Haslingerův se octl v tomto bludišti podélných a příčných údolín, plných šumících vod.“

Častěji je však čtenář k rozsáhlejšímu popisu přiveden některou z postav – jde například o popisy přírodních scenérií a dějů během cest, které hrdinové próz absolvují.

„Druhého dne k večeru vydali se na číhanou směrem k Zirkelfilzu; šli lesem, pilně toho dbajíce, aby jich nikdo neviděl, ani vlastní dřevorubci. Nepršelo sice již, ale mokro bylo v lese až běda, a že houštinami a vysokou travou se brali, všechen oděv jejich prosáknut byl vodou, než ještě došli. Šero vůkol, na nebi trhané mraky, šedý mech na černých smrčcích, podle svahů bezejmenné hory šedé balvany, mezi nimi samé trhliny, jež vřes kaprad' a plavuň tu a tam ošemetně oku zakrývaly, drobné mláží, jako obrovští hadové plazící se kořeny, tu mechem porostlé, tam bílé, až se leskly, tlící vývraty, vysoko do vzduchu se pnoucí kořání plné prsti; hrobové ticho, větřík nedul, zvuk zvonců nedorážel, jediné ptáče se nezývalo – celá ta scenérie lesů vysoké planiny, smutná, trapná...“²¹⁷

Líčení přírody dále vstupuje v kratších úsecích do odstavců, v nichž převažuje zobrazení jednání postav, a do dějových pasáží. Spád děje je tím zpomalen, je ubráno na dynamičnosti příběhu, ale na druhou stranu tak Klostermann získává možnost

²¹⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 37–38.

²¹⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 143.

vyzdvihnout například nebezpečí hrozící v konkrétní oblasti a navodit čtenáři tytéž pocity, pod jejichž tlakem jednají lidé šumavské přírody znalí.

„Dva hoši, kteří ho měli rádi, nabídli se mu, že ho doprovodí až k Wastalovi, hlavně proto, aby se mu nepříhodila nehoda za mostem, vedoucím přes potok řečený Stillseifen, kde nízká luka byla dosud zatopená, široká hladina, jež se leskla v paprscích zacházejícího slunce a z níž vystupovaly lehounké páry, utkávajice modravý závoj přes schlüsselwaldské lesnaté svahy. Přes tato luka vedla cesta, a kdo dobře neznal cesty, mohl snadno zapadnouti do výmolů, struh a škarp a pořádně se tam smočit. Slivka přijal nabídnutí hochů a ti ho převedli přes vodu; pak se vrátili, protože nižádným způsobem nechtěl připustiti, aby ho doprovázeli dále.“²¹⁸

3.2 Dokument i líčení

Popisy přírodních scénérií se neliší pouze svým rozsahem a vazbami s okolním textem, ale i svou povahou. Klostermann v tomto ohledu neupadá do stereotypu a čtenáře se snaží zaujmout pestrostí svých popisů. Kromě tradičních realisticky pojatých scén nabízí pasáže dokumentárního popisu:

„Bavorský svah Šumavy liší se od českého hlavně tím, že je mnohem příkřejší, sráznější. Na české straně hřbety hor celkem velmi povlovně přecházejí v širé planiny, nad něž kopce a vrcholy jen málo vyčnívají. Jsou sice i zde rokle a úžlabiny, ale jest jich poměrně málo a nejsou tak hluboky. Na straně bavorské vypínají se dlouhé, nekonečné hřbety, řetězy hor, souběžně několika řadami se táhnoucí, a mezi nimi hluboké útesy, divoké rokle, v nichž hučí vzteklé proudy vod, splývající záhy v značené řeky, jež vesměs tíhnou k Dunaji.“²¹⁹

i líčení zaplněná básnickými obrazy:

„Šedá hlava Antiglova se fintila jako stará koketa; omšené, bílé skráně polily se zlatem, lysé čelo se rdělo nACHEM a nad ním pluly jako lehký závoj modravé, fialové páry, nad nimiž se klenula zelenavě modrá obloha. Když odpoledne se schylovalo, zaleskla se stará tvrdá hlava, jako by zlaté plameny z ní šlehalý, a modrý závoj rudě zaplál.“²²⁰

²¹⁸ Zvýraznil L. Ž. – KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 346.

²¹⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 370.

²²⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 189.

Klostermann užívá různé druhy obrazných konstrukcí²²¹. Mezi nejčastější však patří přirovnání a personifikace. U přirovnání můžeme vysledovat několik tendencí. Odhlédneme-li od konvencionalizovaných přirovnání, velkou část tvoří přirovnání lidí a jejich projevů k přírodním jevům či zvířatům, které se vyskytují v okolní krajině. V románu *Ze světa lesních samot* tak například řeč Nany „rozproudila se jako bystřiny po přívalu“²²² a Vavruchovy děti v čase zimní nepohody „spaly jako jezevci“²²³. Těmito čistě literárními postupy tak autor vytváří jednu z dalších vazeb mezi šumavskými obyvateli a přírodou. Další skupina přirovnání se opět týká přírody, ale ta tentokrát není comparandem, ale comparatem. Přirovnávána bývá k mytickým místům a jevům. Vogelsteinský močál je tak „černý jako Acheron“²²⁴ a nechvalně proslulá vichřice působí dojmem „jako by gigantové, přikovaní v útrokách Tartaru, pout se zbavivše, ven se byli dostali a v nový boj se utkali s mocnostmi nadzemskými“²²⁵. Tímto pojetím je u šumavské přírody posilována její nadpozemskost, její síla, jež není možno racionálně zachytit.

Druhou často užívanou obraznou konstrukcí je personifikace a tvoří protipól první jmenované skupině přirovnání – nyní se příroda podobá člověku. Hora Antigl v Klostermannových prózách nevypadá jen jako koketa, ale lidé na něj hledí i jako na „starého náčelníka tohoto horstva“²²⁶. V románu *Kam spějí děti* připadá velká část užití personifikace na pokácené stromy. K dědovi Podílskému promlouvají pokácené stromy ve snech,²²⁷ stařec o nich opakovaně tvrdí, že mají duši²²⁸ a tento názor s ním sdílí i vypravěč, který o kácených stromech mluví následovně: „V zimním spánku překvapila je smrt, snad necítily ran drtících seker ani řezání pily, protínajících tisíce jemných cév,

---

²²¹ Termínu obrazná konstrukce užíváme ve smyslu básnického obrazu dle PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2006. Obrazné konstrukce, s. 107–113. ISBN 80-7290-244-X.

²²² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 39.

²²³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 81.

²²⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 190.

²²⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 194.

²²⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 140.

²²⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 290.

²²⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 328.

v nichž z jara proudil život.“²²⁹ Podobně jako přirovnání, i personifikace spájejí svět lidí se světem přírody.

3.3 Popisy v obrazech

Dalším rysem Klostermannových popisů přírody je jejich až výtvarné zpracování. Často tvoří kompletní obrazy, které svým důrazem na vyjádření barev a prostorové uspořádání v mnohém připomínají výtvarné dílo. Následující ukázka pochází z románu *Kam spějí děti*.

„Octli se u průplavu, tekoucího dosti vysoko nad údolnou, na jejížto protějším kraji se vypínala schlüsselwaldská hora. U porovnání s vysokými planinami, odkud přicházeli, bylo tu už mnohem méně sněhu a vezde z bílé pláně vystupovaly potroušené černozelelé malé smrčky, chumáče šedých travin a různé bezlisté roští. Potok na dně údolí byl silně rozvodněn a rozlival se na četných místech v ohromné, temně brunátné louže, z nichž vyrůstaly skupiny stromů, mladších i starších, holých i chvojnatých; vpravo údolí stoupalo v mírném svahu až k myslivně schätzenwaldské, bílé, úhledné, zeleným živým plotem z drobných smrků obehnané, a za myslivnou čněl nevalný, lesem zarostlý hřbet, jenž příkře spadá do hlubokého proru Vydry řeky; vlevo údolí, obloukem podle potoku probíhající, padá k lučinám k Rehberku se táhnoucím a na levém břehu průpravu, souběžně s potokem protékajícího, kupí se černá záplava Hauswaldu, za níž se vypíná mohutný Jezerní hřbet.

Modrý blankyt nad nimi, na obzoru zeleně lemovaný; po nebi plují vlnitě rozčechrané mráčky, ranním sluncem ohnivě zbarvené; po výšinách po lesích, po holých sněhem pokrytých svazích hra světla a stínů, lehounké bílé a modravé páry, pod nimi, hluboko v údolí, týž dovádivý ples třepetných paprsků nad hladinami vod.“²³⁰

Takto výjimečně dlouhou ukázkou ponecháváme v nezkrácené podobě, aby vynikla obsáhlost a komplexnost, s jakou Karel Klostermann dokáže popsat jednu šumavskou scenérii. Popisy tohoto druhu tvoří jednotlivé obrazy. V dalších kapitolách jsme se zaměřili na jeden z aspektů těchto obrazů a tím jsou barvy.

---

²²⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 140.

²³⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 254.

3.4 Barvy Klostermannova fikčního světa

Při popisu přírody užívá Klostermann často přímého slovního pojmenování barev. Barva přiřčená tomu kterému přírodnímu prvku může být vnímána jako pro něj tradiční či naopak. V prvním případě dochází ke zdůraznění barevného rysu, v případě druhém se barva stává jedním z rysů charakterizujících zvláštnosti přírody zobrazené v dílech Karla Klostermanna. Společně pak oba způsoby užití barev tvoří obrazy lesů, vod i celých horských bloků centrální Šumavy druhé poloviny devatenáctého století.

V této kapitole budeme analyzovat způsob, jakým autor pracoval s barevným vyjádřením jevů přírodních i jiných. Těžištěm této analýzy je statistické vyjádření barev užívaných ve spojení s obrazem přírody a jejích částí. Doplnkově uvádíme specifické užití barev ve spojení s prostředím lidí. Budeme věnovat pozornost i hromadění barev, jejich společnému užití a vzájemnému kontrastu. Naším cílem je určit, jaké barvy má příroda v Klostermannových románech a povídkách, zda je autorovo podání konvenční (například hnědé a zelené stromy, modré řeky a jezera, zelená tráva, hnědá zem), či zda jde o nekonvenční vypodobnění přírody a zda se podílí na vyjádření atmosféry Klostermannových próz.

3.4.1 Metodika analýzy četnosti

V textech jsme zaznamenali přímé slovní vyjádření dvaceti barev, jež jsme dále sledovali. Jde o barvy: bílá, bronzová, brunátná, černá, červená, fialová, fosforová, granátová, hnědá, modrá, nachová, purpurová, rezavá, růžová, stříbrná, šarlatová, šedá, zelená, zlatá a žlutá. Tyto barvy jsme zachytili v celkem 2100 exemplářích.

Neomezujeme se jen na přídavná či podstatná jména, ale přiřazujeme i slovesa s významem přisuzujícím barvu, například bělat se či rdít se. Některé barvy bývají vyjádřeny pomocí synonym, v takovém případě tato synonyma zařazujeme pod jedno označení, zpravidla to nejfrekventovanější. Tak budou v dalších odstavcích pod červenou barvu zahrnována vyjádření: červená, rudá, červenat se a rdít se a slova jim příbuzná (tedy například i slovo červánky). Modrá barva v sobě dále zahrnuje výrazy blankyt²³¹ a lazurný. Pod rezavou barvu přičítáme v některých případech i pojmenování

---

²³¹ Užívaného nejen jako barvy nebe („blankytem očí“). KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 330.

zrzavý. V souladu s Klostermannovým užíváním zahrnujeme rusou barvu pod barvu zlatou.²³² Spojení barev, například bělošedými mraky, určujeme jako užití barvy bílé i barvy šedé. Případy, kdy jde o několikanásobné přidělení barvy zcela odlišným objektům, například černé hory a lesy, určujeme jako černou barvu přisouzenou stromům a černou barvu přisouzenou horám. Je-li to možné, postupujeme v duchu slovního vyjádření, ne pouze formálně: spojení typu bílý hrob interpretujeme v rámci kontextu jako bílou barvu sněhu.

Jmenované barvy můžeme rozdělit do několika skupin. Předně jsou to barvy černobílého spektra, tedy černá, bílá a šedá. Dále jsou to barvy, které pro naše potřeby budeme označovat jako základní. Jde o barvy modrou, červenou, zelenou, žlutou a hnědou. Barvami kovovými budeme nazývat zlatou, stříbrnou, bronzovou a rezavou. Zbývající barvy, tedy, nachovou, fialovou, růžovou, šarlatovou, purpurovou, brunátnou, granátovou a fosforovou budeme určovat jako barvy odstínové.

Ze statistického zpracování byly vyřazeny výskyty barev nesouvisející se šumavským prostředím, například z krátké scény z Vídně, třeboňského panství či Svijanského vzpomínky na Lounsko. Ponechali jsme naopak povídku „Spravedlnost lidská“, která se odehrává v Sušici a okolí. Učinili jsme tak i vzhledem k názvu souboru, v němž byla publikována, jenž ukazuje na to, že toto prostředí k šumavským hvozdům řadil i sám autor.

Dále nezařazujeme přívlastky vyjadřující barvy, pokud nebyly užity v rámci uměleckého zpracování. Jde především o ty, jež jsou součástí vlastních jmen, například Modrý sloup či Černý potok, nebo o spojení typu bílit prádlo či tvář sazemi začerněná. U barev odvozených od barvy kovu (zlatá, stříbrná, bronzová, rezavá) postupujeme případ od případu, u předmětů z těchto kovů vyrobených posuzujeme, zda je dojem barvy ve spojení jasně zastoupen, například zlaté náušnice²³³ (barva většinou pojmenovává materiál), či ho spojení téměř postrádá, například opakování slova stříbro v povídce

---

²³² Vlasy paní Zdeničky v románu *Ze světa lesních samot* jsou poprvé označeny za „zlaté“ (str. 58) a v následujících případech za „rusé“ (například str. 94 či 159).

²³³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 309.

„Spravedlnost lidská“. Mezi barvy nejsou započítávány zmíněné kovy užitě jako platidla, například stříbrný zlatník²³⁴.

Pro přehlednost nebylo bráno v úvahu nepřímé určení barev, například kaštanový vlas²³⁵. Tento způsob určení barev není v posuzovaných dílech příliš častý.²³⁶ Naproti tomu jsou zahrnuty i barvy užitě v negativním výčtu, tedy že ji na dané věci nenalzáme, například „U zálesáckých junáků a děv marně bys hledal objemné balíky milostných dopisů, růžovými hedvábnými stuhami pěkně svázané (...).“²³⁷ Domníváme se totiž, že i tento způsob navozuje ve čtenáři vizuální dojem, v tomto případě spojený s životem šumavských obyvatel.

V následujících kapitolách rozumíme počtem barev součet všech barev, jež se v daném textu objeví, tedy i barev opakujících se. Pro vyjádření počtu jednotlivých barev užíváme označení počet druhů barev.

3.4.2 Analýza četnosti barev v prózách Karla Klostermanna

Počet barev zjištěných v každé z próz jsme porovnali s jejím rozsahem. Jak již bylo uvedeno, pracovali jsme s vydáními z edice „Vybrané spisy“. Jedinou výjimkou byl soubor povídek *V srdci šumavských hvozdů*. V tomto případě jsme rozsah přepočítali na formát ostatních publikací.²³⁸

Z tohoto porovnání vystupují změny, k nimž v Klostermannových popisech prostředí dochází. Nejzřetelnější změnu můžeme pozorovat u trilogie *Ze světa lesních samot – V ráji šumavském – Kam spějí děti*. Zatímco v prvním románu na pěti stranách textu nalezneme průměrně dvanáct barev (2,4 barvy/stránka), v druhém už jen deset či jedenáct (2,1 barvy/stránka) a v posledním zpravidla jen osm barev (1,7 barvy/stránka). V románu *Skláři* bychom pak na pěti stranách textu našli průměrně jen asi šest či sedm barev (1,3 barvy/stránka). Povídkový soubor *V srdci*

²³⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 209.

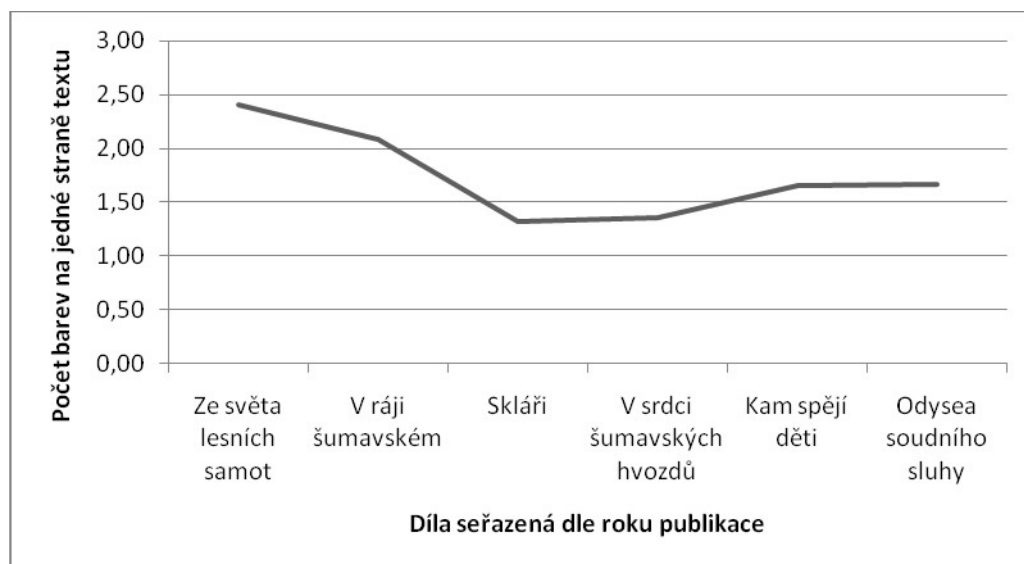
²³⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 221.

²³⁶ V každém z pěti analyzovaných děl se slovo „kaštanový“ ve smyslu určení barvy vyskytuje přesně jednou. Čtyřikrát určuje barvu vlasů, jedenkrát barvu vousů.

²³⁷ Zvýraznil L. Ž. – KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 333.

²³⁸ Srovnáním počtu znaků na několika stranách jsme s relativní přesností určili, že jedna strana publikací z edice „Vybrané spisy“ představuje 1,2 strany ze zmíněného souboru povídek (přesněji 1,206 strany). Statistické porovnávání tedy provádíme s počtem stran upraveným dle tohoto poměru.

šumavských hvozdů se zastoupením barev pohybuje na úrovni románu *Skláři* (1,4 barvy/stránka) a povídka „Odysea soudního sluhy“ na úrovni románu *Kam spějí děti* (1,6 barvy/stránka). V románu *Skláři* je tak využito jen asi 55 % barev vyskytujících se v románu *Ze světa lesních samot*.

Graf 1 Poměr počtu barev a počtu stran

Tento úbytek četnosti barev může ukazovat jednak na omezení barevnosti a obraznosti v Klostermannových popisech, jednak také na omezení samotných popisů a větší orientaci na děj. Druhou z možností podporuje shoda množství barev v posledních dvou románech s jejich četností v dějově pojatých povídkách.

Paradoxní je proto zjištění, že zatímco v románu *Ze světa lesních samot* se nachází na jedné straně textu maximálně jedenáct barev²³⁹, ve všech ostatních románech nalezneme stranu, na níž je zapsáno dvacet (*Skláři*²⁴⁰, *Kam spějí děti*²⁴¹) či dokonce dvaadvacet barev (*V ráji šumavském*²⁴²). V povídkách jsou maximální počty barev vyjádřených na jedné straně obdobné jako v románu *Ze světa lesních samot*, tedy

²³⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 44.

²⁴⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Skláři*. S. 486.

²⁴¹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 189.

²⁴² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *V ráji šumavském*. S. 359.

jedenáct²⁴³. Přestože relativní počet barev v prózách klesá, můžeme jich nadále na jedné straně nalézt i dvě desítky. To může být důkazem, že se Klostermann nebránil rozsáhlejšími popisnými celky, ale především jde o výsledek způsobu, jak s barvami zacházel. Nesnažil se je rozdělit v textu rovnoměrně, nýbrž dával přednost pokud možno co nejkompletnějšímu „vybarvení“ jednotlivých obrazů. Barvy tedy ve svých prózách kupil k sobě. Důkazem toho je i graf rozložení barev v povídce „Odysea soudního sluhy“, který tvoří přílohu č. 1.²⁴⁴

Pro zajímavost ještě uvedme, že nejvíce různých druhů barev na jedné straně textu, konkrétně třináct, se nachází v románu *V ráji šumavském*.²⁴⁵

3.4.3 Četnosti jednotlivých druhů barev

Karel Klostermann v dílech, jež zde podrobujeme analýze, použil dvaceti barev. Pro snazší orientaci jsme je rozdělili do čtyř skupin:

- barvy černobílé (černá, bílá a šedá),
- barvy základní (modrá, červená, zelená, žlutá, hnědá),
- barvy kovové (zlatá, stříbrná, bronzová, rezavá) a
- barvy odstínové (nachová, fialová, růžová, šarlatová, purpurová; brunátná, granátová; fosforová).

Poslední skupina barev je tvořena především odstíny červené barvy (či o červeném základu) a hnědé. Klostermann u těchto dvou barev tedy užíval rozšířenou paletu odstínů, kterou u jiných základních barev nenajdeme.

Charakter jednotlivých skupin naznačuje, že nebudou zastoupeny stejnou měrou. Pokud si představíme obraz života v objetí přírody předkládaný v tradičním pojetí, můžeme si utvořit výchozí představu četnosti jednotlivých barev a jejich skupin.

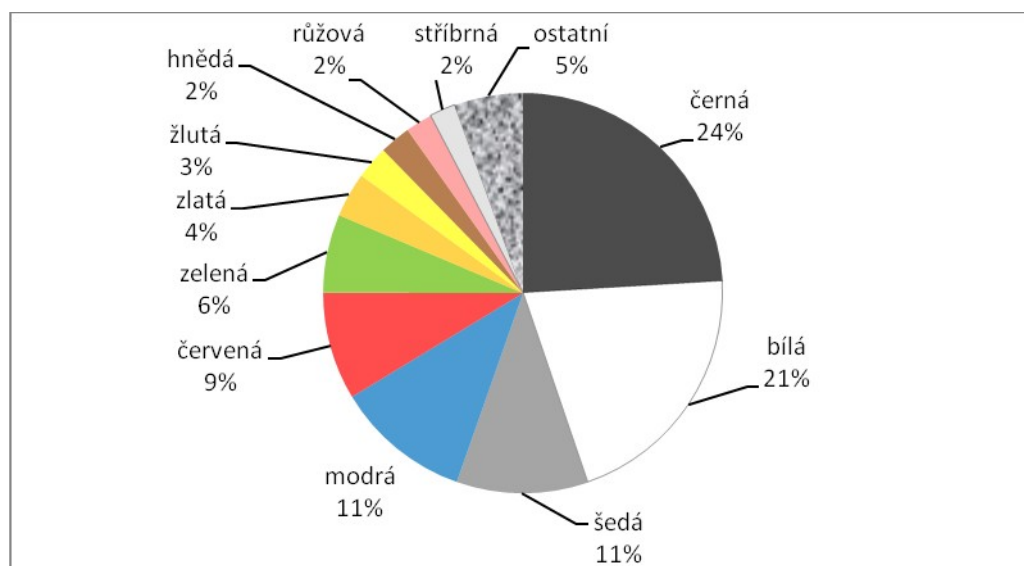
²⁴³ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Spravedlnost lidská. S. 241. a KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 203.

²⁴⁴ Graf rozložení barev by bylo možno vytvořit i pro některý z románů. Velikost takového grafu by však převyšovala možnosti této práce. Spíše než úryvku jsme proto dali přednost ucelenému dílu.

²⁴⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 359.

Základních barvy by patrně dominovaly (i pro svůj počet), následovány by byly barvami černobílými s občasným doplněním kovových. Barvy odstínové by se pak objevovaly jen velmi výjimečně v unikátních exemplářích.

Prostředí Klostermannových románů a povídek je ale poněkud odlišné. Barvy černobílého spektra představují ve všech posuzovaných prózách více než 50 % všech užitých barev. Třetinu barev představují barvy základní. Zbývajících asi 15 % si mezi sebe dělí rovným dílem barvy kovové a barvy odstínové. Lepší představu, jaké barvy má Klostermannův fikční svět, si ale můžeme udělat z přehledu druhů barev v Grafu 2²⁴⁶.

Graf 2 Barvy Klostermannova fikčního světa

3.4.4 Barvy v přírodě a u lidí

Při našem zpracování jsme zaznamenané barvy rozdělovali do dvou skupin podle předmětu, jemuž byly přisouzeny. První skupinou byly barvy užitá v popisech přírodních scénérií a života, který v nich probíhá. Do druhé skupiny byly zařazeny barvy popisující vzhled člověka a jeho myšlenky a výtvořiny (movité i nemovité). Hlavní pozornost jsme věnovali skupině první, barvám užitým v popisech přírody. Druhou skupinu, barvy lidského prostředí, jsme využili pro porovnání.

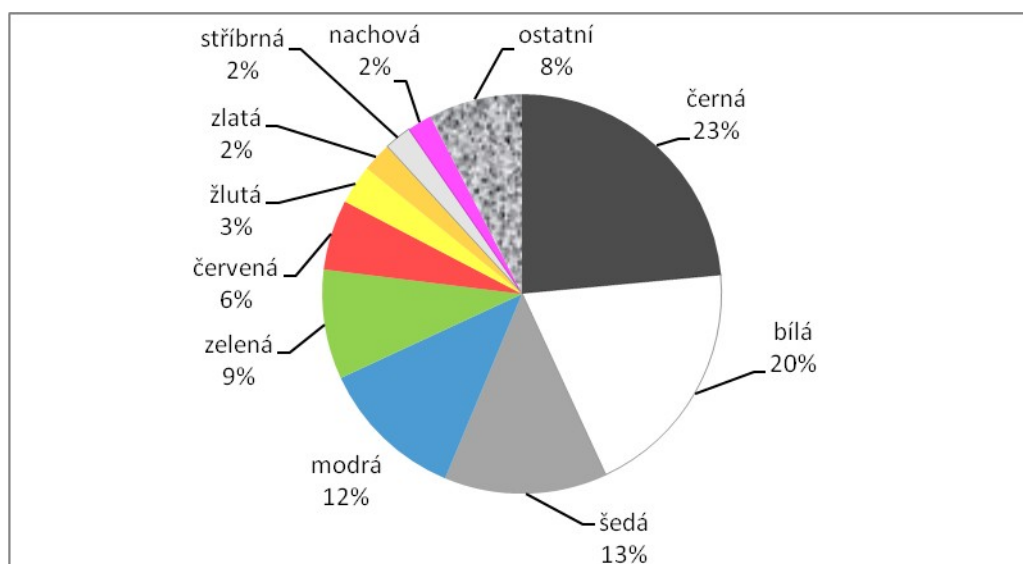
Ve všech zkoumaných prózách je více barev užitá v popisech přírody než v popisech lidského světa. Jedinou výjimkou je soubor povídek „V srdci šumavských hvozdů“, kde

²⁴⁶ Mezi ostatní barvy byly zařazeny všechny ty, jejichž četnost nepřekračovala dvě procenta.

je nepatrně více barev užito pro vyobrazení světa lidí. Průměrně připadá v posuzovaných dílech asi 60 % barev přírodě a 40 % prostředí lidí. Jako specifická se v tomto ohledu jeví povídka „Odysea soudního sluhy“, v níž téměř tři čtvrtiny barev připadají popisům přírody a jen čtvrtina popisům lidského světa. Příčinu spatřujeme v prostředí, kde se povídka odehrává. Spíše než na zvláštnost autorskou ukazuje tento příklad na meze statistického zpracování jednotlivých kratších prozaických útvarů, jež si nečiní nárok na komplexnost vyprávění.

Všechny zaznamenané druhy barev byly použity v Klostermannových popisech šumavské přírody. Autorovo zobrazení prostředí lidí ale některé z barev postrádá, konkrétně zde nenajdeme barvu granátovou, šarlatovou a purpurovou.

Graf 3 Četnost barev v popisech přírody

Ze srovnání Grafu 2 a Grafu 3 je zřejmé, že se frekvence jednotlivých druhů barev v popisech přírody a v celém textu příliš neliší. Překvapivý je pouze ústup hnědé barvy, kterou má středoevropský člověk se světem přírody jasně spojenou, která však v popisech přírody nedosáhla ani dvou procentní četnosti.

Při porovnání četnosti barev v popisech přírody s množstvím barev v popisech prostředí lidí je u druhé jmenované skupiny patrný propad zelené a šedé barvy, z čehož můžeme vysuzovat, že se u Klostermanna jedná o barvy náležející především přírodě. Naopak sledujeme nárůst červené barvy, který je s největší pravděpodobností

způsoben popisy tváří rdících se zamilovaných nebo rozčilených postav, jež jsou započítány do barev lidského světa.

Svou četnost ale prakticky nemění dvě nejfrekventovanější barvy: černá a bílá. Jejich dominance je jasně patrná jak ve světě přírody, tak ve světě lidí. V obou černá barva představuje téměř každou čtvrtou přičtenou barvu, bílá pak každou pátou. Černá barva je tradičně spjata se smutkem, tmou nebo přímo smrtí. Bílá barva pak bývá vnímána jako její protiklad. Pokud by se v onom duchu tyto barvy objevovaly i v Klostermannových prózách, nemuselo by vyznění jeho obrazů být tak posmutnělé, jako by se mohlo z procentuelního zastoupení jednotlivých barev, jevit.

3.4.5 Užití barev v popisech přírody

Nejvíce barev je obsaženo v attributech stromů, vody, oblohy, mlhy a lesních par, země (s tím, co na ní roste) a sněhu (zde i přesto, že jde jen o barvu jednoho druhu). Jak jsme již zmínili, nejužívanější barvou je barva černá. Je tomu tak i v obrazech přírody. Nakolik je černá barva pro Klostermannovy popisy významná, je patrné například v románu *Ze světa lesních samot*, kde se na jedné straně objevuje tato barva celkem pětkrát („černé, smutné klečiny“, „černých melancholických lesích“, „černé tůně“, „černý šátek“, „černého chleba“²⁴⁷). Čemu tedy Klostermann tuto smutnou barvu připisuje?

Jak vidíme z příkladů, velkou skupinu budou tvořit stromy a les. Na ty připadá téměř 28 % přisuzované černé barvy. Druhou, téměř stejně četnou skupinu, tvoří voda. Její podíl na černé barvě je asi čtvrtinový. Poslední větší skupinu tvoří země, na ní se povalující kameny a rostoucí tráva. Těm patří asi 14 % černé barvy. Zbývající jedna třetina černé barvy náleží stínům, obloze, noci, horám a zvěři.

Druhou nejčetnější barvou je bílá. Z ní téměř polovina, přesněji 45 %, patří sněhu, 16 % mlhám a 14 % kmenům mrtvých stromů. Dále jsou bílé země a kameny či pěna na vodě. Bílou barvu měla sněhová vánice, které málem padla za oběť Pavlina, bílá mlha málem cestou od krejčího Václava připraví o rozum Podílského a bílé kmeny stromů

---

²⁴⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 44.

jsou smutným mementem samotnému vypravěči. Bílá barva tedy není funkčním opakem smutné barvy černé, nýbrž bílá se s ní shoduje v obrazech smutku a nebezpečí.

Více jak čtvrtina šedé barvy je spjata se zemí, a to především mechem, kameny a skálami. Šedé jsou dále mlhy a obloha. Modrá barva je barvou oblohy, červená stromů a červánků, zelená stromů, trávy a mechu, žlutá podzimních listů a schnoucích travin, hnědá pak vody a země s trávou a mechem.

Některých barev užívá Klostermann v popisech přírody pouze v souvislosti s určitým typem objektů. Šarlatové jsou pouze květiny, rezavé jsou v přírodě pouze větve umírajících stromů, granátové a brunátné především vody, zlaté pak paprsky slunce a záře hvězd. Většina odstínových barev je užívána zejména s paprsky světla a jejich hrou v párách a vrhaných stínech nebo v líčení květin. Zvláštností je, že slova stříbro, stříbrný používá Klostermann i pro vyjádření zvukových kvalit: „stříbrný smích z malých úst“²⁴⁸ či „jako stříbro zněl zvonek“²⁴⁹.

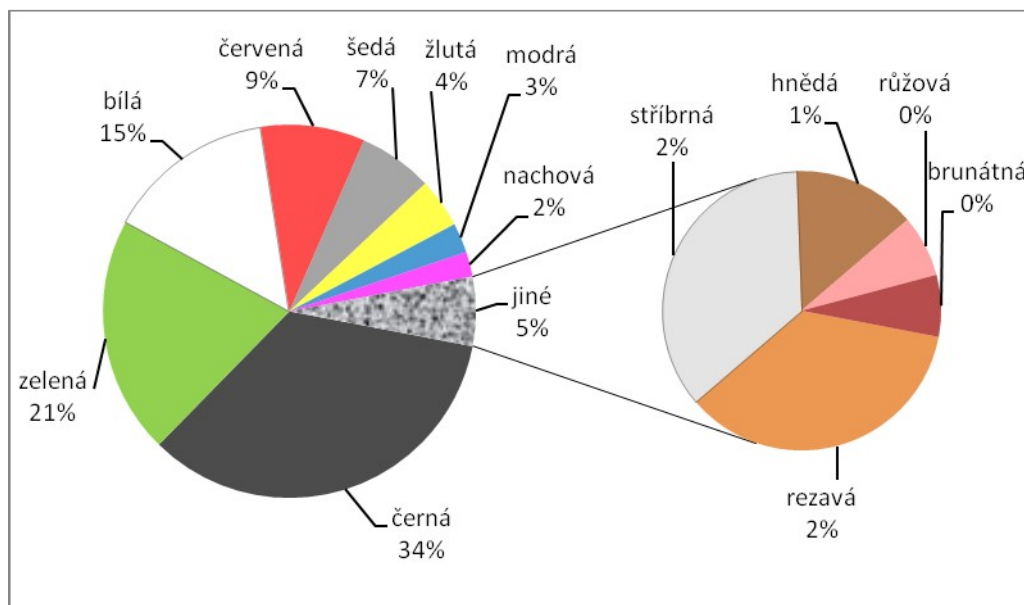
Blíže se nyní podívejme na některé konkrétní přírodní objekty a jejich barvy. Vybíráme objekty a jejich komplexy, kterým se dostalo největšího počtu barev (řadíme je od největšího počtu barev k nejmenšímu).

Stromy a les. Nejfrekventovanější barvou u stromů není ani zelená ani hnědá, ale černá, která zaujímá celou třetinu barev, které Klostermann lesu a stromům přisuzuje. Až po ní přichází na řadu zelená, kterou nese 21 % stromů. Následuje bílá (zobrazující uschlé kmeny stromů) s 15 % a červená (9 %) jako první z barev podzimního listí. Za zmínku ještě stojí užití rezavé barvy, která představuje suché jehličí stromů napadených kůrovcem. Proto tuto barvu jako atribut stromů můžeme najít jen v závěru románu *Ze světa lesních samot* a v románu následujícím, *V ráji šumavském*. Více v Grafu 4.

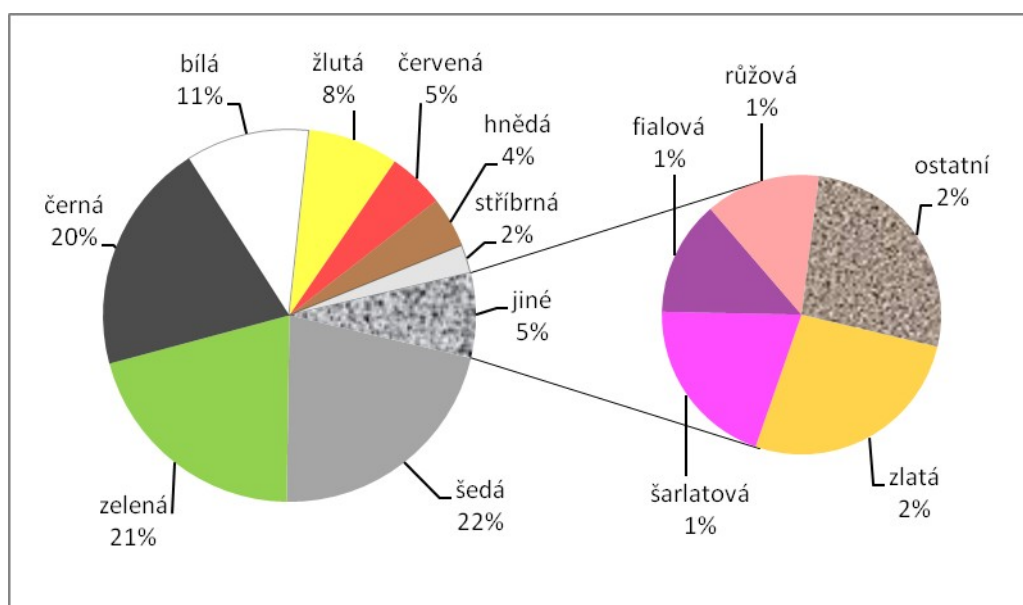
²⁴⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 43.

²⁴⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 84.

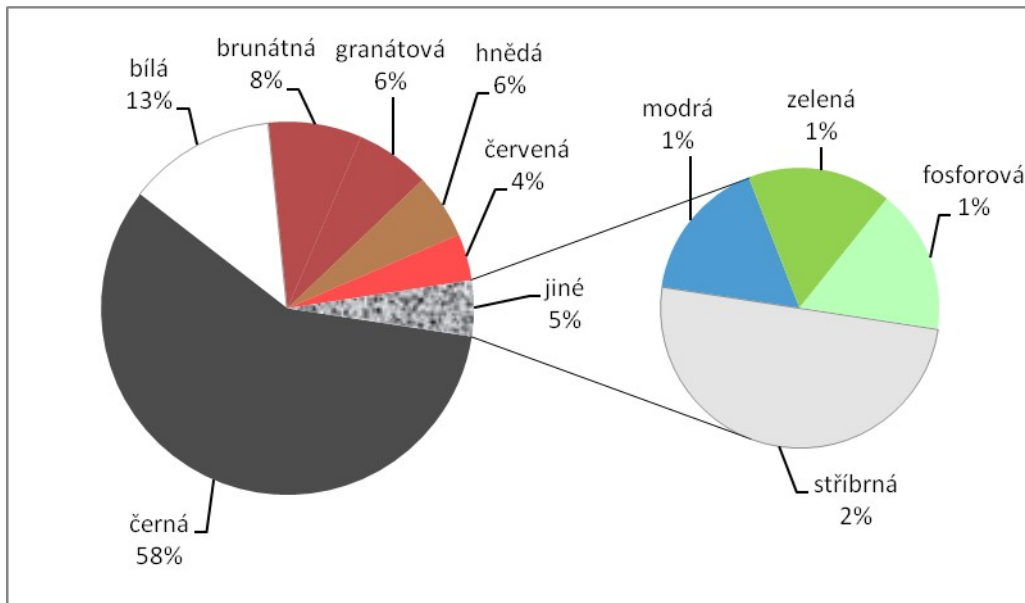
Graf 4 Barvy stromů

Země a její povrch. Celkem šestnácti druhů barev užil Klostermann v souvislosti se zemí a tím, co na ní v přírodě roste a spočívá. Tři hlavní barvy jsou šedá, zelená a černá, každá z nich představuje jednu pětinu celkového počtu barev. Pestré odstínové barvy, které jsou zastoupeny, patří zpravidla květinám. Barvu modrou, nachovou, brunátnou a granátovou, které se ve spojení se zemí vyskytly jen jednou, řadíme do skupiny ostatních barev. Pozornost zasluhuje žlutá, které je v souvislosti se zemí užito téměř výhradně jako barvy hlíny na hřbitově. Více v Grafu 5.

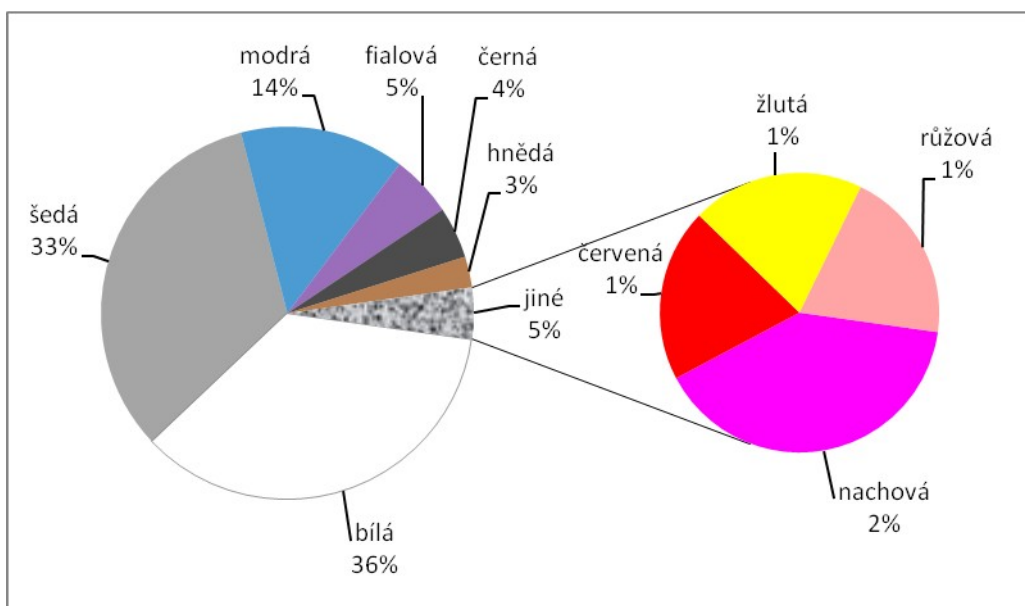
Graf 5 Barvy země

Voda. Pestrost barev šumavského vodstva je nízká. V téměř 60 % případů, kdy autor vodě přiřadil barvu, touto barvou byla černá. Druhou nejčastější barvou je bílá, která je barvou pěny na hladině. Čtvrtinu barev vody tvoří červeno-hnědé spektrum. Modrá, kterou tradičně považujeme za barvu vody, se objevuje jen jednou, a to v povídce „Spravedlnost lidská“, jejíž děj se odehrává v Sušici a okolí. Na území centrální Šumavy, modrou vodu nenajdeme. Více v Grafu 6.

Graf 6 Barvy vody

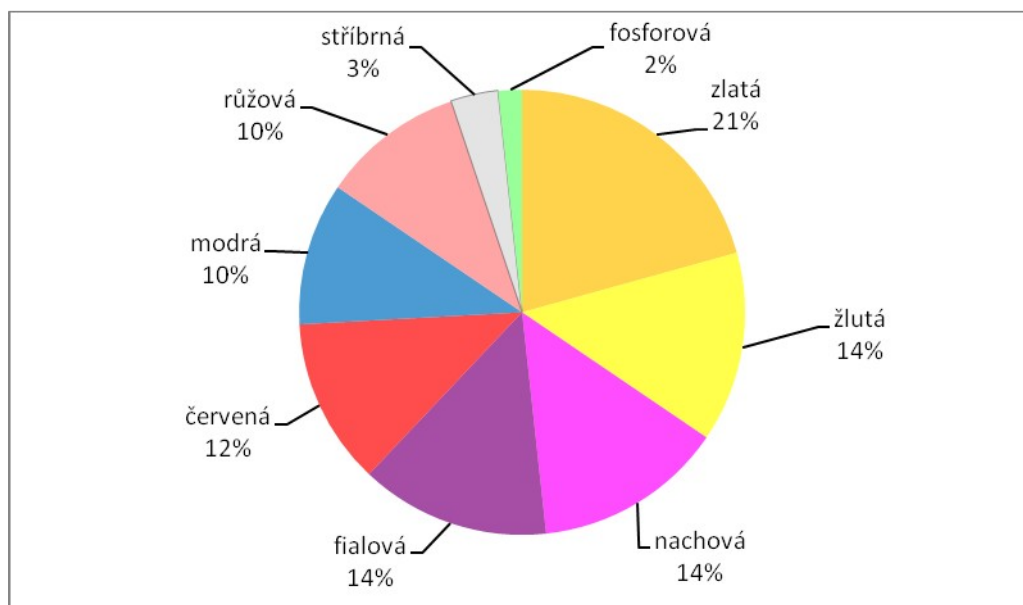
Mlhy a páry. Jedna třetina mlh v Klostermannových prázách má barvu bílou, druhá

Graf 7 Barvy mlh a par

třetina šedou. Modrá a barvy odstínové náležejí parám, které ve slunečním světle získávají na pestrosti. Více v Grafu 7.

Paprsky světla. Logicky nejpestřejším fenoménem šumavské přírody jsou sluneční paprsky. Jejich hlavní barvou je zlatá (21 %), následována je žlutou, nachovou a fialovou (každá 14 %). Více v Grafu 8.

Graf 8 Barvy světelných paprsků

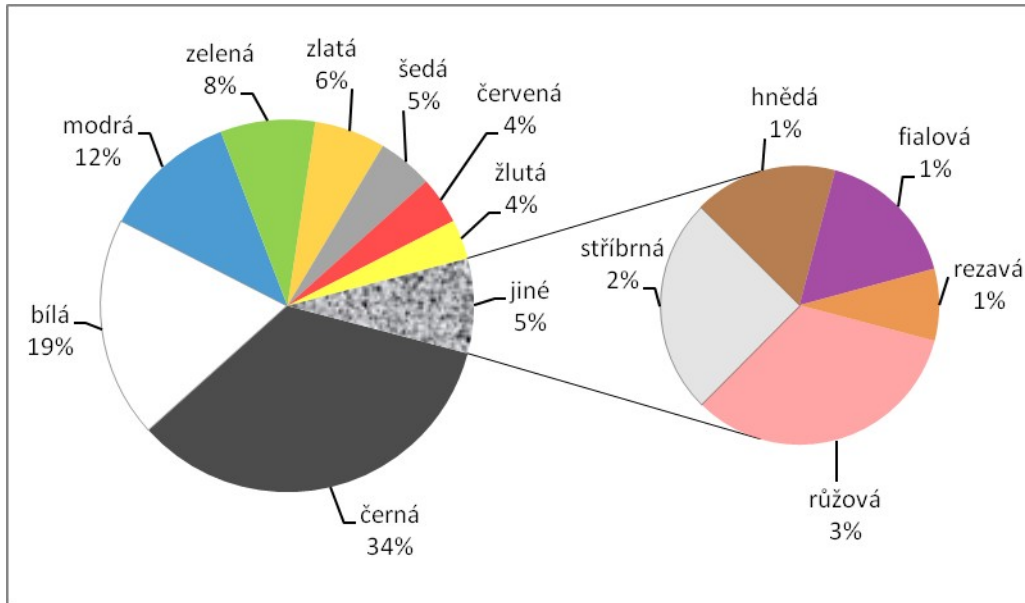
3.4.6 Užití barev v popisech světa lidí

Pro srovnání uveďme, jak jsou distribuovány barvy světa. Většina je použita při popisu vzhledu lidí. Především jde o barvu jejich očí, vlasů, tváří a oblečení. Další velké skupiny tvoří barvy přisuzované lidským obydlím a jejich vybavení a dále jednotlivým movitým věcem.

Stručně zmíníme distribuci nejdůležitějších barev v prostředí lidí. Čtvrtina černé barvy připadá na oblečení postav, jedna pětina je užitá v popisech jejich příbytků a více než jedna desetina černé je barvou očí a barvou myšlenek a představ lidí. Bílé jsou ruce a nohy dívek, jejich zuby a čela. Bílé jsou vlasy starců a také lidská obydlí. Šedá barva patří opět vlasům, modrá očím a červená tvářím, podobně jako nachová a růžová. Zlaté a rusé jsou pak opět vlasy.

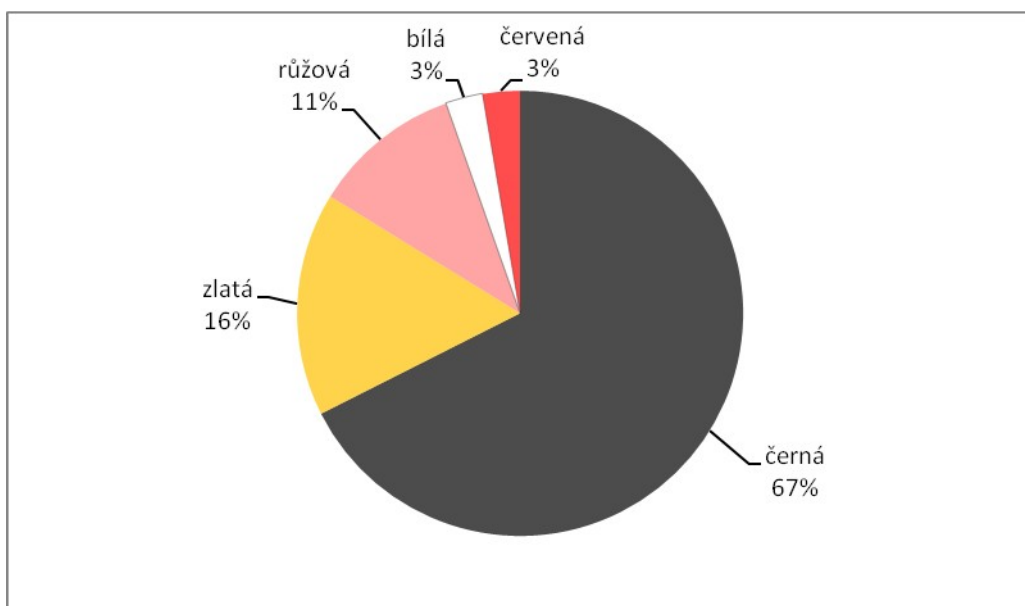
Podobně jak v případě barev v přírodě i u barev světa lidí věnujeme pozornost některým konkrétním oblastem.

Oblečení. I v případě oblečení je dominantní barvou černá, které připadá jedna třetina z celkového počtu barev (velký podíl na tom mají především černé šátky žen). Druhou nejčastější barvou je bílá (19 %). Následují zástupci základní barev a zlatá s šedou. Více v Grafu 9.

Graf 9 Barvy oblečení

Myšlenky. Velmi zajímavé je barevné vyjádření myšlenek a vizí budoucnosti šumavských lidí. Přiřadí-li jim Klostermann barvu, je to ve dvou ze tří případů barva černá. Zlatá, růžová a bílá značí, že jedna ze tří myšlenek bude optimistická. Červená

Graf 10 Barvy myšlenek

barva byla zastoupena pouze jednou a to prostřednictvím Svijanského, který byl traumatizovaný tím, že postřelil pytláka – červená byla barvou krve. Více v Grafu 10.

3.4.7 Kombinování barev a jejich kontrast

V předcházejícím textu jsme naznačili, že Klostermann ve svých prózách barvy často kupí na jedno místo. Ve více než padesátistránkové povídce „Odysea soudního sluhu“ jsme zaznamenali 91 vyjádření barev. Téměř celou osminu tohoto počtu, jedenáct barev, však můžeme nalézt v jednom jediném odstavci:

„Zimní jitro, jaké bývá na těchto vysokých polohách. Na západě a na severu hnědošedé páry, v nehybné mlhy srostlé, jež stály jako hradby nad černými lesy a všecek obzor zastíraly; na východě, nad Javorníkem, až daleko k jihu stály na pohled ještě výše, ale řidší byly a na mnohých místech se trhaly, tvoříce ve vzduchu plovoucí chuchvalce tu ostrých, onde neurčitých obrysů; za nimi vystupovaly jitřní červánky, polívající temnorudým nachem kovově šedomodrou oblohu; záhy také mlhy a páry se zabarvily do fialových, ohněm protkaných tónů a po bílém sněhu běhaly růžové stíny.“²⁵⁰

K tomuto seskupování barev zde uveďme několik poznámek. Kombinování barev především nemusí vést k pestrosti. Při zobrazení přírody i lidského světa se Klostermann spokojí například jen s barvami černobílého spektra: „Tam člověku nic nebije do očí, černý les, bílý sníh, šedý závoj mlhy (...)“²⁵¹ či „(...) bílé zoubky se zableskly v šedém soumraku té černé světničky“²⁵².

Jak bylo řečeno v kapitole o metodách analýzy barev, pracujeme pouze s přímým vyjádřením barev. V souvislosti s kombinováním barev je ale vhodné se zmínit, že i jejich nepřímé vyjádření hraje při skládání barevnosti obrazů důležitou roli a spoluvytváří výsledný obraz, jak je patrné například ze spojení „krev stékala po bílém kmenu“²⁵³.

V některých případech se Klostermann pouští i do kombinování barev kontrastních:

²⁵⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhu. S. 203.

²⁵¹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 298.

²⁵² KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 201.

²⁵³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 391.

„Na cestě samé, podobající se hluboké roklině s černým divně se proplétajícím bílým kořáním a borůvkovou natí porostlými svahy, pučí temenec vedle temence (...).“²⁵⁴

Vytvořit si výslednou představu vzhledu „kořání“ je tedy na čtenáři. Konotace bílé barvy však v Klostermannových prózách nejsou protikladné k černé barvě a tak je jejich společná představa v kontextu ostatních obrazů poměrně snadná. Ostatně kontrast černé a bílé v jednom obraze je u Klostermanna velmi častý. Autor na něj příležitostně i upozorňuje:

„Jak naň vzpomněla, jak tam sedí samojediný v té tmavé světnici, kde nebylo nic bílého, nic jasného, ne-li sněhobílá koruna jeho hustých kadeřavých vlasů (...).“²⁵⁵

I v případě kontrastů musíme zmínit jejich nepřímé navozování. Hlavní barvou vody a stromů je černá, mohli bychom tedy říci, že téměř každá zimní krajina v sobě implicitně skrývá kontrast bílé a černé, tedy bílého sněhu a černých stromů či vod. Autor to často dává najevo i explicitně: „Třpytný blankyt stále rozpínal se nad černými lesy, nad širými, bílými pláněmi.“²⁵⁶ Naopak formálně vyjádřený kontrast faktickým kontrastem v obraze být nemusí. Přesto na sebe ale čtenáře upozorní: „(...) mohutné lesy nad Bílým potokem, rozkládající se černým polokruhem napravo pod nimi.“²⁵⁷

Kontrasty bílé a černé nenalezneme ale pouze v přírodě. Jednou z nejoblíbenějších autorových kontrastních dvojic jsou bílé nohy na černé podlaze. Zatímco Katy nosí pouze černý šátek, v dalších prózách k němu ženám přibývá i bílý: „černé šátky kol hlavy a bílé přes bradu a ústa až k uším zavázané“²⁵⁸

3.5 Ticho a zvuky v přírodě

Přestože dominují vizuální obrazy přírody, zaslouží si pozornost i prostor, který autor věnuje popisům zvukových jevů a počitků. Zvukovou stránku svého vyprávění dokonce

²⁵⁴ Zvýraznil L. Ž. – KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 264.

²⁵⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 174.

²⁵⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Skláři. S. 417.

²⁵⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 281.

²⁵⁸ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Rychtářův syn. S. 132.

na několika místech sám vypravěč reflektuje: „Po malé chvíli lidská postava uháněla střelhibtě dolů po mokrém svahu, voda stříkala a šplouchala, bláto kvílelo a mocné sakrování tvrdilo tuto noční hudbu (...).“²⁵⁹ Proto věnujeme jednu kapitolu sluchovému dojmu, který si z četby Klostermannových románů a povídek může odnést pozorný čtenář.

3.5.1 Ticho

Soudní sluha Mastílek, člověk z jiného kraje, vstupuje při hledání adresáta soudní obsílky v povídce „Odysea soudního sluhy“ do zimní šumavské přírody. Kromě zimy, rychlých změn počasí a spousty sněhu ho vítá i ticho:

„Došel toho lesa, zapadl v jeho němý klín. Hluché, nesmírné mlčení jej obklopovalo, žádný šelest, ni nejmenší vánek větru nenarazil na jeho sluch, ni jediný ptáček nezacvrlikal, jen tiše, tichounko sníh se ronil s husté choje nad jeho hlavou a lepil se mu na šat jako drobné jíní...“²⁶⁰

Podtržením jsme v tomto úryvku zvýraznili slovní vyjádření ticha a absence zvuku. Jejich počet, opakování a variace v jednom krátkém úryvku (který zdaleka není v Klostermannových prózách jevem ojedinělým) jsou důkazem toho, že ticho jako charakteristický rys prostředí, bylo pro autora významné.

Ticho je šumavské přírodě vlastní. Může být v kratších či menších úsecích přerušováno rozličnými zvuky, ale vždy se přírodní scénérie nebo chodec, jenž přírodou prochází, vrací do ticha. Ilustrovat tuto tendenci můžeme například na závěru pasáže, z níž byl vybrán předcházející úryvek: „(...) mocné sakrování tvrdilo tuto noční hudbu, až postava zmizela v hustém klestu nedalekého lesa, načež zavládlo opět velebné ticho“.²⁶¹

Přestože je ticho přirozeným stavem šumavské přírody (a i některých osamocených usedlostí), nefunguje v prózách jako významově neutrální. Vyjadřuje samostatnost jejího bytí a její nezávislost na člověku. Ticho je jedním z prvků, jimiž je vyjádřeno to, čemu Martin Tomášek říká „hodnota přírody sama o sobě“, čímž je dáno najevo, že jde

²⁵⁹ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Oční nákaza. S. 78.

²⁶⁰ Zvýraznil L. Ž. – KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 214.

²⁶¹ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Oční nákaza. S. 78.

o „svět nestvořený pro člověka“²⁶². Taková příroda pak na člověka v ní pobývajícího působí depresivně a on se v ní cítí osamocen.

„Ohromné ticho vůkol. Žádný šelest, žádný zvuk. Lesknoucí se planina spala hrobovým snem, močály nedýchaly a les klímal němě, příšerně se černaje (...). Lidé vracející se domů tou hroznou opuštěností nepromluvili lichého slova, kroky jejich dusil sníh, pohlcovala okolní prázdnota.“²⁶³

Doslovně pak působení ticha na člověka zobrazuje vypravěč v povídce „Odysea soudního sluhy“, a to ve chvíli, kdy zraněný Mastílek přemýšlí, jak se zachránit před umrznutím: „Toto ticho ze všeho nejvíce jej děsilo: bylo mu, že je sám samotěn daleko široko, že se nezachrání, ani kdyby se doplazil na cestu (...).“²⁶⁴

Klostermann při zdůrazňování panujícího ticha některé přívlastky a obrazy opakuje. V šumavské přírodě bývá „ticho jako v hrobě“²⁶⁵, „hrobové ticho“²⁶⁶, „velebné ticho“²⁶⁷, „mrtvé ticho“²⁶⁸ nebo „ticho až děsné“²⁶⁹. V oblíbě má též vyjádření, že nebylo slyšet žádného ptáka ani zvonce dobytka: „hrobové ticho, větřík nedul, zvuk zvonců nedorážel, jediné ptáče se neozývalo“²⁷⁰. Ticho tedy nabylo i významu prostoru bez živých tvorů a posiluje jeho výpověď o osamění a smutku.

Jak je patrné z úryvku o Mastílkově vstupu do lesa, užívá autor pro vyjádření ticha i pojmů označujících nemožnost mluvit a slyšet: „němý klín“, „hluché, nesmírné mlčení“. Ačkoliv tyto vady přisuzuje Klostermann okolní přírodě (čímž ji personifikuje), dosahuje takového vyznění, že jako hluchoněmé, a tedy zranitelnější se cítí postavy pojaté v klín tiché šumavské přírody.

---

²⁶² TOMÁŠEK, Martin. Mytopoetické aspekty literární krajiny v raných prózách K. Klostermanna. In *V ráji realistickém*. 1. vyd. Klatovy: Městská knihovna Klatovy, 2009. ISBN 978-80-254-6227-0. S. 50.

²⁶³ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Skláři. S. 406.

²⁶⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 223.

²⁶⁵ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Rychtářův syn. S. 117.

²⁶⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 226.

²⁶⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Skláři. S. 378.

²⁶⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 99.

²⁶⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 240.

²⁷⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 143.

Přestože většina odkazů na absenci zvuku je stručnějších než citované ukázky a obejde se bez jakéhokoliv přívlastku či jiného rozvíjejícího větného členu, vnímá ho čtenář postupně stále silněji, právě v duchu rozvinutých formulací, z nichž některé jsme zde uvedli.

Kromě již popsaných účinků funguje ticho také ještě jako prvek zesilující působivost toho, co nastane (a co je k němu samému kontrastní) děje, tedy jako to, čemu se lidově říká „ticho před bouří“. Je to ticho znervózňující, jež v Klostermannově zpracování předchází například oné nechvalně známé vichřici z 26. října roku 1870²⁷¹:

„Dosud ticho bylo jako v hrobě a dusno jako před letní bouřkou. Vtom, a touže měrou, jakou žlutá zář ustupovala šedému šeru, silněji, vždy silněji ozýval se jakýs šum ve vzdušné říši. (...) A pojednou třesk a praskot, hukot, pískot i vytí, jako by vesmír v základech svých se bořil.“²⁷²

Ticho tedy Klostermann využívá jako funkční prostředek obrazu atmosféry panující v přírodním prostředí. Jako paradox ovšem může působit fakt, že o tichu píše, i když ono vlastně nepanuje: „Vůkol bylo ticho – bim bam! zněly zvonce.“²⁷³ či „Ticho vůkol hrobové, jen hejna černých havranů poletovala drsně krákorajíce.“²⁷⁴ Nabízí se tedy možnost, že motivu naprostého ticha uprostřed drsné šumavské přírody využívá spíše jako funkční prostředek, nikoli jako prvek realistického zobrazení skutečnosti.

3.5.2 Zvuky

Podobně jako vizuální popisy přírody představují celé obrazy krajín a scénérií, vyjádření zvuků tvoří několikavrstevnaté zvukové stopy:

„Chladná, pošmourná noc. Tu a tam ze tmy prokmitla hvězdička; větřík dul z lesa a přinášel s sebou šelest drobných ratolestí a vrzání větví; vody hučely; v dálce příšerně ozvalo se houkání jakéhos nočního ptáka; bim, bam! bim, bam! zněly zvonce skotu.“²⁷⁵

²⁷¹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 228.

²⁷² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 194.

²⁷³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 184.

²⁷⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 185.

²⁷⁵ Zvýraznil L. Ž. – KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 118.

Jak je patrné ze zvolené ukázky, ticho bývá narušováno buď samotnými „stavebními prvky“ přírody, lesem, potoky, nebo živými tvory, které v ní přebývají. Nejčastějšími původci zvuků nesoucích se šumavskou přírodou jsou dobytčí zvonce a hlasy ptáků. Klostermann pro vyjádření zvuku zvonců často používá citoslovce „bim, bam“. Nakolik byly zvuky a sluch pro Šumavany významné, zmiňuje právě v souvislosti se zvonci děd Podílský: „Nebýt zvonců, jediný kus by se byl nenašel. Proto jsou to zvonce svaté; nebýt jich jediný sedlák by nebyl obstál v našich končinách.“²⁷⁶

Pocity vyvolávané zvuky šumavských zástupců ptačí říše ale nejsou tak milé. Pokud jsme vyslovili názor, že ticho slouží autorovi k vytvoření stísněné atmosféry a až k pocitu strachu, bylo by chybou očekávat, že popisy zvuků budou automaticky působit opačně. Jinde v kraji zní veselé zvuky, které přinášejí radost, ne však na Šumavě, kde tak nepůsobí ani ptačí zpěv. Všimá si toho i Kořán při návštěvě Třeboňska:

„Všude cesty jako v parku; tisíce ptáčků zpívalo, kdežto u nich leda tu a tam uslyšeli cvrlikání nebo krákot černých havranů a ostrý skřek nedružného luňáka.“²⁷⁷

Že ticho i zvuky mohou mít v Klostermannových prózách stejnou funkci, potvrzuje ukázka zvukové „nahrávky“ lesa. Les, fenomén definující šumavskou přírodu, svými aditivními projevy dokáže předčít zmiňované původce zvuků kvantitativně i kvalitativně, tedy rozmanitostí a působivostí:

„(...) Ke konci posledního toho měsíce přiletěly divé vichřice. Táhlým zvukem, bez ustání kvílela meluzina, hučel vítr, praskaly větve setřásající husté příkrývky, jimiž oděla je zima. Neslýchané, strašné zvuky vydával les, jichž původ marně bys vyložit sobě hleděl. Třeskot i praskot i šum, štěkot i vytí, chechtot i nezemských, obrovských bytostí lání, ston i pláč.“²⁷⁸

Nejsou to ale jen zvuky přírodního původu, které v Klostermannově pojetí nesou význam. V románu *Ze světa lesních samot* vypočetl válku, kterou s pytláky vedl hajný Vavruch a později i příručí Svijanský. Zazní-li v tomto románu „rána“ (sg.), přináší

²⁷⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 225.

²⁷⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 168.

²⁷⁸ Zvýraznil L. Ž. – KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 101.

s sebou smrt. Její obětí může být srnec nebo tetřev, ale snad ještě častěji člověk. Ve scéně, kdy Svijanský doprovází na lov hraběte, jehož by jakožto domnělého soka v lásce rád sprovodil ze světa, tak Klostermannovi stačí pro navození atmosféry blízké smrti jen nenápadné konstatování: „Na opačné straně padla rána; temně zaduněla, desetkrát ozvěna ji opětovala. ‚Ti mají štěstí,‘ pravil hrabě; ‚máme my ještě daleko?‘“²⁷⁹.

Zvuk tedy, stejně jako ticho, patří k funkčně užívaným prvkům. Nejsou pouhým dodržením realistického obrazu přírody. Zvuky mají v Klostermannově šumavské přírodě svoji roli. O tom, že sám autor věnoval vyjádření zvukových projevů velkou pozornost, svědčí i úryvek „šplouchání vlnek v té šedé tišině vůkolní doznívalo k uším na způsob tónů přetřhaných strun zbertěné harfy“²⁸⁰, který je velmi pravděpodobně parafrází známého verše Máchova *Máje* „zbertěné harfy tón, ztrhané strůny zvuk“²⁸¹.

3.6 Ostatní vjemy

Na předcházejících stránkách jsme zmiňovali vizuální a akustické vypodobnění šumavské přírody. Zrakovým a sluchovým vjemům je v Klostermannových prózách věnován největší prostor. Aby však nevznikl dojem, že jsou to jediné smysly, kterými Šumavané vnímali své okolí, považujeme za vhodné stručně se dotknout i zobrazení vjemů ostatních smyslů. Těch autor neužívá v takové míře, jako dvou již zmíněných, ale neabsentují u něj.

Čich se dostává ke slovu skoro vždy, když některá z postav vkročí do hostince nebo jiného stavení obývaného v tu dobu větším počtem lidí: „Nebylo právě krásně v této místnosti, kouř, čmoud i puch ji naplňovaly, dusné horko leželo na všech přítomných (...).“²⁸² V „úmorném zápachu kostíkovém“²⁸³ pak pracuje otec Podílský se svými dětmi v sirkárně nedaleko Vimperku. Chuťových vjemů si čtenář užívá především s příručím Svijanským, který přichází na Šumavu jako neznalý tamní gastronomie. Ani vypravěč se

---

²⁷⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 168.

²⁸⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 225.

²⁸¹ MÁCHA, Karel Hynek. *Máj; Márinka*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957. S. 36.

²⁸² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *V ráji šumavském*. S. 361.

²⁸³ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 298.

o své chuťové dojmy s čtenářem neopomine podělit: „Celé kádě ssedlého mléka stály ve sklepech, až zkysal tekutý boží dárek, že chutnal jako ostrý ocet, ba co dím, jako kyselina sírová.“²⁸⁴ Mezi vjemy hmatové bychom pak zařadili lepivý sníh a bahno, které obojí obyvatelé Šumavy v lásce nemají: „sníh pod nohama nevrzal, ba dotíravě se na nohy lepil“²⁸⁵.

3.7 Proměny přírody dle duševního rozpoložení postav

Počasí a s ním spojené přírodní podmínky se na Šumavě rychle mění. Zachycuje to ve svých prózách i Klostermann. Poměry v přírodě se ale v jeho románech proměňují i v souvislosti s postavami. Zobrazované scenérie jsou vždy vnímány některou z postav. A skrze ni, nebo společně s ní ji vnímá i čtenář. Klostermann se nebrání subjektivě takto vznikajícího popisu. Když si Florián Reeb a Fanny Podílská konečně sdělí své city, procházejí krajinou zaplavenou sluncem, ačkoliv dosud panovalo deštivé a nevlídné počasí:

„Celé údolí i dlouhý kus cesty byly zality vodou právě tak jako včera, jenže dnes jasné sluníčko se koupalo v stavících se hladinách a že modré nebe se v nich odráželo.“²⁸⁶

Nejde však jen o barvy a světla, Klostermann jde v proměnách přírody podle duševního rozpoložení postav ještě dál. Vysoce subjektivní jsou i vzdálenosti, jak poznává i příručí Svijanský, když se cestou k soudu do Kašperských Hor trápí myšlenkami na postřeleného pytláka:

„Nebylo již tak krásně jako dne předešlého; po nebi honily se šedé mraky a podzimní vítr v listech štíhlých buků hudl svou píseň. Dlouhá byla cesta, bez konce zdála se mladíkovi v té naprosté samotě, kterou se ubíral.“²⁸⁷

Subjektivnost vzdáleností a času plně prožívá čtenář se soudním sluhou Mastílkem v povídce „Odysea soudního sluhy“. Cesty mezi jednotlivými vesnicemi a usedlostmi

---

²⁸⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 30.

²⁸⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 226.

²⁸⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 273.

²⁸⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 181–182.

mu zpravidla trvají dvakrát tak dlouho, než jak by měly dle názoru místních. Sám Mastílek se nad tímto faktem opakovaně pozastavuje: „Zatrolené, záhadné vzdálenosti v těchhle horách! Klamou samy nebo mýlí se lidé?“²⁸⁸ Vrcholem posunů časových je pak Mastílkovo překvapení, že se neblíží půlnoc, ale právě minulo půl osmé²⁸⁹.

Přírodní scenérie přetvořené dle nálady přítomné postavy pak tedy ale můžeme chápat jako projekci jejího duševního rozpoložení. Na tuto interpretaci upozorňuje i vypravěč:

„Šel lesem vzhůru po svahu, šly s ním jeho myšlenky, temné jako obklopující ho šero, černé jako ty drakům a obludám podobné mraky, jež táhly nad jeho hlavou.“²⁹⁰

Jde o další projev propojenosti světa přírody a světa lidí v Klostermannových prózách. Tomuto tématu se věnuje ve svém příspěvku nazvaném „Pronikání popisu přírody do zobrazení člověka“ Hana Voisine–Jechová²⁹¹.

3.8 Příroda jako kulisa i činný prvek

Dosud jsme přírodu vnímali jako prostředí, v němž se odehrává děj. Příroda v Klostermannových prózách ale není pouze kulisou. Obrazy přírodních scenérií jsou zaplněny dynamikou jednotlivých přírodních objektů, ať již jde o divou řeku, přelétávající paprsky rozličných barev či lesní vláha proměněná v pomalu stoupající páry:

„Mraky a mráčky na nebi rychle se trhaly, páry vycházely z mokré země, kupily se, po stráních i stromech do výše lezly a opět se srážely; tu a tam mihnul se rychlý paprsek světla a opět se ztratil, jako by jej byl stín lesní pozřel.“²⁹²

K těmto přírodním dějům pak přistupují proměny počasí, jež na Šumavě probíhají až překvapivě rychle.

---

²⁸⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 216.

²⁸⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 231.

²⁹⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 348.

²⁹¹ VOISINE–JECHOVA, Hana. Pronikání popisu přírody do zobrazení člověka. In *V ráji realistickém*. 1. vyd. Klatovy: Městská knihovna Klatovy, 2009. ISBN 978-80-254-6227-0. S. 6–13.

²⁹² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 143.

Podle Martina Leskovjana charakterizuje šumavskou krajinu a přírodu označení „sňatek mezi nebem a zemí“²⁹³. Nebe a země představují dva elementy, které jsou na Šumavě v tak intenzivním sepjetí, až se udržují v jednotě. „Tato jednota se v Klostermannových očích stává nevyzpytatelnou bohyní, neustále hrozící zasáhnout do lidských životů nečekanou osudnou ranou.“²⁹⁴ Jaroslava Janáčková užívá odlišné terminologie a ve své publikaci *Stoletou alejí* uvádí, že Klostermann mířil „k pojetí přírody jako protihráče postav“²⁹⁵. Role tohoto protihráče je pak obdobná, jako v pojetí Leskovjana. Každý z obou konstruktů, bohyně a protihráč, zdůrazňují jinou vlastnost přírody–činitele. Bohyně představuje sílu téměř neomezenou a absolutně dominující nad smrtelníky. Představa přírody jako protihráče naopak zdůrazňuje působení na úrovni postav, kterým nabízí (zdánlivou) možnost změřit s protihráčem své síly. Dějově činná příroda má všechny uvedené rysy.

Dynamika a zásahy přírodních sil dosahují v Klostermannových románech a povídkách i takových rozměrů, že můžeme mluvit o kalamitách či dokonce katastrofách. Jsou to sněhové bouře, neprostupné závěje, rozvodněné řeky unášející mosty či rozsáhlé požáry lesa. František Všeticka ve své knize *Možnosti Meleté* označuje přírodní katastrofu za Klostermannův syžetový charakteristikon, tematický prvek, který je příznačný pro určitého autora²⁹⁶. Podíl katastrofy na syžetové výstavbě bývá v jednotlivých prózách různý, avšak přírodní katastrofa bývá zastoupena.

Z pouhé kulisy se příroda v činitele mění ve chvíli, kdy její projevy výrazně ovlivňují jednání postav. K takovým situacím dochází v prostředí sňatku nebe a země velmi často

---

²⁹³ LESKOVJAN, Martin. Zrcadlení epochální proměny vztahu člověka ke světu v díle Karla Klostermanna. In *Člověk mezi rozprostraněností a krajinou*. 1. vyd. Praha: Togga, 2008. ISBN 978-80-87258-04-0. S. 138.

²⁹⁴ LESKOVJAN, Martin. Zrcadlení epochální proměny vztahu člověka ke světu v díle Karla Klostermanna. In *Člověk mezi rozprostraněností a krajinou*. 1. vyd. Praha: Togga, 2008. ISBN 978-80-87258-04-0. S. 138.

²⁹⁵ JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Stoletou alejí: O české próze minulého věku*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1985. Klostermann povídkář. S. 179.

²⁹⁶ VŠETIČKA, František. *Možnosti Meleté*. Olomouc: Votobia, 2005. ISBN 80-7220-218-9. S. 21 a 233.

a v pestrých formách: příroda může znemožnit práci,²⁹⁷ může obyvatele uvěznit v jejich příbytcích,²⁹⁸ ale člověk v ní může bez velkého přičinění přijít i sám o život²⁹⁹.

3.8.1 Vztah člověk – příroda

Vše nasvědčuje tomu, že vztah šumavských lidí a přírody je vztahem vzájemné interakce. Lidé zde žijící byli přírodou vychováni, aby v jejím sousedství mohli bez újmy strávit svůj život. Příroda jim vtiskla určité rysy. Obdobně lidé vtiskují svou tvář přírodě. Příroda a lidé jsou si pak v některých ohledech podobní: „nic než černé, mlčelivé lesy, smutné nebe a lidé, s nimiž sotva lze mluvit“³⁰⁰.

Tímto způsobem vznikla jistá rovnováha. Její narušení vichřicí roku 1870 pak nutně muselo zasáhnout obě strany. Přímou přírodu a nepřímo místní obyvatele.

„Podívej se kolem, však pamatuješ ještě více než já! Podívej se na ten kraj, na ten les, jak se změnil; a potom se nemají měnit lidé?...“³⁰¹

Každý další neuvážený zásah vyvolává, byť na první pohled neznatelné, reakce. Kácení lesa těžce nese děd Podílský v románu *Kam spějí děti*. S jeho koncem spojuje i konec starých mravů: „posekali jste les a s lesem jste zabili svědomí“³⁰²

Příroda v Klostermannových románech funguje také jako zkouška, a to především v zimním období.³⁰³ Při cestách zimní krajinou musejí postavy osvědčovat míru své způsobilosti pro pobyt v tomto kraji. Povídka „Odysea soudního sluhy“ je názorným příkladem, jak obtížná a nebezpečná může tato zkouška být.

---

²⁹⁷ „Všecky práce v lesích, veškera jízda po bezedných cestách přestane na drahný počet dní.“

KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 39.

²⁹⁸ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. *Vánoce pod sněhem*. S. 284.

²⁹⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *V ráji šumavském*. S. 239.

³⁰⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Skláři*. S. 387.

³⁰¹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *V ráji šumavském*. S. 280.

³⁰² KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 287.

³⁰³ JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Stoletou alejí: O české próze minulého věku*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1985. *Klostermann povídkář*. S. 178.

Jaroslava Janáčková v této souvislosti zdůrazňuje, že po úspěšném složení takové zkoušky nenásleduje žádná odměna. „Nezbohatl, nezchudl, jenom obstál.“³⁰⁴ Dotyčný ani žádnou odměnu nečeká a se vší pokorou se vrací domů ke své rodině. Že takové pokorné přijetí zkoušky bez odměny není vlastní lidem pocházejícím odjinud, dokládá příběh soudního sluhy Mastílka v již zmiňované povídce³⁰⁵.

3.8.2 Orientace a rozhled v přírodě

Přestože Klostermann obdařil šumavský lid „vrozeným obdivuhodným smyslem místním“³⁰⁶, budeme v následující kapitole blíže analyzovat jejich možnosti orientace. V prostředí centrální Šumavy druhé poloviny devatenáctého století se museli obyvatelé orientovat především podle bodů poskytovaných přímo přírodou, nikoliv podle ukazatelů směru či silnic pocházejících z ruky člověka. Člověk se tedy v přírodě orientuje díky ní samé, z ní samé, jinou možnost nemá.

Jak ve svém příspěvku věnovaném proměně přírody u Karla Klostermanna zdůrazňuje Martin Leskovjan, jsou sice pro šumavskou krajinu charakteristické vrchy, údolí a rokliny, jejich uplatnění jako orientačních prvků je ale značně oslabeno omezeným rozhledem, kterého se cestovateli dostává. Příčinou jsou hojné a neprostupné lesy. Pro možnost orientace na Šumavě je tedy charakteristické „výrazné vzájemné spolupůsobení georeliéfu a vegetace“³⁰⁷. Jde o vlastnost samotné šumavské krajiny, kterou Klostermann přenáší do svých děl, v ní nachází funkční prvek, neboť jak Leskovjan poznamenává, zmíněné vypočtení „umocňuje sevřenost prostoru a bezprostřednost, s jakou skutečnost na člověka doléhá“³⁰⁸.

Kvůli omezenosti rozhledu se člověk tedy nemůže orientovat podle vzdálených bodů. Za orientační body mu tedy musí sloužit objekty v jeho bezprostřední blízkosti, neboť kromě zmiňovaného georeliéfu a hustých lesů mu v rozhledu může bránit mlha nebo

---

³⁰⁴ JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Stoletou alejí: O české próze minulého věku*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1985. Klostermann povídkář. S. 177.

³⁰⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 233.

³⁰⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 292.

³⁰⁷ LESKOVJAN, Martin. Zrcadlení epochální proměny vztahu člověka ke světu v díle Karla Klostermanna. In *Člověk mezi rozprostraněností a krajinou*. 1. vyd. Praha: Togga, 2008. ISBN 978-80-87258-04-0. S. 139.

³⁰⁸ LESKOVJAN, Martin. Zrcadlení epochální proměny vztahu člověka ke světu v díle Karla Klostermanna. In *Člověk mezi rozprostraněností a krajinou*. 1. vyd. Praha: Togga, 2008. ISBN 978-80-87258-04-0. S. 139.

sněhová bouře. Obyvatel Šumavy si tedy své okolí přetváří v síť bodů a přírodních ukazatelů, které mu v kterémkoliv ročním období a i za nejhoršího počasí pomohou nalézt cestu do bezpečí. Martin Leskovjan v této souvislosti hovoří o konstituování prostoru jako o uspořádanosti významotvorných a orientačních bodů³⁰⁹. Příroda není pro Šumavana „jen“ přírodou, je plná jedinečných stromů, skal, potoků a tůní, které představují konkrétní body v jeho mentální mapě centrální Šumavy.

Ani nová doba a její vymoženosti orientaci nezjednodušují, alespoň ne místním obyvatelům přivklým životu v tomto kraji. Jak si stěžuje Karel Podílský Floriánu Reebovi cestou k weiffällskému močálu: „Ty silničky člověka jen matou, a stromy polehly, které ukazovaly cestu.“³¹⁰ Jeho slova korespondují s Leskovjanovými.

Dalším specifikem pohybu a orientace v šumavské přírodě jsou vzdálenosti. Soudní sluha Mastílek se při své pouti zimní přírodou často přeptává na cestu. V odpovědi se mu mimo jiné dostává časového údaje, dozví se, za jak dlouho kam dojde. Jemu ale vždy trvá cesta déle. Důvodem je jednak nedostatek zkušeností, které má s pohybem v šumavské přírodě³¹¹ a jednak obtížnost (a tím zrádnost) odhadování vzdálenosti, což v románu *Kam spějí děti* vypravěč doslova říká:

„Šumava má oči v příčině vzdálenosti. Vzduchová čára je krátká, ale vydáváš-li se ku předmětu, na nějž máš namířeno, nerovnost terénu, po němž noha kráčí, sune ho v dálku (...).“³¹²

Několikrát se v Klostermannových románech objeví popisy souhvězdí noční oblohy: „(...) na jihu zaleskl se, právě nad Luzným, zlatem opásaný Orion, i Procyon i Sirius; na severu jakoby nad myslivnou nebeský Vůz a Polárnice.“³¹³ Své místo pro ně najde i v povídkách: „zmizela hvězda Polárnice i lesklé W Kasiopeji“³¹⁴. Žádná

³⁰⁹ LESKOVJAN, Martin. Zrcadlení epochální proměny vztahu člověka ke světu v díle Karla Klostermanna. In *Člověk mezi rozprostraněností a krajinou*. 1. vyd. Praha: Togga, 2008. ISBN 978-80-87258-04-0. S. 140.

³¹⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 225.

³¹¹ „Což ona dbala všech těch osidel, jež jí strojily srázný svah i les i husté křoví i zbytky starých pahýlů! Však odedávna jim přivkla a věru nejméně se jimi zabývala v myslí své na této svojí pouti.“ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 212.

³¹² KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 213.

³¹³ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 86.

³¹⁴ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Vánoce pod sněhem. S. 283.

z Klostermannových postav ale hvězd neužívá k orientaci při nočních cestách, ani se o to nikterak nepokouší. Znalosti hvězdné oblohy jsou vlastní pouze vypravěči.

4 Jazyk literárních postav

Děj Klostermannových románů a povídek se odehrává v prostředí českoněmeckém. V této kapitole vyložíme, jak se tento fakt projevoval v jeho dílech.

4.1.1 Němčina

Přestože většina Klostermannových postav mluví německy, není tento fakt nikterak zdůrazněn. Autor ho neskrývá, ale čtenáře na něj upozorňuje jen velmi zřídka. Důvodem může být to, že sám Klostermann to nepovažoval za důležité. Jelikož sám pocházel z českoněmeckého prostředí, pronášení promluv a celých příběhů v jednom i druhém jazyce mu mohlo připadat jako běžná věc. Čtenář jeho próz si tak často vůbec neuvědomuje, že se postavy dorozumívají německy a dialogy, které čte on, jsou vlastně autorovým překladem. Jak vypravěč několikrát poznamenává, není němčina místních spisovná, ale jde o zvláštní nářečí.³¹⁵

Klostermann netají u svých hrdinů znalost němčiny a při některých příležitostech ji otevřeně přiznává. Zpravidla bývá jazyk, kterým postava mluví, zmíněn (je-li vůbec zmíněn) při první promluvě nebo při setkání s postavou mluvící jazykem jiným. Že Fanny Podílská mluví po celou dobu německy, si čtenář uvědomí až ve chvíli, kdy nerozumí vypravěčimu na sušickém nádraží³¹⁶.

Informace o tom, jakého jazyka postava užila, přicházejí od vypravěče nebo prostřednictvím uvozovací věty přímých řečí. Aby němčina zazněla přímo ve výpovědi některé z postav, se děje velmi výjimečně. Originálního, tedy německého jazyka, užívá v promluvách postav jen za účelem vypoodobnění jejich dialektu, spíše tedy jde o fonetické přepisy. Tak nechává německy promluvit například Sasa Stübichena, jednoho z návštěvníků hostince U Tří sluk³¹⁷ nebo posla v povídce „Odysea soudního sluhu“³¹⁸ (v tomto případě český překlad uvádí pod čarou). Že bylo němčiny použito za účelem vyjádření zvláštní výslovnosti zdejšího nářečí, potvrzuje i fakt, že je v obou případech přímá řeč doplněna slovy vypravěče, která komentují právě i výslovnost.

³¹⁵ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 200.

³¹⁶ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 292.

³¹⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 113.

³¹⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhu. S. 233.

Obdobně můžeme najít důvody pro užití němčiny i v ostatních případech. Rezlina pohoršlivá píseň je pravděpodobně písni německou, proto je také uvedena v německém znění³¹⁹ (opět zapsána se zahrnutím fonetických jevů). Jedinou postavou, v jejíž promluvě se němčina vyskytuje opakovaně, je Žid³²⁰. Tímto způsobem Klostermann možná chtěl vyjádřit jejich odlišnost. Použití jednotlivých německých slov mohlo být motivováno snahou o zpestření, jindy mohou pobavit, popřípadě ironizovat – například „aby křehké její konstituci neublížil ‚der luft‘“³²¹. Pro zpestření ale autor neužívá pouze němčiny, objevuje se i angličtina („praví selfmademen“³²²) i francouzština („Au corps chétif et jaune comme un vieux sou’ – praví Viktor Hugo“³²³).

Klostermann tedy užívá německého jazyka ve svých prózách jen tehdy, pokud ho k tomu nutí úsilí realisticky zobrazit dějové momenty a scény. Nesou-li vesnice německá jména, užije jich i on, je-li zpívaná píseň původem německá, nebude ji překládat do češtiny, mluví-li postava výrazným německým dialektem, nebude pro svůj román uměle vytvářet jakési odpovídající české nářečí, prostřednictvím něhož by vyjádřil specifika výslovnosti. Výjimkou je snad jen dopis Fanny, který ukazuje Francal Floriánovi³²⁴. Spíš než nářečí místních má ale ukazovat na nevzdělanost oné dívky a na její obtíže s psaním.

4.1.2 Dialekty české a češtinou vyjádřené

Přestože Tomáš Garrigue Masaryk v recenzi³²⁵ románu *Ze světa lesních samot* kladně hodnotí Klostermannovy pokusy zachytit a přiblížit nářečí německých obyvatel Šumavy, my z dnešního pohledu v autorových prózách neshledáváme žádné příznaky této snahy. Jak poznamenává Jaroslava Janáčková v příspěvku ve sborníku *V ráji*

---

³¹⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 376.

³²⁰ např. KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 292.

³²¹ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Rychtářův syn. S. 121.

³²² KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Skláři. S. 358.

³²³ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. Čaroděj. S. 9.

³²⁴ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 193.

³²⁵ F. [=MASARYK, Tomáš Garrigue]. *Ze světa lesních samot: román Karla Klostermanna. Naše doba: revue pro vědu, umění a život sociální*. 1895, roč. 2, č. 5, s. 557–558.

realistickém, Klostermann ve svých prózách užíval hovorově zabarvené češtiny.³²⁶ Tou promlouvají jak šumavští Němci (autor sám by asi toto označení neshledával jako vhodné), tak Češi. Jak již bylo řečeno, aby vyjádřil způsob mluvy Sasa Stübichena³²⁷, nechal ho autor promluvit poprvé německy. Ostatní výpovědi této postavy jsou už ale v románu uvedeny v češtině. V ní autor na zachycení výslovnosti dotyčného neaspiruje a specifická výslovnost je připomínána pouze vypravěčem.

Z analyzovaných próz najdeme zřetelně a cíleně použité nářečí pouze v povídce „Odysea soudního sluhy“. Důvodem, proč se zde Klostermann odhodlal k výraznému zachycení dialektu postav, je patrně to, že se příběh odehrává v okolí Stachů, jež bylo osídleno Čechy³²⁸. To je asi i důvodem, proč v této povídce dochází k tomu, co v jiných Klostermannových prózách nenalzáme, – že německy mluvícího posla místní označují bez okolků za „Němce“³²⁹.

Tamější lidé (ne však všichni) promlouvají k soudnímu sluhovi následovně:

„A viděj šudy sum tam bül, vedí, na Rajnu! tam nim maj víno! (...) Ale letos, víme, sum tam nebül, na mou duši ne! (...) Ale před dvaceti roky, mordyje! (...) inčkynhle dybych tam šíl, vecko bych poznal. (...) já německy rozprávím, jako dy bičem mrská, to se neptaj mordyje!...“³³⁰

Jedním z charakteristických znaků nářečí z okolí Stach je výslovnost „bül“ namísto „byl“. V takzvaném *Řivnáčově průvodci po Šumavě* z roku 1883 je takový způsob výslovnosti opravdu uveden. Není však přisuzována zdejším lidem, nýbrž Chodům: „(...) říká se jim také ‚buláci‘, poněvadž vedle mnohých jiných zvláštností řeči ‚bul‘ místo ‚byl‘ říkají“³³¹. O dialektu stachovských Králováků není v *Řivnáčově průvodci* žádná zmínka.

³²⁶ JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Beletrista Klostermann v trojí časové tísní. In *V ráji realistickém*. 1. vyd. Klatovy: Městská knihovna Klatovy, 2009. ISBN 978-80-254-6227-0. S. 34.

³²⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot. S. 113.

³²⁸ „Chodili k nám Češi z kraje a my jsme chodili k nim do Stach a do Strašeni (...).“ KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském. S. 282.

³²⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 232.

³³⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy. S. 197.

³³¹ BOROVSÝ, František Adolf; KREJČÍ, Jan. *Řivnáčovův průvodce po Šumavě*. 3. vyd. Praha: Baset, 2002. ISBN 80-86223-33-7. S.

Nenářeční příznakovost řeči můžeme pozorovat u některých epizodních postav, u nichž tak autor vyjadřuje jejich snahu vyvyšovat se nad místní obyvatele. Příkladem může být mluva hospodyně finanční strážce z románu *Ze světa lesních samot*³³².

Za závěr této kapitoly připomeňme ještě výklady, jimiž Klostermann své prózy obohacoval. Jeden takový můžeme najít například v románu *Kam spějí děti*, autor v něm vysvětluje vznik pojmenování pro úplně prokysalé mléko: „(...) říkají mu i čeští Podlesáci iřtmyl, což jest zkomolenina z německého ‚Herbstmilch‘, správněj odvozeno z nářečí, v němž zní ‚Hirgstmüll‘.“³³³

---

³³² KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. *Ze světa lesních samot*. S. 116–117.

³³³ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. *Kam spějí děti*. S. 292.

5 Klostermannovo místo v kontextu české literatury

Zařadit Karla Klostermanna ke konkrétnímu literárnímu proudu či skupině je obtížnější, než se na první pohled může zdát. Svůj podíl na tom má překotný dobový literární vývoj. Tradičně bývá Klostermann řazen mezi pokračovatele české venkovské realistické prózy³³⁴. V jeho románech ale nalezneme i motivy romantické, Jaroslava Janáčková jej dokonce označuje za novoromantika³³⁵. Mezi romantické rysy jeho děl bychom například zařadili kontrastní dvojice postav či milostný příběh příručího Svijanského a Katy. Jindřich Vodák ve svých recenzích Klostermannovi naopak vyčítal špatně chápaný naturalismus³³⁶. Některé jevy, například „oči obou dětí byly do krve zanícené“³³⁷ či „zčernalý obličej bratrův“³³⁸, skutečně naturalisticky působí. Klostermann dokonce nechává jednu z postav románu *Kam spějí děti* promluvit v duchu naturalistických teorií o vlivu výchovy a vrozených dispozic – o Justýniném dítěti říká: „Hodné bylo, to je pravda, ale kdo ví, co v něm spalo a co by se bylo později probudilo.“³³⁹ Sám se k naturalistickému zobrazení vyjadřuje v předmluvě k románu, z něhož jsme čerpali ukázky, románu *Kam spějí děti*. Zde mimo jiné prohlašuje, že „pathologické zjevy odkazují jinam než do beletrie“³⁴⁰.

V příspěvku ve sborníku *V ráji realistickém* zmiňuje Hana Voisine–Jechová v souvislosti se vztahy mezi prostředím a přírodou v Klostermannových románech výtvarný impresionismus³⁴¹. Dle výkladového slovníku výtvarného umění se impresionismus projevoval (mimo jiné) zdůrazněním úlohy zraku „citlivého vůči jevové stránce skutečnosti“ a dynamizací obrazového děje³⁴². Takzvaná malba nevinného oka, při níž malíř volí místo barvy, kterou ví, že předmět má, barvu jakou se mu předmět v tu

³³⁴ FORST, Vladimír; OPELÍK, Jiří, a kol. *Lexikon české literatury*. Díl 2. 1. vyd. Svazek 2. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6. S. 730.

³³⁵ JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Beletrista Klostermann v trojí časové tísní. In *V ráji realistickém*. 1. vyd. Klatovy: Městská knihovna Klatovy, 2009. ISBN 978-80-254-6227-0. S. 34.

³³⁶ jv [=VODÁK, Jindřich]. [Ze světa lesních samot]. *Literární listy*. 1895, roč. 16, č. 8, s. 138–139.

³³⁷ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 235.

³³⁸ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 229.

³³⁹ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 323.

³⁴⁰ KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti. S. 10.

³⁴¹ VOISINE–JECHOVA, Hana. Pronikání popisu přírody do zobrazení člověka. In *V ráji realistickém*. 1. vyd. Klatovy: Městská knihovna Klatovy, 2009. ISBN 978-80-254-6227-0. S. 9.

³⁴² BALEKA, Jan. *Výtvarné umění*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0609-5. S. 144.

danou chvílí jeví, by přenesena do prostředí literatury, patrně vystihovala Klostermannův přístup v tvorbě obrazů přírodních scenérií.

Obdobně vyznívá i výklad ve *Slovníku literárních směrů a skupin* o tom, že základem impresionismu je „preferování smyslových vjemů a požitků před intelektuálním přístupem ke skutečnosti“³⁴³. Zabývá se i proměnou okolí v závislosti na náladě postavy, jak jsme je v Klostermannových prózách zaznamenali: „v obrazu předmětného světa je zároveň postiženo vnitřní naladění básníkovo“³⁴⁴. Zmíněn je dále důraz na celkovou barevnou náladu a zájem o pohyblivé a proměnlivé objekty. Mezi typickými motivy jsou jmenovány mlhy, oblaka, kouř, vítr, sněhový třpyt či sluneční svit³⁴⁵. Jediné dva motivy, které jsou ve *Slovníku* jmenovány a v analyzovaných prózách je nenajdeme, jsou vlny a rozvlněná pole.

V Klostermannově prozaickém díle věnovaném Šumavě se tedy na realisticky podaném základě projevují jak romantické a naturalistické tendence, tak i tendence veskrze impresionistické. Klostermannův impresionismus, který jsme podložili i výsledky našich analýz, bývá do značné míry přehlížen.

---

³⁴³ VLAŠÍN, Štěpán, et al. *Slovník literárních směrů a skupin*. 2. dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. S. 99.

³⁴⁴ VLAŠÍN, Štěpán, et al. *Slovník literárních směrů a skupin*. 2. dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. S. 99.

³⁴⁵ VLAŠÍN, Štěpán, et al. *Slovník literárních směrů a skupin*. 2. dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. S. 99.

6 Klostermannův odkaz

Jak v článku³⁴⁶ o občanském sdružení Karel Klostermann – spisovatel Šumavy potvrzuje Iveta Coufalová, na Šumavě se nelze Klostermannovi vyhnout. Je tu Klostermannova cesta vedoucí z Hartmanic přes Kašperské Hory až do Volyně, naučná Klostermannova stezka z Rokyty do Srní i Klostermannova stezka okolo Štěkně, Klostermannova chata v Modravě, tzv. Klostermannova chalupa v Srní (s níž však Klostermann neměl nikdy nic společného), najdeme zde i Klostermannovu vyhlídku na svahu Sedelského vrchu, Klostermannovu skálu nedaleko Zadova, Klostermannovu rozhlednu na Javorníku (jejíž stavbu sám inicioval³⁴⁷), Železná Ruda má Klostermannovo náměstí, Klostermannova ulice se nachází ve Štěkni, Sušici, Rejštejně, Kašperských Horách, Vimperku, Volyni... Dále spisovatele Šumavy připomíná dřevěná socha Rankelského Seppa v Horské Kvildě, kaplička v Hůrce, v níž je pochován Josef Klostermann, spisovatelův otec, či informační tabule obsahující úryvky z Klostermannových románů a povídek, jež jsou rozesety po všech koutech centrální Šumavy.

Klostermannova díla přestala po roce 1989 téměř vycházet. Národní knihovna ČR schraňuje z devadesátých let dvacátého století více Klostermannových knih vyšlých v Německu než v České republice. Oslabení ve vydávání jeho děl a naopak zájem německy mluvících čtenářů vedly v prosinci 1998 ke vzniku Občanského sdružení Karel Klostermann – spisovatel Šumavy. Obdobně vznikl bratrský spolek v Bavorsku s obdobným názvem Karl Klostermann – der Dichter des Böhmerwaldes. České sdružení sestává ze dvou sekcí dle zastoupených krajů. V Srní sídlí centrum sekce za Plzeňský kraj a ve Štěkni centrum sekce za kraj Jihočeský.³⁴⁸

V květnu 2003 byla v myslivně na Březníku zpřístupněna expozice věnovaná životu a dílu Karla Klostermanna.³⁴⁹

---

³⁴⁶ COUFALOVÁ, Iveta. Zázraky ze světa lesních samot. *Dějiny a současnost*. 2006, č. 12, s. 11. Dostupný také z WWW: <<http://dejiny.nln.cz/archiv/2006/12/zazraky-ze-sveta-lesnich-samot>>. ISSN 0418-5129.

³⁴⁷ *Rozhledny u nás* [online]. 2005 [cit. 2011-10-27]. Javorník u Vimperka. Dostupné z WWW: <<http://www.rozhlednyunas.cz/rozhledny/javornik-u-vimperka/>>.

³⁴⁸ COUFALOVÁ, Iveta. Zázraky ze světa lesních samot. *Dějiny a současnost*. 2006, č. 12, s. 11. Dostupný také z WWW: <<http://dejiny.nln.cz/archiv/2006/12/zazraky-ze-sveta-lesnich-samot>>. ISSN 0418-5129.

³⁴⁹ COUFALOVÁ, Iveta. Zázraky ze světa lesních samot. *Dějiny a současnost*. 2006, č. 12, s. 11. Dostupný také z WWW: <<http://dejiny.nln.cz/archiv/2006/12/zazraky-ze-sveta-lesnich-samot>>. ISSN 0418-5129.

Rok 2008 byl vyhlášen jako „Rok oslav výročí Karla Klostermanna“, neboť v tomto roce uplynulo 160 let od Klostermannova narození a 85 let od jeho smrti. Při této příležitosti Pivovar Strakonice představil polotmavý ležák nesoucí spisovatelovo jméno.³⁵⁰ Dle tiskových zpráv pivovaru bývá pivo Klostermann oceňováno na mnoha soutěžích a festivalech.³⁵¹ V rámci výročních oslav spisovatele emitovala Česká pošta poštovní známku s jeho portrétem.³⁵²

Spisovatel Karel Klostermann rozhodně zapomenut není. Dosáhl toho (pochopitelně s pomocí obdivovatelů), že se stal symbolem Šumavy, nebo alespoň její střední části. Setká se s ním každý, kdo tento turisticky zajímavý kraj navštíví. S trochou nadsázky můžeme říci, že Krkonoše mají svého Krakonoše a Šumava má Karla Klostermanna. Tento fakt má ale i svou odvrácenou stranu v tom, jak se Klostermann postupně stává symbolem Šumavy (a obchodní značkou), ustupuje jeho literární tvorba do ústraní. Pro turistu není tak důležitá jeho tvorba, například jeho román *Ze světa lesních samot*, jako úryvky z něho citované na informační tabuli u pürtlinské, nyní březnické, myslivny.

Zájem o Klostermannovy prózy odezněl obdobně, jako je tomu u děl ostatních spisovatelů oné doby. Realistické pojetí příběhů odehrávajících se ve druhé polovině devatenáctého století není pro dnešního čtenáře zajímavé. To, co zajímavé může být i nadále, je ztvárnění šumavské přírody. Zde je jeho síla i pro dnešní dobu. Jeho knihy tak spíš než na pultech velkých knihkupectví nalezneme v šumavských infocentrech.

---

³⁵⁰ *Pivní.info* [online]. 2008-02-15 [cit. 2011-10-27]. Měšťanský pivovar Strakonice uvádí na trh nový polotmavý ležák Klostermann. Dostupné z WWW: <<http://pivni.info/news/2633-mestansky-pivovar-strakonice-uvadi-na-trh-novy-polotmavy-lezak-klostermann.html>>.

³⁵¹ *Pivovar Strakonice* [online]. 2010 [cit. 2011-10-27]. Tiskové zprávy. Dostupné z WWW: <<http://www.pivovar-strakonice.cz/tiskove-zpravy/>>.

³⁵² *Česká pošta* [online]. 2008 [cit. 2011-10-27]. Osobnost: Karel Klostermann (1848 - 1923). Dostupné z WWW: <<http://www.ceskaposta.cz/cz/filatelie/znamky/osobnost--karel-klostermann-1848---1923-id19847/>>.

Závěr

Z výsledků analýz próz Karla Klostermanna provedených v této práci jsme určili několik vlastností, kterými se šumavský lid druhé poloviny devatenáctého století v jeho pojetí vyznačuje. Především je to určitá konzervativnost a uzavřenost před světem, o němž mají místní obyvatelé jen mlhavé představy. I to samo o sobě může být důvodem, proč na svět a na to, co z něj na Šumavu přichází hledí s nedůvěrou. Šumavští lidé mají velký cit pro duchovno, všeobecně je rozšířena křesťanská víra, k níž však přistupují stejně rozšířené pohanské zvyky a pověrčivost.

Prostředí drsného šumavského kraje se obtisklo i do povahy svých obyvatel. Šumavští horalé jsou zvyklí si vzájemně vypomáhat a případné problémy řešit mezi sebou. Tak tomu aspoň bylo před příchodem nových mravů v době takzvaného broučkového ráje. Zatímco do té doby byli místní lidé vázáni při práci pouze přírodními podmínkami a jim navzdory hospodařili, s příchodem snadného výdělků se motivace jejich jednání počala proměňovat. Nezištná pomoc sousedovi v nouzi přestávala být samozřejmostí.

Přímočaré jednání, jež by mohlo být v některých ohledech hodnoceno i jako určitá hrubost, si na nich postupem času vynutila příroda svými nároky. Nových důsledků však tento rys šumavských obyvatel získal právě s rozvojem tržních vztahů v době likvidace kúrovcové kalamity a v čase následujícím.

Prózy dále zachycují krizi tradičních rodinných vztahů i jisté rozpory v rolích mužů a žen. V Klostermannových prózách sledujeme, jak jedinci vypadávají z tradičně chápaných rolí a tvoří nové. Chování mladých mužů a žen je dosti svobodné, ale majoritní společnost je stále přijímá. Ani chování naplňující znaky alkoholismu není nijak výrazně odsuzováno. Jednání porušujícímu práva jiných, jako je pytláctví, krádeže dřeva či neoprávněné nakládání se zastaveným majetkem, se už ale negativního hodnocení dostává. Oproti tomu tradiční pašeráctví (například tabáku) nijak negativně hodnoceno není, a to ani vypravěčem.

Klostermann neváhá do svých příběhů zapojit i skutečně žijící postavy. Jejich vypořádání však bývá veskrze pozitivní.

Přírodní prostředí je v prózách představeno několika způsoby. Setkáváme se s prakticky samostatnými popisnými pasážemi, popisy přírodních scenérií, jež jsou uvedeny dějem, ale také stručnými popisy o délce jedné věty, které jsou zapojeny do dějových pasáží. Přírodu Klostermann zobrazuje jak líčením užívajícím velké množství přirovnání a metafor, tak i strohým, dokumentárním popisem.

Přírodní scenérie je v jeho prózách velmi často pojata jako (literární) obraz, jenž je zpracován v duchu impresionismu. Usuzujeme tak mimo jiné ze specifického užití barev, které jsme blíže analyzovali. Tendence užívání barev jsou ve všech prózách obdobné – frekvence užití jednotlivých druhů barev se příliš neliší, drobně kolísá průměrný počet barev na jednu stranu textu. Charakter užívaných barev se významně neliší ani mezi objekty přírodními a objekty lidského světa. Všeobecná dominance černé barvy je patrná na stromech, zemi, v tůních i řekách, ale i na oblečení obyvatel a v jejich myšlenkách. Bílá barva, druhá nejpoužívanější, jí pak není, alespoň v přírodním prostředí, skutečnou protiváhou, neboť představuje barvu mnohdy nebezpečného sněhu, zrádných mlh a mrtvých stromů. Klostermann nepřisuzuje věcem barvu podle racionálního úsudku, ale podle toho, jak se mu v tu chvíli věc jeví. V tom shledáváme impresionistickou tendenci jeho tvorby. Podobně autor pracuje s tichem a zvuky. Ticho je pro šumavskou přírodu přirozený stav, ale zároveň vzkaz člověku, že zde není vítán. Důraz na smyslové vnímání, zrakové, sluchové či jiné, prostupuje téměř všechny popisné pasáže.

Příroda se projevuje v Klostermannových prózách v několika rovinách. Je statickým i dynamickým dějištěm, ale i činným prvkem. Do děje tak sama zasahuje v roli podobné bohyni, či protihráči postav. Vedle toho je patrná vzájemná interakce, jejíž důsledky jsme jmenovali v kapitolách věnovaných rysům šumavských obyvatel.

Při sledování vyobrazení českoněmeckého prostředí jsme se zaměřili na stránku jazykovou. V závěru naší práce tak dokládáme, že Klostermann netajil německý jazyk svých literárních hrdinů, ale nikterak ho neakcentoval, tento fakt ve svých prózách spíše přecházel mlčením.

Seznam použité literatury

Primární literatura

KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. K vyd. přípr., předml., ediční pozn. a vysv. naps. V. Tichý. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. Ze světa lesních samot, s. 27–205. Vybrané spisy Karla Klostermanna, sv. 1.

KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot, V ráji šumavském*. K vyd. přípr., předml., ediční pozn. a vysv. naps. V. Tichý. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. V ráji šumavském, s. 27–205. Vybrané spisy Karla Klostermanna, sv. 1.

KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. K vyd. přípr., doslov, ediční pozn. a vysv. naps. V. Tichý. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Kam spějí děti, s. 7–353. Vybrané spisy Karla Klostermanna, sv. 2.

KLOSTERMANN, Karel. *Kam spějí děti, Skláři*. K vyd. přípr., doslov, ediční pozn. a vysv. naps. V. Tichý. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. Skláři, s. 355–565. Vybrané spisy Karla Klostermanna, sv. 2.

KLOSTERMANN, Karel. *Drobné prózy*. K vyd. přípr., doslov a ediční pozn. naps. V. Tichý. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. Odysea soudního sluhy, s. 179–234. Vybrané spisy Karla Klostermanna, sv. 6.

KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. Text přípr., vysvětl. a ediční pozn. opatřil R. Skřeček. 9. vyd. Praha: Odeon, 1971. 293 s. Česká klasická próza.

MÁCHA, Karel Hynek. *Máj; Májinka*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957. 83 s.

Sekundární literatura

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. 429 s. ISBN 80-200-0609-5.

BOROVSKÝ, František Adolf; KREJČÍ, Jan. *Řivnáčův průvodce po Šumavě: Zevrubný popis celé Šumavy, jejích svahů, blízkých důležitých měst a krajin a pohoří Novohradského*. 3. vyd. Praha: Baset, 2002. 172 s. ISBN 80-86223-33-7.

COUFALOVÁ, Iveta. Zázraky ze světa lesních samot: O. s. Karel Klostermann – spisovatel Šumavy. *Dějiny a současnost: kulturně historická revue*. 2006, č. 12, s. 11. Dostupný také z WWW: <<http://dejiny.nln.cz/archiv/2006/12/zazraky-ze-sveta-lesnich-samot>>. ISSN 0418-5129.

DVORAK, Gerold. *Několik dat a poznámek ke Karlu Faustinu Klostermannovi (1848-1923), k jeho životu a dílu* [online]. Překlad Jan Mareš. 1998, [cit. 2011-10-17]. Dostupné z WWW: <http://www.kohoutikriz.org/data/w_klost.php>.

F. [=MASARYK, Tomáš Garrigue]. Ze světa lesních samot: román Karla Klostermanna. *Naše doba: revue pro vědu, umění a život sociální*. 1895, roč. 2, č. 5, s. 557–558.

FENCL, Pavel; MAGER, Jan Antonín. *Příběhy z Plání: Pátrání po pravdě ve dvou šumavských příbězích Karla Klostermanna*. Prachatice: Prachatické muzeum, 2008. Skutečnost a fikce v Klostermannově románu V ráji šumavském aneb Kde stával statek sedláka Podhamerského. 43 s. ISBN 978-80-254-3457-4.

FIBICH, Ondřej. *Nejúplnější místopisný slovník staré Šumavy: Od Adámků po Žumberk*. 1. vyd. Strakonice: Hrad, 2009. 295 s. Stará Šumava. ISBN 978-80-901372-4-0.

FORST, Vladimír; OPELÍK, Jiří, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Díl 2. 1. vyd. Svazek 2. Praha: Academia, 1993. 780 s. ISBN 80-200-0469-6.

JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Stoletou alejí: O české próze minulého věku*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1985. Klostermann povídkář, s. 176–183.

ju [=VODÁK, Jindřich]. [Ze světa lesních samot]. *Literární listy*. 1895, roč. 16, č. 8, s. 138–139.

KAISEROVÁ, Kristina. *Karel Klostermann a Alexander Marian: Plzeň – Ústí nad Labem na přelomu 19. a 20. století*. Ústí nad Labem: Albis international, 1997. 176 s. ISBN 80-86067-12-2.

LESKOVJAN, Martin. Zrcadlení epochální proměny vztahu člověka ke světu v díle Karla Klostermanna. In *Člověk mezi rozprostraněností a krajinou: studie k rozmanitosti chápání prostoru*. Editor Jaroslav Novotný. Vyd. 1. Praha: Togga, 2008. S. 135-147. ISBN 978-80-87258-04-0.

MAGER, Jan Antonín; FENCL, Pavel. *Klostermannové na Šumavě*. Prachatice: Prachatické muzeum, 2009. 91 s. ISBN 978-80-902990-8-5.

MIKUŠKOVIČOVÁ, Jiřina; SAKOVÁ, Jitka. *Karel Klostermann: Personální bibliografie*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1976. 71 s.

NOVÁK, Jan Václav; NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. 5. vyd. Brno: Atlantis, 1995. 1804 s. ISBN 80-7108-105-1.

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2006. 248 s. ISBN 80-7290-244-X.

PRŠÍNOVÁ, Tamara; STRAKOVÁ, Libuše, a kol. *Karel Klostermann (1848-1923): Soupis díla*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2008. 241 s. ISBN 978-80-86559-88-9.

REGAL, Max. *Život a dílo Karla Klostermanna*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1926. 176 s.

V ráji realistickém: Sborník příspěvků ze sympozia věnovaného Karlu Klostermannovi a realismu v české literatuře. Uspořádali Viktor Viktora, Milena Hálková, Pavlína Doležalová. 1. vyd. Klatovy: Městská knihovna Klatovy, 2009. 144 s. Dostupné z WWW: <<http://www.knih-kt.cz/download/Realiste2008.pdf>>. ISBN 978-80-254-6227-0.

VLAŠÍN, Štěpán, et al. *Slovník literárních směrů a skupin*. 2. dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. 367 s.

VŠETIČKA, František. *Možnosti Meleté: o kompoziční poetice české prózy desátých let 20. století*. Olomouc: Votobia, 2005. 301 s. ISBN 80-7220-218-9.

Elektronické zdroje

MAREŠ, Jan. *Kohoutí kříž: Šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, 2001, poslední aktualizace 24. 10. 2011 [cit. 2011-10-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.kohoutikriz.org/index.php>>.

Rozhledny u nás [online]. 2005, poslední změna 1. 8. 2005 [cit. 2011-10-27]. Javorník u Vimperka. Dostupné z WWW: <<http://www.rozhlednyunas.cz/rozhledny/javornik-u-vimperka/>>.

Pivovar Strakonice [online]. 2010, poslední změna 20. 10. 2011 [cit. 2011-10-27]. Tiskové zprávy. Dostupné z WWW: <<http://www.pivovar-strakonice.cz/tiskove-zpravy/>>.

Česká pošta [online]. 2008 [cit. 2011-10-27]. Osobnost: Karel Klostermann (1848 – 1923). Dostupné z WWW: <<http://www.ceskaposta.cz/cz/filatelie/znamky/osobnost--karel-klostermann-1848---1923-id19847/>>.

Pivní.info [online]. 2008-02-15 [cit. 2011-10-27]. Měšťanský pivovar Strakonice uvádí na trh nový polotmavý ležák Klostermann. Dostupné z WWW: <<http://pivni.info/news/2633-mestansky-pivovar-strakonice-uvadi-na-trh-novy-polotmavy-lezak-klostermann.html>>.

Resumé

Výsledky dílčích analýz provedených v této práci představují šumavský lid jako společnost konzervativní, nábožensky založenou, až pověřčivou, s částečnou nedůvěrou vůči okolnímu světu. Šumavští horalé jsou zvyklí si vzájemně vypomáhat a případné problémy řešit mezi sebou. Šumavská krajina klade na své obyvatele velké nároky, které se přetavují v lidské rysy, jako je přímočarost a v některých ohledech určitá hrubost chování. Tyto rysy vystupují do popředí i v době, kdy jednání lidí začínají namísto přírody ovlivňovat peníze. Prózy zachycují období krize tradičních rodinných vztahů i jisté rozpory v rolích mužů a žen. Chování mladých mužů a žen je dosti svobodné, ale společností přijímané. Ani chování naplňující znaky alkoholismu není nijak výrazně odsuzováno. Jednání porušujícímu práva jiných, jako je pytláctví, krádeže dřeva či neoprávněné nakládání se zastaveným majetkem, se už ale negativního hodnocení dostává.

Přírodní prostředí je v prózách představeno několika způsoby: dokumentujícím popisem i líčením užívajícím metafor; v rozsáhlých celcích i jako stručně popsané kulisy děje. Přírodní scenérie je často pojata jako literární obraz, jenž je zpracován v duchu impresionismu. Usuzujeme tak mimo jiné ze specifického užití barev, které jsme blíže analyzovali. Všeobecná dominance černé barvy je patrná na stromech, zemi, v tůních i řekách, ale i na oblečení obyvatel a v jejich myšlenkách. Bílá barva jí pak není, alespoň v přírodním prostředí, skutečnou protiváhou, neboť představuje barvu mnohdy nebezpečného sněhu, zrádných mlh a mrtvých stromů. Klostermann nepřisuzuje věcem barvu podle racionálního úsudku, ale podle toho, jak se mu v tu chvíli věc jeví. Podobně autor pracuje s tichem a zvuky. Ticho je pro šumavskou přírodu přirozený stav, ale zároveň vzkaz člověku, že zde není vítán. Důraz na smyslové vnímání prostupuje téměř všechny popisné pasáže. Příroda se projevuje v prózách v několika rovinách. Je statickým i dynamickým dějištěm, ale i činným prvkem. Do děje tak sama zasahuje v roli podobné bohyni, či protihráči postav.

Závěrem dokládáme, že Klostermann netajil německý jazyk svých literárních hrdinů, ale nikterak ho neakcentoval, tento fakt ve svých prózách spíše přecházel.

Summary

The results of individual analyses performed in this thesis present the inhabitants of the Bohemian Forest as a society that is conservative, religion-based, maybe even superstitious and bearing a certain distrust to the surrounding world. Mountain dwellers of the Bohemian Forest are used to helping each other and solving potential problems among themselves. That is why the interference of state authorities and courts is perceived in such a negative way. The Bohemian Forest's landscape is very demanding, the impact of which is visible in the inhabitants' character traits – the increased directness and, in certain aspects, vulgarity of people living under these conditions. These qualities become more apparent also in times when the inhabitants' behaviour is being influenced by money, instead of nature. The prose depicts the period of time when the traditional family relations are in crisis and when there are certain conflicts in the roles of men and women. The young men and women's behaviour is fairly liberal, but it is accepted by the society. Not even an alcoholism implying behaviour is condemned. The actions violating the rights of others, such as poaching, wood stealing or unauthorized manipulation with pawned possessions are, however, regarded with distaste.

In his prose, the surrounding nature is presented in several ways: by a documentary description or by a depiction using metaphores; in larger units also as a briefly described scenery. Nature is often approached as a literary image that is further developed in accordance with the spirit of impressionism. This is concluded, among other sources, from the specific use of colours that is further analyzed. The general dominance of black colour is visible on the trees, ground, in rivers and pools, but also on the inhabitants' clothes and in their thoughts. The white colour is not, at least in the world of nature, its true opposite, because it is the colour of the often dangerous snow, of treacherous fogs and dead trees. The way Klostermann ascribes colours to things is not based on rational thought, but on the momentary impression the particular object gives him at the instant. Similar is the author's dealing with silence and sounds. For the area of the Bohemian Forest, silence is a natural state, and, at the same time, a silent warning to a man saying that he is not welcome. The emphasis of

sense perception pervades almost every descriptive passage. The nature manifests itself in different ways: it is a setting that is both static and dynamic, but can also stand as an active element. It therefore becomes involved in the story through a role similar to one of deity or an opponent of the characters.

Last but not least we state that Klostermann did not keep the German language of his characters secret, nor did he accent it in any way; in his prose, this fact was not considered important.

Resümee

Die Ergebnisse der Teilanalysen, die in dieser Arbeit durchgeführt wurden, stellen das Böhmerwaldvolk als eine konservative, religiöse, abergläubige Gesellschaft mit einer gewissen Portion Misstrauen gegen die Außenwelt. Die Böhmerwälder Bergbewohner sind gewöhnt, sich gegenseitig zu helfen und eventuelle Probleme untereinander zu lösen. Darum nehmen die Böhmerwälder die Einmischung von den Verwaltungsbehörden und Gerichten sehr negativ auf. Die Böhmerwälder Landschaft stellt große Ansprüche auf ihre Bewohner. Diese Ansprüche werden zu menschlichen Charakterzügen (Geradlinigkeit oder Grobheit ihrer Benehmens in gewisser Hinsicht) verändert. Diese stehen im Vordergrund auch während der Zeit, wann menschliches Benehmen nicht von der Natur, sondern von dem Geld beeinflusst wird. Die Prosa stellt die Krisenzeit der traditionellen Familienbeziehungen und auch bestimmte Rollenunterschiede zwischen Männern und Frauen dar. Das Benehmen der jungen Männer und Frauen ist ganz frei, trotzdem wird es von der Gesellschaft aufgenommen. Auch Alkoholismus wird nicht stark verurteilt. Was aber negativ betrachtet wird, ist das Benehmen, das mit Rechtsverletzung der Anderen verbunden ist, wie Wilddieberei, Holzraub oder unberechtigtes Behandeln des verpfändeten Besitzes.

Die Naturumwelt wird in der Prosa auf unterschiedlicher Art und Weise geschildert: dokumentarische Beschreibung auf der einen Seite, Verwendung der Metaphoren auf der anderen Seite. In den umfangreichen Komplexen wird die Naturumwelt als eine kurz beschriebene Hintergrundhandlung dargestellt. Die Naturszenerie ist oft als literarisches Bild gezeigt, das im Geist des Impressionismus bearbeitet wird. Man schliesst es unter anderem aus der spezifischen Anwendung der Farben, die näher analysiert wurden. Die allgemeine Dominanz der Farbe Schwarz ist auf den Bäumen, in den Tümpeln, in den Flüssen, aber auch auf der Kleidung und in den Gedanken der Gebirgsbewohner zu bemerken. Die Farbe Weiß ist keineswegs Gegengewicht zu der Farbe Schwarz (mindestens nicht in der Naturumwelt), denn sie drückt die Farbe des gefährlichen Schnees, der tückischen Nebels und der toten Bäume aus. Klostermann schreibt den Dingen die Farben auf keinen Fall nach seiner rationellen Einsicht zu, sondern je nachdem, wie es ihm das Ding in dem bestimmten Moment schildert. Auf

ähnlicher Weise arbeitet der Autor mit der Stille und den Tönen. Die Stille ist ein natürlicher Zustand der Böhmerwälder Natur, aber auch die schlechte Nachricht, dass der Mensch nicht willkommen geheißen ist. Die Betonung auf die Sinneswahrnehmung geht durch fast alle Beschreibungspassagen durch. Die Natur wird in einigen Ebenen dargestellt. Sie stellt nicht nur eine statische und dynamische Handlung dar, sondern sie ist auch ein aktiver Element. Die Natur wird selbst in die Handlung als Göttin oder Gegner der Literarurgestalten eingemischt.

Zum Schluss wird bewiesen, dass Klostermann die deutsche Sprache seiner Literaturhelden nicht verschwieg. Klostermann hat aber Deutsch keineswegs in seinem Werk akzentuiert. Der Schriftsteller ignorierte eher diesen Fakt.

Klíčová slova

Karel Klostermann, obraz lidí v literatuře, obraz přírody v literatuře, realistická próza, Šumava

Key Words

Bohemian Forest, depiction of nature in literature, depiction of people in literature, Karel Klostermann, realistic prose, Šumava

Schlüsselworte

Böhmerwald, Karel Klostermann, Das Menschenbild in der Literatur, Das Bild der Natur in der Literatur, Realistische Prosa